

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΠΤΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ, ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ, ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙ-
ΔΗΣ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Σ. ΠΑΥΛΕΑΣ, Ν. ΧΑΤΖΗ-
ΝΙΚΟΛΑΟΥ, Κ. ΒΑΛΕΤΑΣ, Δ. ΖΑΔΕΣ, ΚΙΚΑ ΟΛΥΜΠΙΟΥ, ΦΟΙ-
ΒΟΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ, ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ, Δ. ΚΡΑΝΗΣ,
ΧΡΙΣΤΟΤΑΛΑ ΓΙΑΓΚΟΥΛΛΗ, Μ. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ, ΚΩΣΤΑΣ
ΠΡΟΣΗΣ, ΔΗΜ. ΓΙΑΚΟΣ.

155-156

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησία συνδρομῆ	£ 1,500 μίλς
Ἐτησία συνδρομῆ διὰ βιβλιοθήκης, σχολεία, ὀργανισμοὺς	£ 2,000 μίλς
Ἐτησία συνδρομῆ ἐξωτερικοῦ	£ 2,500 μίλς
Τιμὴ Τεύχους	£ 0,150 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.
Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδες
ΠΥΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ: Φτάσαμε στὴν Ἰθάκη	257
ΧΡΥΣ. ΖΙΤΣΑΥ.Σ: Ἐπιγράμματα	258
Μ. ΙΑΚΩΒΙΔΗ: Δυὸ ποιήματα	259
Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Νεκρὸς Θεὸς	259
Σ. ΠΑΥΛΕΑ: Φυσικὴ καὶ μεταφυσικὴ ἀρχιτεκτονικὴ	260
Ν. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Τρία ποιήματα	263
Κ. ΒΑΛΕΤΑ: Ἀραβικὲς Ἱστορίες	264
Δ. ΖΑΔΕ: Κ. Χρυσάνθης «Πεζὸς Λόγος»	269
Κ. ΟΛΥΜΠΙΟΥ: Ἀγάπη	272
Φ. ΣΤΑΥΡΙΔΗ: Μία περίπτωση	273
ΠΟΡΤΟΥΓΑΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ: μετ. Κ. Χρυσάνθη	275
Δ. ΚΡΑΝΗΣ: Οἱ ἀντιπρόσωποι	277
ΧΡ. ΓΙΑΓΚΟΥΛΛΗ: Μεταμορφώσεις	279
Μ. ΠΡΑΤΣΙΚΑ: Ἀναφορὰ ὑπάλλῃλου	280

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη: Θ. Σιακίδης — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ —
Κ. Πουροσῆ: Ρ. Κατσελλῆ «Κερύνεια» — Δ.η.μ. Γιακου: Σοφίας Μαν-
ροειδῆ — Παπαδάκη «Ἄλκηστη» — Κ. Χρυσάνθη: Ὁρ. Λάσκου «Ἀγριόχη-
νες», Δημ. Σταμέλου «Κατσαντώνης», «Νεοελληνικὸς Λόγος» — Δ.η.μ. Ζαδέ:
Δ. Τσάκωνα «Εἰσαγωγή εἰς τὸν Νέον Ἑλληνισμόν» — ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ — Κ. Χρυσ-
άνθη: Δημ. Κόκκου «Ὁ Καπετάν Γιακουμῆς» — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ —
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ — ERRATA — ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ τοῦ ΙΓ' ΤΟΜΟΥ.

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα «ΘΕΟΠΡΕΣ», Λευκωσία.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα: ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΓ΄

Αύγουστος – Σεπτέμβριος 1973

155–156

ΦΤΑΣΑΜΕ ΣΤΗΝ ΙΘΑΚΗ

Φτάσαμε στην Ίθακη τὸ πολυπόθητο νησί.
Μὰ Πηνελόπη πουθενὰ κι' οὔτε μνηστήρες.
"Όλα μιὰ φαντασίωση μὴν ἦταν περισσὴ
Γιὰ ἥρωισμούς κενούς καὶ ἐλπίδες στεῖρες!

Κρίμα πὺ τόσος πόθος στὴν καρδιά
γιὰ τὴν ἐπιστροφή καὶ τόση πάλι.
"Αραγε περισσότερο δὲν ἄξιζαν
τῆς Κίρκης τὰ μαγέματα, τῆς Καλυψῶς ἢ ἀγκάλη;

Κι' αὐτὲς οἱ προφητεῖες οἱ τρανές,
σὲ ἀνθρώπους καὶ Θεοὺς τόσες θυσίες,
μὲ τὸ αἷμα τῶν ἀθῶων ζωντανῶν,
δυὸ λόγια νὰ μᾶς ποῦν οἱ Τειρεσίες...

Φτάσαμε στὴν Ίθακη τὸ πολυπόθητο νησί,
μὰ οὔτε μιὰ ἀγκάλη στοργικὴ πὺ νὰ μᾶς κράξει
αὐτὸ τὸ μόνο ἀληθινό, τᾶλλα νιότη χρυσὴ
κι' ὄνειρατα μιᾶς ἄρρωστης ψυχῆς πὺ αἵματοστάζει.

(Τελικὴ μορφή)

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ Ν. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

«Τῆς γλυκείας Χώρας Κύπρου»

Η ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΜΑΧΑΙΡΑ

Ἐδῶ τὸ Κοῦγκι ἀνιστορεῖ κι ἐδῶ μιλεῖ τ' Ἀρκάδι.
Γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τιμὴ — καινούργια καὶ παλιά —
Μιά φλόγα καὶ μιὰν ἀστραπὴ πού σκίζει τὸ σκοτάδι.
Κι ὑψώνεται νέο σύμβολο, τοῦ Μαχαιρᾶ ἢ Σπηλιά.

ΠΑΝΑΓΙΑ ΚΥΚΚΩΤΙΣΣΑ

Σκέπη τῆς Κύπρου στοργικὴ, Παντάνασσα.
Ἄπ' τοῦ Λουκᾶ τὸ χέρι ἱστορημένη.
Ὅπως στὸ κύμα ἀπάνω ἦρθες νικῆτρια,
Κι ὄλα τὰ κύματα νικᾶς Ἀντρειωμένη.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ ΣΤΗΝ ΠΑΦΟ

Ἐδῶ ἱερὸς στήθη Βωμὸς, στὸ Πνεῦμα, ὅπως στὸ Κάλλος.
Τῆς ἁρμονίας συνταίριασμα. Λατρεύεται ὁ Μεγάλος.
Καὶ μὲ τοὺς ὕμνους τῆς Θεᾶς, τοῦ «Βασιλιᾶ ἢ Φλογέρα».
Στὸ κύμα καὶ στὸ μάρμαρο καὶ στὴν πνοὴ τοῦ ἀγέρα.

ΚΥΠΡΙΩΤΙΚΟΣ ΧΟΡΟΣ

Κυπαρισσένια ἢ λεβεντιὰ καὶ λεμονιάς ἢ χάρη.
Χαρὰ στὰ μάτια πού θωροῦν τ' ἀντικρυστὸ ζευγάρι.
Τὰ πόδια ἀλαφροπτέρουγα, στὴ γῆς λουλούδια ἀνθίζουν.
Ρόδα ἄλικά πετάσσονται καὶ τίς καρδιές φλογίζουν.

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἐδῶ τοῦ Ἀγῶνα κιθωτὸς καὶ τῆς ΕΟΚΑ κλέος.
Πῶς τρικυμίζει ἀνάγλυφος ὁ τόπος ὁ γενναῖος!
Γεῦση πικρῆς μεταλαβιάς, Ἀχράντων Μυστηρίων.
Προσκυνητᾶρι καὶ Ναὸς μὲ τ' Ἅγια τῶν Ἁγίων.

ΚΟΙΜΩΜΕΝΟΣ ΕΡΩΣ

«3ος αἰὼν π.Χ.»

Τρελλόπαιδο, κοιμήθηκες στὴν Πέτρα.
Μὰ ποιὸς γελιέται ὅταν σὲ δεῖ;
Κι εἶσαι ἕτοιμος νὰ ρίξεις τὴ φερέτρα
Καὶ φύλλο ἀκόμα ἂν κινήθῃ.

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΕΛΠΙΔΑ ΧΡΥΣΗ

Τ' όνειρο θρυμματίστηκε
Κρύσταλλο άκριβό

Στ' αυτιά μου είναι άκόμα
'Ο ξηρός ήχος

'Η νύχτα
'Η σιωπή

Γλυκοχαράζει ή αυγή
Κάπου
'Αλλη μιá φορά

'Η μέρα με τον ήλιο της
'Ενα όνειρο γεννάει
'Ελπίδα χρυσή

'Ο ήχος μιás καμπάνας

Μιá μελωδία
'Ακούγεται μακριά

ΜΗΝΥΜΑ

Είναι ένα σπίτι
Κοντά στ' άκρογιάλι

'Η εϋτυχία του
Με συλλογιέται

'Ελα χαρά
'Εκεί θέλω να μείνω

'Ενα μήνυμα περιμένω,
—Ποιός θα τó φέρει;

Πέρ' άπ' τη θάλασσα
'Ενα άσπρο περιστέρι

Κι έγώ ψηλά
'Ανεβαίνω να τ' άδράξω

—Μήνυμα ειρήνης.

ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

ΝΕΚΡΟΣ ΘΕΟΣ

Τώρα στολίζουμε τον έπιτάφιό Του με τ' άνθη μας
μά 'Εκείνος δέ μιλά.

'Αδειανό τó ξυλόγλυπτο φέρετρό Του
περιφέρουμε στον παγωμένο 'Απρίλη,
στον άπροσδόκητο βορηά που σθήνει τά κεριά μας
καί μόνο τ' άμφια χρυσοβολούνε στην άστροφεγγιά.
Τόν κηδεύουμε σ' όλη την οικουμένη,
στά χυμένα μάτια των παιδιών του Βιετνάμ,
στην ξρημο του Σινά που πεθαίνουν τής δίψας
με τó κεφάλι ανάμεσα στές συντριμένες έντολές.

'Ο Χριστός ήτανε δικός μας όχι έμείς δικοί Του.
'Ανήκε στη μεσαία τάξη, ήταν φανατικός άντι—, άντι—, άντι—,
χαμογελούσε συμβατικά,
πουλούσε βιβλία με καταπληκτική κυκλοφορία.

Αὐτὸς ποὺ τύπωσε δυὸ λέξεις μόνο στὴν ἄμμο.
 Ἦταν ἐπιστήμονας
 μὲ κάποια συγκατάβαση γιὰ τοὺς ἐργαζομένους.
 Εἶχε κάθε Λαμπρὴ γιὰ τοὺς φτωχοὺς
 ἕνα κιλὸ μακαρόνια
 φροντίδι τῶν κυριῶν τῆς φιλοπτώχου.
 Στὸ χῶμα καὶ στὸ ἀτσάλι καὶ στὸ οὐράνιο
 ἐπενδύσαμε ὅλη τὴν καρδιά μας,
 προαγοράσαμε ὅλα τὰ οἰκόπεδα τοῦ Παραδείσου.
 Ξαφνικὰ πέθανε ὁ Χριστὸς μας
 ἴσως ἀπὸ καλοζωῖα πάντως ὄχι στὸ Σταυρὸ,
 ὁ δικὸς μας Χριστὸς, ὁ θολικὸς,
 ὁ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν μας.
 Τρέξαμε νὰ τὸν ἀναστήσουμε,
 νὰ τοῦ φυτέψουμε μιὰ καινούργια καρδιά
 ποὺ νὰ σημαίνει μὲ τὸ ρυθμὸ μας μὰ πῶς;
 Πρὶν ἀπὸ Ἐκεῖνο εἶχαμε ἑμεῖς πεθάνει.
 Κι' ὕστερα γιὰτὶ ν' ἀναστηθῆ
 ἕνας Χριστὸς χωρὶς ἀγάπη;

Πλάτρες 26.5.1968

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ (ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ)

Εἶχαμε στ' ἀρχαῖα σπίτια καθρέφτες. Ἐμπρὸς τοὺς ἐξοχὲς
 ἀπὸ ἰσοπεδωμένο κέδρον ὅπου τοποθετούσαμε
 γυάλινα κουτιά, μικρὰ τῆς ἐλάφου ὁμοιώματα καὶ τοῦ ἵππου.
 Πολλὲς φορὲς ζητούσαμε τ' ἀντικείμενα.
 Λαθεύαμε κι ἀγγίζαμε τ' ἀνέγγιχτα τὰ εἰδωλά τους,
 αὐτὲς τίς προεκτεινόμενες γραμμές, μὲ τὰ σημεῖα τῆς ἐπιφανείας τους
 στὸ βάθος τοῦ καθρέφτη.
 Ψηλαφούσαμε τὰ σώματά μας. Μᾶς βεβαίωνε ἡ ἀφή ὅτι ὑπῆρχαν.
 ("Ἀραγε πόσο σπουδαία πρέπει νὰ ἔναι ἡ μεγάλη Ἀφή
 τῶν Αἰωνίων Πραγμάτων!")
 Ὅλα ἦταν πῆλινα, οἱ καρδιές μας πῆλινες κι αὐτὲς θὰ πῆγαιναν
 πρὸ πέρα σ' ἄλλη Ἀφή; Κατώτερη; Ἀνώτερη; Δὲν τὸ ξέραμε
 μέσα στὰ σπίτια αὐτὰ τ' ἀρχαῖκά μὲ τοὺς πολλοὺς καθρέφτες
 καὶ τίς ἀναμμένες ἐστίες στὰ δωμάτια γιὰ νὰ βλέπουμε τίς σκιές μας.
 Σκιές στοὺς τοίχους
 κάθε εἴδους,
 θουβῶν ζώων,
 εἰκόνων,
 ὄπλων πολεμικῶν,

πλαγγόνων,
σαλπίγγων,
σκιές μαχῶν ὅπου ὁ πολεμιστὴς μορφάζει ἀπὸ πόνο
μὲ τὸ χέρι στὸν τραυματισμὸ του.
Μεγάλωναν οἱ φωτιές, θράδουαζαν οἱ φωτιές,
μεγάλωναν οἱ ἀναπαραστάσεις στοὺς τοίχους
κουιόνταν σὰν τρομαγμένες φαντασίες παιδιῶν,
ἢ νέων δεμένων μέσα στὴ φρικίαση τῆς ὑστερης σάρκας.

Γυρεύαμε νὰ φύγουμε πέρα ἀπὸ τὸν Πύργο αὐτὸν τὸν Ἀρχαῖκὸ
καὶ διαθάζαμε βιβλία νὰ μάθουμε τὸ μυστικὸ τοῦ ἀνοίγματος,
τὴν ἀπόκρυφη ἐναποθήκευση τῶν κλειδιῶν του, νὰ φύγουμε
πέρα, νὰ σώσουμε τὴν ὑπεράσπιση τῆς ψυχῆς μας ἀκεραία,
νὰ τὴν παρουσιάσουμε χωρὶς Παραμόρφωση
στὴν Ὑπέρτατη τῶν Ἀπείρων Ἀρμοδιότητα.

Οἱ θύρες κλειστὲς μὲ τὰ κλειδιά τους
κρεμασμένα
σ' ἄγνωστον πίνακα.

Θὰ ῥχόταν τοῦ Καθενὸς ὁ Κύριος
ἀπὸ τὸ ἄστρο τῆς Διανομῆς μας
νὰ μᾶς ἀνοίξει
καὶ νὰ μᾶς ἐγκαταστήσει
πάλι ἔστω πρόχειρα
γιὰ λίγο
στὴ νέα του Ἐπικράτεια;
Οἱ τροφές προσδιορισμένες στὸ ταγμένο χρονικὸ διάστημα, ὅπως ὑπῆρχε
μέσα μας ἢ προφύλαξη καὶ καραδοκοῦσε χωρὶς νὰ τὴν βλέπουμε
μὴν τῆς ξεφύγουμε ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ Πύργο χωρὶς τοῦ Κυρίου τὸ Κέ-
λευσμα.

Λέγαμε λέξεις θάρρους, προσευχῶν, γυμναζόμεσταν μὲ τὴ γυμναστικὴ
τῆς τόλμης γιὰ νὰ θγαίνουμε στὸ ἔξω φῶς, στοὺς ἐξῶστες,
νὰ θραύουμε τοὺς κινδύνους.
(Οἱ κίνδυνοι ἐντελῶς εἶναι ὅλοι ἐντὸς μας).
Πολλές φορές φθάναμε στὶς ἐξώθυρες τίς πολλές
καὶ περιεργαζόμεσταν τὰ πανύψηλά μας τείχη.

Φωνάζαμε. Ὅλα ἦταν χωρὶς ἀκοή. Τὰ δέντρα τὰ δαιμονισμένα
γελοῦσαν μὲ καρποὺς γλυκοὺς
γιὰ νὰ μᾶς διδάσκουν τὴν καρτερία
καὶ τὴν ὑπομονή τῆς ρίζας,
(τὸ θαῦμα τῶν ριζῶν).

Νεροποντές ἔδερναν τὰ ἐξωτερικὰ δάπεδα.

Τότε ἀνακαλύψαμε τὸν ἐλευθερωτὴ μας τὸ θάνατο.
Μᾶς ἀκράγγιζε μὲ τὸ ραθδί τῆς μεταμόρφωσῆς του
κι ἀνοίγαν οἱ ἐξώθυρες σ' ἄλλες ὥρμες ὀράσεις.
Τρεφόμεσταν μὲ τὰ ζῶα του. (Τροφή τῆς ψυχῆς ὁ θάνατος).
Βλέπαμε τὰ πουλιά. Δὲν νοσταλγούσαμε τὰ δικά μας τὰ φτερά;
Μὰ ἐμεῖς ἄλλα κατασκευάζαμε τεχνικὰ
γιὰ νὰ περνοῦμε τοὺς εὐρεῖς τῶν Πύργων διαδρόμους.

Τὰ ψάρια σπαρταροῦσαν ἐμπρὸς
στὸ Μουσικὸν Ἥλιον
Τὸν Μέγα Ὀκεανὸ ποθώντας.

Τίποτε δὲν μᾶς ἔπειθε. Ἔτσι ἀποφάσισεν ὁ θάνατος νὰ ὑπάρχουν δύο
κινήσεις φτερῶν μία πρὸς τὰ ἐκτός, ὅπου τὰ σώματα τ' ἀνθρώπινα
καὶ τὰ ζωικὰ στὸν Ἄπειρον καὶ ἐπ' Ἄπειρον θὰ μετακινιῶνται καὶ ἄλλη
πρὸς τὰ ἐντὸς μὲ τὰ πρῶτα τὰ φυσικὰ μας τὰ φτερά
γιὰ τὶς ἄπειρες τὶς μυστικὲς
τὶς πραγματικὲς τοποθετήσεις μας
(Στὸ Ἄπειρο τὸ Ἔσω) καὶ ἐπ' Ἄπειρον.

Χωρὶς τέλος θὰ φτερουγίζουμε λοιπὸν
γιὰ τὶς ὑποδοχὲς τῶν ἄπειρων πλανητῶν καὶ Ἥλιων

(Ἐντὸς καὶ ἐκτός).

Ὁ θάνατος ὀδηγὸς
γιὰ τὴν κίνηση τὴν ἔσω
(τῆς Ὀραίας Ὑγείας)
καὶ τῆς χαρᾶς ποὺ νιώθει ἐδῶ κάτω στὴ γῆ ἕνας χρόνιος ἀσθενής,
ὅταν μετὰ τὴν ἀρρώστεια του περπατήσει στὴν ἀνθοπλούμιστην ἐξοχή
καὶ τὸ ζεστὸ θυμάρη ἢ στὸ ἀκροθαλάσσι τὸ ἔρημον ὅπου τὸ φύκι
τὸ εὐωδιαστὸ, τὸ φρέσκον ὀσφραίνεται
κι ἀκούει γαλήνιος ἄγριες κραυγὲς πάνω στ' ἀφρισμένα κύματα
τῶν θαλασσαετῶν τῶν ἀπογειωμένων
ἀπὸ βράχους ἀπὸ κρημνοὺς, ἀπότομους, μαύρους καὶ ἀκρονυχάτους.

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΘΑΛΑΣΣΟΤΑΡΑΧΗ

Δέν ὑπάρχει ἐπιστροφή στή σιγή,
ὁ ἀγέρας κουδουνίζει τὴν ἄδεια φιάλη,
τὰ κύματα θρασομανοῦν στὴν πίκρα τῶν ἀκτῶν
ὅπως οἱ θάρβαροι στὴν κατάκτηση τῆς Κύπρου.
Τὸ ἀλάτι ἐπαναλαμβάνει τὶς στεγνωμένες χαραγματιές.
Οἱ γλάροι κλαίνε πνιγμένοι στὸ σκοτάδι
καὶ μόνο οἱ σκουριασμένες λάμπεις
ἀναζητοῦν τὸ τελευταῖο γέλιο τοῦ Ποσειδώνα.

ΓΡΗΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ

Στὰ μαλλιά τους φέρνουν τὴ στάχτη,
στὰ μάτια καπνὸ τῶν ἐλαιῶν
μὲ τ' ἄσπρα κοκκαλιάρικα χέρια
τὶς καμπάνες ξυπνοῦν.

Γρηές γυναῖκες σμιλεμένες μὲ σκαρπέλλο
μεγαλώνουν τὴ σιγή
σὰν ἄξεστες ἀμβλείες πέτρες.

Σπίτια τεφρωμένα σὲ χρῶμα ξυλογραφίας.
Ἡ ἀνάσα ὄλο καὶ θαραίνει.
Γρηές γυναῖκες στέκουν στὸ κατώφλι
καὶ προσμένουν τὴ χαραυγή.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Τὰ μάτια πρέπει νᾶναι ἐκφραστικά
σ' ἀντιπαράθεση μὲ τὸ πρωῖνὸ μάντεμα.
Καὶ τὰ βήματα τεταμένα σὰν τὶς σκέψεις
ἐνάντια στὸν ἀναπάντεχο χρόνο.

N. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

I

ΧΑΝΤΙΤΖΑ

ἔβασκε τὰ πρόβατα.. ὥσπου ἡ σελήνη
τοῦκανε σημάδι φιλίας κι ὁ ἥλιος
ἔπαψε νὰ τὸν θαμιώνει..

Θάταν ὡς εἴκοσι χρονῶν σὰν μπῆκε ὁ Μωχάμεντ στὴ δούλεψη μιᾶς πλουσίας χήρας.
(κάθε θνητὸς πρέπει νὰ μπεῖ στὴ δούλεψη μιᾶς χήρας.
Κάθε θνητὸς νὰ βοσκήσει πρόβατα πρέπει κάτω ἀπ'
τ' οὐρανοῦ τὴ σκέπη.)

Ἐβασκε τὰ πρόβατα καὶ κοιτάζε τὸ φεγγάρι. Ἐβασκε τὰ πρόβατα καὶ κοιτάζε τὸν ἥλιο. Ὅσπου ἡ σελήνη τοῦκανε σημάδι φιλίας κάποιο βράδυ κι' ἔπιασε νὰ παίξει μαζί του τὸ κρυφτοῦλι. Κρύβονταν καὶ χάνονταν πίσω ἀπὸ μπαμπακότουφες, σύννεφα ποῦχε στείλει ὁ νεφεληγερέτης. Πίσω ἀπὸ βουνῶν κορφές κι' ἀμμόλοφους κι' ἔβγαине πάλι ἔρω-τιάρα, ἡ χαδιάρα σελήνη, τοῦ χαμογελοῦσε κι' ἔτρεχε κείνος πίσω ἀπὸ τὴ φούστα της νὰ τὴν προλάβει στὴν ἔρημο καὶ στὰ ρυάκια, ἄπλωνε τὸ χέρι νὰ τὴν πιάσει.

Κι' ὁ ἥλιος ποῦ τὸν θάμβωνε στὴν ἀρχή, ἀπόστρεφε τὰ μάτια κι' ἔσκυβε κάτω ταπεινωμένος τὸ κεφάλι, τώρα ἄρχισε σιγὰ-ἀγάλι-ἀγάλι νὰ γλυκαίνει. Ν' ὀπαλύνει τὴν ὀξύτητα τῶν χρυσαφένιων του βελῶν, ὥσπου μιὰ μέρα τὸν ἄφησε νὰ τὸν κοιτάξει κατὰματα, γεμάτα, σὰν ἴσος πρὸς ἴσο.

Εἶτανε τότες, ποῦ ἐπικεφαλῆς τὸν διόρισε ἡ χήρα τῶν πολυκαμήλων караβανιῶν, σὲ μακρονὰ ταξίδια στέλνοντάς τον, τὴν ἔρημο νὰ διαπλεύσει, στὴ Συρία, τὶς χῶρες τοῦ Ἰορδάνη, στὴν Παλμύρα, τῶν Φιλοστῆων, τῶν ἑβραίων τὰ χῶματα.

(Ὅποιος δὲν ταξίδευε στὴν ἔρημο μὲ караβάνι εἶναι ἔγνεστος ἀπ' τὴ ζωὴ, τὸν ἔρωτα, τὴ φύση. Σὰν τὸν τυφλό, ποῦ δὲν τρώγησε γυναῖκα σὲ γρασίδι, δὲν εἶδε τὸν ἥλιο νὰ ξαπλώνει.)

Ὅπως γύρισε φορτωμένος γύρισε πλούσιος ἐντυπώσεις, ξενικὲς μορφές, μιλήματα κι' ἀκούσματα πρωτόγνωρα.

—«Πὼς μ' εὐχαρίστηση θὰ δεχόνταν, τοῦπε, μιὰ πρόταση σὲ γάμο.»

Χαμογέλασε ὁ Μωχάμεντ. Ὅτι αὐτὸς ἤξερε πὼς ἡλικία ὁ ἔρωτας δὲν ἔχει. Πὼς μονάχα οἱ ἀλαφρόμυαλοι κι' οἱ κουφιοκεφαλάκηδες τὶς ὁμορφες ὀρέγονται, ποθοῦν τὶς νέες.

Ὅτι στὰ μάτια της—τῆς Χαντίτζας—τὰ μάτια—εἶχε διαβάσει, εἶχε δεῖ, αὐτὸς ποῦξερε τῶν ἀνθρώπων τὰ μάτια νὰ γλέπει, στῶν ἀνθρώπων τὰ μάτια νὰ διαβάσει.

ΤΟΝ ΘΕΙΟ ΧΑΜΖΑ ΕΣΤΕΙΑΕ ΠΡΟΞΕΝΗΤΗ

(Τὰ προσήματα ἔπρεπε νὰ τηρηθοῦνε κι' οἱ συνήθειες οἱ παλιές. Ὅποιος τῆς παράδοσης τοὺς νόμους περιφρονεῖ εἶναι ἕνας ἄθλιος μούλος.)

Ἐγινε ὁ γάμος τὸν χρόνο ἐκεῖνο, 589 ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ παιδιοῦ τῆς Μαρίας. Τριάντα τρία χρόνια πρὶν ἀπ' τὸν πρῶτο τῆς Ἐγίρας χρόνο.

Μὲ συμπάθεια ἔβλεπε ὁ προφήτης κι' ἀνοχή τῆς χήρας τὶς σάρκες νὰ μπαίνουν μέσα μὲ τὴ μέρα στὸ δρόμο τῆς ἀποσύνθεσης. Τὶ ἦταν διπλάσιά του στὰ χρόνια, ἂν κι' ἡ παράδοση ἀποφεύγει μ' ἀκρίβεια τὴν ἡλικία της νὰ προσδιορίσει.

(Ὅποιος τὴν ἡλικία ψάχνει τῶν γυναικῶν εἶναι μουρλός, κακὸς κι' ἀδιάκριτος.)

Γιατὶ οἱ γυναῖκες ἔχουν ἡλικίες τρεῖς. Γυναῖκα-παιδί, γυναῖκα-μάννα, γυναῖκα σεξουαλικὸς φορέας, κι' οἱ τρεῖς μπλεγμένες σὲ μιὰ καὶ συνυπάρχουσες κι' ἀπ' τὴ μιὰ στὴν ἄλλη σ' ὄλη τους τὴ ζωὴ μεταβαλλόμενες καὶ πάλι ξαναγυρίζοντας,

ΟΠΩΣ ΤΗΣ ΗΡΑΣ Η ΠΑΡΘΕΝΙΑ

κι' ἔτσι μέχρι τοῦ θανάτου ἡ σιωπὴ νὰ καλύψει τὴν τελειώτερη δημιουργία τοῦ ἀλλάχ. Πετυχημένος γάμος, λέει ἡ παράδοση, μὲ παιδιὰ καὶ κορίτσια. Ἐνωσις εὐτυχημένη.

II

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ

..τή στιγμή που δυνάμωνε ή αύγή κόπηκε
τό νήμα της ζωής του.

Σηλώθηκε δηλώνοντας πώς είναι καλύτερα.

(“Γψωσαν τά μάτια τους στον ουρανό οι δικοί του)

—Βάλτε με σ’ ένα καζάνι τους είπε, ρίξτε μου κρύο νερό. Θά μου κάνει καλό. Ένώ του άδειξαν τον έβδομο κουβά τους κάνει νόημα να σταματήσουν. Σφογκίζεται και διατάζει να του φέρουν ρούχα και τὰ πιο άκριθά άρώματα. Ραντίζεται μ’ άφθονο άρωμα της Άντιόχειας, με σπάνια άλεξανδρινά χαρμάνια παραμερίζει το παραβάν (χώριζε το δωμάτιο της Άισά άπ’ το ναό) και μπαίνει στη Μοσκέ.

Ήταν ή ώρα της πρωϊνής προσευχής. Έκθαμβοι έμειναν οι μουσουλμάνοι. Τα λόγια τους έγιναν στά χείλη τους πουλιά και πέταξαν ίσαμε τον άλλάχ, για την άνάρωσή του εύχαριστώντας.

Ο Άμπου Μπάρο σταματάει τη προσευχή. Του κάνει νόημα να συνεχίσει. Λαφροπατώντας (μην διαταράξει το εκκλησίασμα) γονατίζει δίπλα του. Ήταν πιο άσπρος άπ’ το μητρικό γάλα, πιο χλωμός από γυναίκα άπατημένη. (προαισθανόταν το χάρο). Είχε θλιμμένα τὰ λαμπρά του μάτια.

Ο Άμπου Μπάρο τον συγχαίρει για την άνάρωσή του και του επιτρέπει να επισκεφτεί μιά άπ’ τις γυναίκες του.

(Σ’ ΟΛΗ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΑΡΡΩΣΤΕΙΑΣ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΤΟΥΧΑΝ ΑΠΑΓΟΡΕΥΤΕΙ).

Χαρούμενος ο προφήτης βιάζεται να βρει την Άισά. Μόλις τον είδε εκείνη τον άγκαλιάζει, του σφίγγει το κεφάλι στα στήθη της.

Τους διέκοψε ένας πιστός φέρνοντας ένα ξυλάκι από φοινικόδευτρο, να καθαρίσει τὰ δόντια του ο προφήτης. Η Άισά το κάνει λεπτότερο, έπειτα το χώνει στο στόμα της να το μαλακώσει και του το δίνει.

Ένοιωσε ένα πονάκι στο κεφάλι της ή Άισά.

—Το κεφάλι μου, κάνει, ώ το κεφάλι μου.

—Και μένα μου πονάει το κεφάλι, Άισά.

Κι’ ύστερα από δυό λεπτά.

—Πές μου, Άισά, αν πέθαινες πρώτη, πριν από μένα. γιατί θ’ άνησυχούσες;

Κι’ όμως εκείνη σκεφτόταν.

—Αν θά σε θυμάμαι; Αν θά προσεύχομαι για σένα; Το πώς θά σε θάψω;

—Τίποτα άπ’ αυτά.

—Τότε;

—Αν θάτρεχες άμέσως να χαϊδέψεις καμά άπ’ τις γυναίκες σου, στο ίδιο κρεβάτι μου.

ΧΑΜΟΓΕΛΑΣΕ Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ

Σε λίγη ώρα, τη στιγμή που δυνάμωνε ή αύγή, κόπηκε το νήμα της ζωής του. Βαρό κι’ άσήκωτο έπεσε το κεφάλι του στο στήθος της Άισά, στο ίδιο αυτό στήθος πουχε άλλοτε με τόσο πάθος ροφήσει.

Η ψυχή της Άραβίας έπαψε να πετάει. Μάξιψε τις φτερούγες κι’ έγινε άχνός. Έδάχρυσε ή Κάαμπα. Η καρδιά της ερήμου έπαψε να ξεστάνει τους ανθρώπους.

Ήταν ένα μακρό χλιαρό πρωϊνό του Ράμπι, 8 Ιούνη του 632, δέκα χρόνια από την Έγίρα.

III

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΠΙΣΤΟΙ

..προχωροῦσε ἀνάμεσα στὰ βουνὰ
σὰν ποιητὴς πὸν ζητάει τὴν
ἐμπνευσή του.

Τότε εἶδε ὁ προφήτης εἰκόνες, πὸν κανεῖς θνητὸς δὲν εἶχε ἀκούσει. Καὶ πῆρε τὸν δρόμο τῆς ἐρήμου. Τὸ δρόμο τῆς μοναξιάς.

Προχωροῦσε ἀνάμεσα στὰ βουνὰ σὰν ποιητὴς πὸν ζητάει τὴν ἐμπνευσή του. Κι' ἤθελε τὸ μυστήριον νὰ λύσει. Τί φωτιά ἦταν αὐτὴ πὸν τοῦ φλόγιζε τὰ σωθικά; Τί τοῦ συμβαίνει.

Ἀνεβαίνει πάνω στὸ βουνὸ Χίρα, πέρα ἀπ' τὸ Ἄμπου Κιμαίς. Σὰν πάτησε τὴν κορφή τὴν πὸ ψηλὴ στάθηκε ὀρθὸς, κολώνια κι' ἔριξε μὰ ματιὰ στὸ μέλλον καὶ στὸ παρελθόν του. Τί ἦταν αὐτὸ πὸν γεννιοῦταν μέσα του; Ποιὸς ἦταν στὴν πραγματικότητά του; Γιατί διέφερε; Τί τοῦ ἐπιφύλασσε τὸ μέλλον;

Τότε τὸν ἔπιασε ἡ πρώτη κρίση. Ἔλεσε κατὰ γῆς. Μὲ τὰ νύχια—τᾶφηνε πάντοτε μεγάλα, καλοκοιμένα, πεντακάθαρα—ξέσκαζε τίς σάρκες. Ἐβγαζε ἀπ' τὸ στόμα του ἀφροῦς. Ἔδερε τὸ κεφάλι πὰ στοὺς θράχους. Πάλευε μ' ἀόρατους ἐχτροῦς.

(ἐπιληψία εἶπαν οἱ ἀδελφοὶ τῆ συνομιλία του μὲ τὸν ἀλλάχ)

Τρία χρόνια κοπροκυκλαγε ὁ προφήτης σὰν τὴν ἄδικη κατάρα στὶς πλαγιὲς καὶ στὰ ροιμάνια τοῦ ὄρους Χίρα. Ἀδέσποτη ἡ περιουσία τῆς Χαντίτζας. Ἀκέφαλη ἡ οἰκογένεια του. Τὸν τρίτο χρόνο κατέθηκε στὴ Μέκκα, πόλη τῶν προφητῶν, κάλεσε στὸ σπίτι λιγοστοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους του. Τοὺς μίλησε.

Πρώτη πίστεψε ἡ Χαντίτζα. Δεύτερος πίστεψε ὁ Ἄλυ. (θετὸς του γιὸς) Τρίτος πίστεψε Ἄμπου-Ἀλλάχ-μπ' Ὀτμάν—Ἄμπου-Κιχάφα. (ποῦναι σ' ὄλους σας γνωστὸς σὰν Ἄμπου Μπάκρ.) Τέταρτος πίστεψε Ζαϊντ-Μπ' Χαρίθα, ἀπελεύθερος τῆς Χαντίτζας σκλάβος ἀπ' τὸν Μωχάμεντ λευτεροφωμένος. (ἂν ἤθελε ἄς μὴ πίστευε). Πέμπτος πίστεψε Σάντ-μπ' Ἄμπου-Βάκας Ἐκτος πίστεψε Ὀτμάν-μπ' Ἄφαν. Ἐβδομος πίστεψε ὁ Ἄλ-Ἀβὰμ, ξάδελφος τοῦ προφήτη

Μὰ ὁ θεὸς Ἄμπου-Λάχαμπ ὄχι μονάχα δὲν πίστεψε ἀλλὰ καὶ εἶπε σαρκαστικά.

—Μὰ τὸν ἀλλάχ, μεγαλύτερο ψεύτη ἀπ' τὸν ἀνηψιὸ μου δὲν ξανάδα.

Μιλοῦσε ὁ προφήτης ἀνεβασμένος στὸ Ἄς-Κάφα, ἔλεγε:

—Σύντροφοι, τί θὰ λέγατε ἂν σὰς εἰδοποιῶσα πὸς ὁ ἐχτρός φτάνει σήμερα τὸ βράδυ στὶς πύλες τῆς Μέκκας; Θὰ μὲ πιστεύατε;

—Βέβαια. Λέει τὸ πλῆθος.

—Κι' ἂν σὰς πῶ ὅτι μὰ μεγάλη τιμωρία, μὰ φοβερὴ τιμωρία σὰς περιμένει;

Τότε πετάχτηκε στὴ μέση ὁ ἀνεκδιήκτος θεὸς Λάχαμπ φωνάζοντας.

—Ἄντε ρε τώρα, ἄσε τίς σάχλες.

Μιλοῦσε ὁ προφήτης στὰ πανηγύρια τοῦ Οὐκάς, τοῦ Ντοῦλ-Μάντζας, στὶς τελετὲς τῶν Χάτζη, μάγευε τὸ πλῆθος, ἀλίευε ψυχές.

—Ἄν πιστέψετε, τοὺς ἔλεγε, θὰ κερδίσετε τὴν δύναμη σ' αὐτὸ τὸν κόσμον καὶ τὸν παράδεισον στὸν ἄλλον.

Νάσου πάλι τὸν διέκοπτε ὁ βλάσφημος Ἄμ-ου-Λάχαμπ.

—Βρὲ ἀνηψιέ, ἔλεγε, πὸν κάνεις τὸν προφήτη. Ἐξέχασες πὸς τᾶκανες πάνω σου καὶ σὲ καθάριζε ἡ μάνα σου, ἡ ἀδελφὴ μου Ἀμίνα.

Ἐφτασε σὲ μὰ συγκέντρωση νὰ φτύσει τὸν προφήτη καὶ νὰ τοῦ πετάξει σκατὰ στὴ μούρη. Ἔκανε ἐκεῖνος τὴν προσευχή του, ἔφερε γύρους τὴν Κάαμα, ὅταν πλησίαζοντας ὁ Λάχαμπ τὸν γέμισε βρωμιές.

Γύρισε σπίτι ὁ προφήτης, πλῆθηκε, κάθησε στὸ κατώφλι κι' ὑπαγόρευε τοῦ ποιητῆ Χα-σάν-μπ' Τάμπιτ, τὸ σουράτιο III.

Μακριὰ τὰ χέρια τοῦ Ἄμπου Λάχαμπ
μακριά.
Θὰ ψηθεῖ ζωντανὸς στὴ φωτιά
κι' ἡ γυναίκα του θὰ τὴ δυναμῶνει
μὲ ξύλα,
ἔχοντας ἓνα σκοινὶ στὸ λαιμό.

IV

Ο ΧΑΛΙΦΗΣ ΔΙΧΟΝΟΙΑ

Ντου-λ-Χιμά, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν πέπλο
ἔλεγε πὼς κρύβει τὸ πρόσωπό του νὰ
μὴ κάψει τοὺς πιστοὺς μὲ τὴ λάμψη
του.

Σὰν χάθηκε ΕΚΕΙΝΟΣ σκοτεινίασαν ὅλα κι' ὁ Χαλίφης Διχόνοια πέταξε πέταξε
πάνω ἀπ' τὴν Ἀραβία—ποῦ ΕΚΕΙΝΟΣ εἶχε ἐνώσει σ' ἓνα σῶμα, μιὰ ψυχὴ—συντροφευμέ-
νος ἀπ' τοὺς ἀδελφούς του, τὸν Ἐμίρη Μίσο, τὸν Σείχη Ἐμφύλιο Σπαραγγὸ καὶ τὸν προ-
φήτη Σχίσμα.

Πρῶτοι κινήθηκαν οἱ Μπεντουῖνοι λέγοντας:

—Τώρα ποῦ ὁ προφήτης δὲν ὑπάρχει πιά, ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ πετάξουμε πάνω
ἀπ' τίς πλάτες μας τὴν κηδεμονία τῶν ἀνθρώπων τῶν πόλεων. Παιδιὰ τῆς ἐρήμου ἐμεῖς,
συνηθισμένοι νὰ ζοῦμε λεύτεροι στὶς φυλές μας τί δουλειὰ ἔχουμε μὲ τὰ κλάν τῆς Μέκκας καὶ
τοὺς Ἀνσάρ;

Σβέλτοι πήδηξαν πὰ στὶς καμήλες καὶ στὰ ταχύτατα ἀλόγατά των, χάθηκαν γοργοὶ σὰν
τὴν ἀμμοθύελλα.

Δεύτεροι σήκωσαν κεφάλι οἱ Ἑβραῖοι.

(κρυφογελῶντας κάτω ἀπ' τὰ γένηια τους).

—Ἄλλο πάλι καὶ τοῦτο λέγανε μ' αὐτὸν τὸν ψευτοπροφήτη. Νόμισε πὼς θὰ λανσάρει
τίς φλυαρίες του, θὰ περάσει γιὰ νέος Μωϋσῆς, ὁ ψευτομεσσίας. Ὅσο γιὰ τοὺς χριστιανοὺς
θυμῆθηκαν πὼς πέρα ἐκεῖ, ποῦ σκύβει ἡ Ἀσία νὰ φιλήσει τὴν Εὐρώπη εἶχαν ἓνα αὐτοκρά-
τορα. Τοῦ ἔγραψαν γράμματα ζητώντας του νὰ κινήσει μὲ τοὺς στρατοὺς του καὶ τὰ ἐξαλτέ-
ρυγα νὰ τοὺς λυτρώσει.

Δὲ σταμάτησε ἐδῶ τὰ φθοροποῖα του ἔργα ὁ Χαλίφης Διχόνοια. Τοὺς Μεδιναίτες φανά-
τισε κατὰ τῶν κατοίκων τῆς Μέκκας. Στοὺς ἐμυγκρόδες ἔβαλε λόγια ἐναντία στοὺς Κραϊ-
σίτες. Τοὺς ἀνθρώπους τῶν ὁάσεων ξεσήκωσε κατὰ τῶν Μπεντουῖνων.

Συντροφευμένους ἀπ' τοὺς κτριναίρηδες καὶ σκερβελέδες ἀδελφούς του φώλιασε στὴν
καρδιά τῶν φίλων καὶ συγγενῶν τοῦ Μοχάμεντ, τοὺς πότισε φαρμάκι τῆς φιλοπρωτίας μὲ
δόσεις γερές.

(ἀλλοίμονο στὴν Ἀραβία).

Τώρα ὁ Ἄλη μσεῖ τὸν Ὁμά. Ὁ Ἄμπου Μπάκρ ὑποψιάζεται τὸν Φάντλ-μπ'—Ἄμπάς.
Συνομοτεῖ ὁ Οὐσάμα-μπ-Λαίντ-Χαρίθα κατὰ τοῦ Ἄμπου Μπάκρ.

Οἱ Ἀνσάρ νοιώθουν μισημένοι ἀπ' ὅλους κι' ἐμπιστοσύνη δὲν δίνουν σὲ κανένα. Ἀπο-
μονώνονται στὸ κλάν τους, ξένο δὲ δέχονται στὰ σπίτια τους οὔτε μὲ δῶρα φορτωμένο.

Ὅσο γιὰ τοὺς πιστοὺς, τὸν κατώτερο λαό, ἔνοιωθαν σὰν τὰ πρόβατα δαρμένα ἀπὸ
νεροποντὴ χειμωνιάτικας νύκτας. Κατσίκια σαρκωλωμένα σὲ βράχια ἀπόκρημα ἢ πεσμένα
σὲ ρεματιές βαθιές, ποῦ χάθηκε ὁ βοσκὸς τους ξαφνικὰ κι' ἀπόρροια. Ποίμνιο δίχως τσο-
πάνο, χωρὶς τσοπανόσκυλο. Στὰ κρυφάτα στρωμάχωνταν ὁ ἓνας πὰ στὸν ἄλλον τίς ὥρες
τῆς προσευχῆς, κρυφομλοῦσαν τοῦ Προφήτη.

—Γιατὶ χάθηκες, τοῦλεγαν, εὐλογημένε. Δὲν κάνει ἔτσι ὁ κόσμος. Ποῦ μᾶς ἀφησε

μονάχους; Τί θ' ἀπογίνουμε δὲν τὸ σκέφτηκες;

Καὶ τί δὲν τοῦ ζητοῦσαν. Τοὺς ἐβραίους νὰ τιμωρήσει, νὰ τσαλακώσῃ τὴν περιφάνεια τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα. Τοὺς ἀνθρώπους τῶν δάσεων νὰ φιλιώσῃ μὲ τοὺς μπεντουίνους. Στους μπεντουίνους φώτιση νὰ δώσῃ νὰ δοῦνε τὸ συμφέρον τους. Στους ἐμγκρέδες ἀγνωμοσύνη νὰ μὴ δείξουν στους Ἄσά, πᾶνοιξαν τίς Πύλες κ' ἔδωσαν τοῦ Προφήτη μὰ νέα πατρίδα εἰδ' ἄλλως θὰ τὸν ἔτρωγαν τὰ τσακάλια τῆς ἐρήμου.

Τότε ὁ Χαλίφης Διχόνοια ἀποφάσισε νὰ σπείρῃ τὸν διχασμὸ καὶ τὴν ἀμφιβολία στὴν καρδιά τῶν πιστῶν. Ἔψωσε τὸ χέρι του—ποῦφ—καὶ φύσθηξε τρεῖς φορές, προσκαλώντας τὰ τζίνια τοῦ ΚΑΚΟΥ, τὰ τζίνια τῆς ἐρήμου. Κι' ἓνας ἀγέρας πρωτόφαντος σηκώθηκε διὰ μιᾶς σαρώνοντας τίς φοινικιές, καλύπτοντας μὲ ἄμμο τίς δάσεις. Κι' ὅλα τὰ δαιμόνια τῆς Ἀραβίας, τὰ ξεπεσμένα τζίνια τοῦ Κακοῦ, τὰ σκορπισμένα, παρουσιάστηκαν ἐμπρὸς του, λέγοντας:

—Διαταγές.

Καὶ τότε ἐκεῖνος εἶπε τρεῖς μονάχα λέξεις μαγικὰς κ' οἱ χαμαιλέοντες ἀδερφοὶ του τίς ἐπανέλαβαν τρεῖς φορές. —Ἐν χορῶ—

Κι' ἀπὸ κάθε λέξη γεννήθηκε ἓνας ψευδοπροφήτης. Μὲ τὴ σειρά:

Ἄλ—Ἀσβάντ.

Μουσαίλιμα.

Τουλάιχα.

Ἄραξαν τὰ δαιμόνια τὸν πρῶτο καὶ τὸν πῆγαν στὴν Ἰσμενίη. Σήκωσαν στὶς φτεροῦγες τῶν τὰ πνεύματα τὸν δεύτερο καὶ τὸν πῆγαν στὴ Γιεμὰνα. Ἀγκάλιασαν τὰ τζίνια τὸν τρίτο, τὸν πέταξαν ἀνάμεσα στους Μπάνου—Ἀσάντ.

Κι' ὁ Ἄλ—Ἀσβάντ, ὁ ἀνθρωπος μὲ τὸν πέπλο, τυλίχτηκε μ' ἓνα μαντήλι καὶ δὲ φανέρωσε ποτὲ τὸ πρόσωπό του γιὰτὶ μὲ τὸ φύσημα τοῦ Χαλίφη Διχόνοια εἶχε παραμορφωθεὶ φριχτά. Ἐλεγε πὼς δὲν βγάζει τὸ μαντήλι γιὰ νὰ μὴ κάψῃ τοὺς πιστοὺς μὲ τὴ λάμψη του.

Ἐλεγε ἀκόμα πὼς αὐτὸς ἦταν ὁ μοναδικὸς προφήτης κ' ἀποσταλμένος τοῦ Ἀλλάχ. Πὼς οἱ ἄλλοι ἦσαν τσαρλατάνοι. Ὅτι τὸν διάταξε ὁ ἄλλάχ νὰ διδάξῃ τὴν ἀληθινὴ πίστη.

Σὰν μιλοῦσε εἶχε πάντα πίσω του ἓνα σατανικὸ ὑποκείμενο, πᾶκουγε στ' ὄνομα Φιροῦζ κ' ἔρχονταν ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Περσίας.

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΛΕΤΑΣ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ:

«ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ»

“Τσπερ’ άπ’ τήν παίηση τοῦ Κ. Χρυσάνθη πού είδαμε (Κρητ. Έστία, τ. 197/72), καιρός είναι νά ίδουμε τόν πολυσέλιδο τόμο του μέ τό γενικό τίτλο «Π ε ξ ό ς Λ ό γ ο ς». Τέσσερες νουβέλλες τυπωμένες μέ στοιχεία τών 10 σέ 270 σελίδες σχήματος 70X100, πού άρίζουν γιά δυό τόμους. Κι’ άπορεί κανείς πού βρίζει τό χρόνο ό γιατρός Κύπρος Χρυσάνθης νά τά θγάξει λέρα μέ τίς άπαιτήσεις τοῦ λογοτέχνη Κύπρου Χρυσάνθη—κι’ όχι σέ βάρος τῆς ποιότητας τών γραφτῶν του...

Πληθωρική ή προσφορά του σ’ όλους τοὺς τομείς: Θέατρο, Ποίηση, Πεζογραφία. “Όμως, τόπαμε, τούτ’ ή πληθωρική προσφορά δέν έβλαψε τήν ποιότητα. Τό φαινόμενο είναι σπάνιο, άλλ’ όχι κι’ άκατόρθωτο. Τί νά κάνεις τά ποτάμια τῆς έμπνευσης πού σέ κατακλύζουν; Δέν είναι σάν τό γάλα τῆς λεχώνας, πού μπορείς νά τό πισωστρέψεις, άν χρειαστεί. Φραγμός, στόν καταρράκτη πού κρουνελλιάζει άπ’ τήν ψυχή τοῦ συγγραφέα, δέν μπαίνει. Κι’ ό Κ. Χρυσάνθης δέν έμποδίζει τήν έμπνευσή του. Βεβαίως, έχει τήν ευχέρεια νά γράφει και νά τυπώνει τά γραφτά του. Γιατί, έχω ένα φίλο ποιητή, τόν Κώστα Λαζανά, πού κλείνει έναν δάκαρο θησαυρό στά συτάρια του (πάνω άπό 3.500 ποιήματα) και πού θα καταπλήξει άν γίνει μπορετό νά τυπωθοῦν, μά πού δέν έχει τά μέσα νά τά κυκλοφορήσει. Δέν συμβαίνει τό ίδιο και μέ τόν συγγραφέα τοῦ «Π ε ξ ό υ Λ ό γ ο υ » κι’ άληθινά τόν... ζηλεύουμε και τόν χαιρόμαστε.

Οί τέσσερες νουβέλλες τοῦ Κ. Χρυσάνθη είν’ έμπνευσμένες άπ’ τή μεσαιωνική Κύπρο—όπως ό ίδιος σημειώνει στήν τρίτη σελίδα του. ‘Η πρώτη «Σ τ ά δ ύ σ κ ο λ α χ ρ ό ν ι α » είχε πρωτοδημοσιευτεί μέ τίτλο «Σ τ ά χ ρ ό ν ι α τ ῆ ς π α ν ο ύ κ λ α ς». Χωρισμένη σ’ έντεκα κεφάλαια-ταμλώ, δίνει σ’ ένα σφικτοδεμένο λόγο, βουερό και ρωμαλέο, εικόνες άπ’ τήν άγώνα και τόν άγώνα ενός λαοῦ σ’ ένα χωριουδάκι κυπριακό, πού τό χτύπησε ή πανούκλα. Είναι τόσο ζωντανή και παραστατική ή περιγραφή τοῦ τρόμου και τοῦ θανατικοῦ, πού ή ψυχή τρέμει, φρικιάζει και συστρέφεται, πέφτει γονατιστή κ’ έξουθενωμένη μαζί μέ τοὺς ανθρώπους τοῦ δοκιμαζομένου χωριοῦ.

‘Ο Κ. Χρυσάνθης και στήν πεζογραφία του είναι ποιητής. ‘Η πρόζα του γιομάτη λυρισμό, μέ πλούσια, ξαφνική κι’ άστραφτερή εικόνα, μέ φράση σμιλεμένη, σάν άπό χρυσοκοντυλιστή. «‘Ο ήλιος έτοιμαζότανε νά βασιλέψει. Έστελλε ένα σωρό όλοπόρφουρα άγκάθια και τρυπολογοῦσε τόν οὐρανό». Κι’ άλλου: «Πῆρε τό δοξάρι του κι’ άρχισε νά φαλλιδίζει τά ώραία όνειρα». Κι’ άλλου: «Ένα κύμα ττροπῆς κάλυψε τήν άσημωμένη άπό ώρα άνατολή», κ.λ.π., κ.λ.π. Έπειτα ξερχεται μέ τήν τέχνη του νά σμιλέψει τίς μορφές τών ανθρώπων του μέ μιá βιβλική, δωρική άπλότητα, γιομάτες άπό πριμιτιβιστική καλοσύνη κι’ άπλοΐότητα ή μέ μιá ζολαδική, ρεαλιστική άποκρουστικότητα (μάγισσα, σπαγοραμένους). ‘Ο παπάς κι’ ό γιατρός, όι πολυτιμότερες φυσιογνωμίες στήν ανθρώπινη κοινωνία (ή μεταφυσική κι’ ό πραγματισμός), ή μεταφυσική παρηγοριά κ’ ή σιγουριά τῆς επιστήμης, μέ πόση λιτότητα είναι ψυχογραφημένες! Τί μεγάλο βάθος κρύβει ή άπλή φράση τοῦ γιατροῦ Άσήμη: «“Γστερα άπό τό σέβας σου, Κύριε, τό μάτι τῆς μάνας. Αιωνία τῆς ή μνήμη».

‘Υπάρχουν συγκλονιστικές σελίδες στή μικρή τούτη νουβέλλα τοῦ Χρυσάνθη. Οί περιγραφές τῆς σελ. 18 (πού ό γιατρός σώζει τό μωρό άπ’ τό σωρό τών πανουκλιασμένων πτωμάτων, διπλωμένο στό ράσο τοῦ παπᾶ), τῆς σελ. 21-22 (τῆς άπανθρωπιᾶς, στίς τραγικότερες στιγμές τοῦ θανατικοῦ, τοῦ προέδρου πού μοίρασε κράσι και λάδι στοὺς χωριανούς του σέ παραφουσκωμένους λογαριασμούς), τῆς σελ. 30-33 (τό ξυπνημα τοῦ ζωόδικου έστιακου και τό «κάρφωμα» τῆς κοπέλλας τῆς κυρα-Μαργαρώς άπό έφτά παλληκάρια στή σειρά και τό γλυκό άποκάρομα τοῦ χορτασμοῦ τῆς σαρκικῆς πείνας τῆς), τῆς σελ. 38-39

(τὸ περιχαράκωμα τοῦ χωριοῦ—παραστατικὸτατὴ περιγραφή τῆς λιτανείας), κ' ἄλλων σελίδων μὲ περιγραφὰς τῶν λαϊκῶν ἐθίμων μιᾶς ἐποχῆς ποῦ χάθηκε στὰ βάθη τῶν καιρῶν, μὰ ποῦ τόσο ζοφρὰ μᾶς τὴν ξαναασταίνει ἢ πένα τοῦ ἐκλεκτοῦ πεζογράφου.

Τὸ διάβασμα τῆς πρώτης νομβέλλας τοῦ Χρυσάνθη μὲ ἱκανοποίησε γιὰ τὴν πληρότητα τῆς τεχνικῆς τοῦ λόγου τῆς, τῆ γλαφυρότητα τῆς περιγραφῆς καὶ τὴν ψυχογραφικὴ του ἱκανότητα. Ἡ ματιὰ του, σὰ χειρουργικὸ νυστέρι, εἰσχωρεῖ βαθιὰ στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων του καὶ ψυχογραφεῖ τὸ βάθος τους μὲ δύναμη κ' ἀντικειμενικότητα. Μορφῆς σὰν τοῦ γιαιτροῦ, τοῦ Νικολιοῦ, τοῦ Παπᾶ, τῆς Διαμαντούλας, κ.ἄ. δὲ μᾶς ἀφήνουν ἀδιάφορους γιὰ τὴν ἀνθρωπιὰ, τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν ἀριτιότη τους.

Ἡ νομβέλλα «Κανὰκης, ὁ Κυπριώτης κουρσάρο», εἶναι τὸ ξαναζωντάνεμα μιᾶς ἡρωϊκῆς μορφῆς τοῦ καιροῦ τῆς σκλαβωμένης Κύπρου στοὺς Λατίνους. Ἐνας καινούργιος Διγενῆς ὁ Κανὰκης, ἀρχίζει τὸν ἀγῶνα ἐναντία τοῦ φράγκου βασιλιᾶ καὶ γίνεται ὁ φόβος κ' ὁ τρόμος τῶν καρabiῶν του, εἶν' ἀγκάθι σκληρὸ στὰ σκουτιά του, κ' ἕνα στήριγμα γερὸ γιὰ τίς ψυχῆς τῶν κυπριωτῶν, ποῦ βογγοῦσαν καὶ στεναζανε κάτου ἀπ' τὴν διπλὴ σκλαβιά: τοῦ βασιλιᾶ καὶ τῶν εὐγενῶν του, καὶ τοῦ παπισμοῦ. Γιατὶ στὴν οὐσία, τυρανικότεροι εἶσαν οἱ καθολικοὶ καλόγεροι ἀπ' τοὺς φράγκους ἄρχοντες, τοὺς λογῆς ἱππότες καὶ δεσπότες τους. Οἱ παπικοὶ καλόγεροι εἶσαν ἀμειλικτοί, δίχως ἔλεος γιὰ τοὺς «ἀφορεσμένους» σκλάβους. Ἄπληστοι στὶς ἀρπαγῆς τῶν ὀλικῶν ἀγαθῶν, ἀκόρεστοι στὸ γλεντοκόπημα μὲ τίς κυπριωτοπούλες παρθένες, σαδιστὲς καὶ διεστραμένοι, δὲν ἔνοιωθαν ἔλεος γιὰ τοὺς δύσκολους σκλάβους.

Ὁ Χρυσάνθη, μ' ἀπαράμιλλο ρεαλισμὸ καὶ μ' ἀφταστὴ γλαφυρότητα θὰ σμιλέψει ὅλες τίς μορφῆς ποῦ πλάθει σὲ τούτῃ τὴν πολυδιαβασμένη νομβέλλα. Βιβλικῆς οἱ μορφῆς, τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, τῶν κληρικῶν, τῶν γερόντων. Σατανικῆς τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἱπποτῶν καὶ κείνων τῶν ἀνθρωπόμερφων τεράτων μὲ τὴν παπικὴ γραφή, τοῦ τάγματος τῶν Καρμελιτῶν μὲ τὸν ἡγούμενό τους... Ἡ ψυχογραφία τους ἔντονη, βαθιὰ καὶ πετυχημένη, σ' ἀνάφται καὶ τώρα τὸ μῖσος καὶ τὸν πόνο γιὰ τὰ βάσανα τῶν ἀνθρώπων στὸ νησί, γιὰ τὴν πικρὴ μοῖρα τῆς φυλῆς, γιὰ τὸ Γολγοθᾶ τῆς ρωμηροσύνης.

Κι' ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν κουρσάρων μὲ τὴ λεβεντιά καὶ τὴν ἀνήσυχη ζωὴ, ἕνας κόσμος ποῦ μέσα στὴν παρανομία, τὴν σκληρότητα, τὴν ἀσπλαχνιά, τὴ βία, χάλκευε δίχως νὰ τὸ ψυχανεμίζεται τὴ λευτεριά τοῦ Γένους, ποῦ θάρχοταν ὕστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια, γιατί ἀπὸ δαύτους θὰ φανερωθοῦν οἱ ἔμπειροὶ θαλάσσομάχοι, ποῦ θὰ κρατοῦν τὴ θάλασσα ἕνα λεύτερο δρόμο, ἴσαμε νᾶρθει ἡ ὥρα, ἡ μεγάλη Ὁρα τῶν πεπρωμένων τῆς Φυλῆς! Κάθε κουρσάρος κ' ἕνας κόσμος ξεχωριστός καὶ κείν' ἡ Μαρκέλλα μὲ τὴν ὀλόρθη ψυχὴ, ἀντιπάτι τῆς ψυχῆς τοῦ ἀγαπημένου ἄντρα σ' ὅλα, στὴ βιαιότητα, στὴ σκληράδα, μὰ καὶ στὴν καλοσύνη καὶ στὴ λεβεντιά.

Οἱ σελίδες τοῦ Κ. Χρυσάνθη γιὰ τὸν Κουρσάρο Κανὰκη, μοῦ ξαναφέρανε στὴ μνήμη ὅμοιες σελίδες ἢ παράλληλες τοῦ Γιάννη Μαγκλῆ, τοῦ Γιάννη Σφραμιανᾶκη κ' ἄλλων πεζογράφων μας. Καὶ βῆκα πῶς δὲν ὕστεροῦν σὲ τέχνη κ' ἀριτιότητα, σὲ πλοκὴ κ' ἀφηγηματικὴτητα.

Θὰ περάσω στὴν τρίτη νομβέλλα, τὸ «Ξεσηκωματαῶν σκλάβων». Εἶχα διαβάσει τὸ «Ροῦὰ Ἀλέξη» στὸ «Κρόνακα» τοῦ Π. Ἰωαννίδη καὶ θυμόμουν ὅτι ἐκεῖ κάπως ἀλλιῶτικα δίνεται ἡ ἴδια ἱστορία τοῦ γενναίου ἐκείνου ἐπαναστάτη ποῦ ὄνειρεύτηκε νὰ ξενηρώσει τοὺς σκλαβωμένους συμπατριῶτες του καὶ ν' ἀποδώξει ἀπ' τὸ μαρτυρικὸ νησι τοὺς Λουζινιᾶν καὶ τὸν Οὐγο. Ὅμως ὁ Ἰωαννίδης εἶχε πάρει κ' ἀναπτύξει τὸ μῦθο του ἀπ' τὸ χειρόγραφο τοῦ αὐλικοῦ Πιεροῦ Μαχαιροῦ καὶ στὸ τέλος, μάλιστα, μᾶς ἀντιγράφει τὸ ἀπόσπασμα ποῦ τὸν ἐνέπνευσε.

Ἄλλ' ὁ Χρυσάνθη, δουλεῦει σ' ἄλλη βάση. Δίνει μιὰ εὐτυχημένη ἐξέλιξη στὸ θεῦλο τοῦ Ρῆγα Ἀλέξη, ὀργανώνει ἕνα μῦθο ρωμαλέο, συνθέτει μιὰ νομβέλλα γιομάτη παλληκαριά, ἐθνικὸ παλμὸ καὶ περηφάνεια καὶ σκιαγραφεῖ ὄχι πὰ σκλάβους, ὑποταγμένους στὴ μοῖρα τους, μὰ ἥρωες, ποῦ ἀψηφάνε τοὺς κατακτητῆς τοῦ νησιοῦ τους, ποῦ κρατήσανε μόνον ὄρθια

τήν ψυχή τους, ακόμα και στις πιο αντίξοες περιστάσεις. 'Η νουβέλλα είναι μια χρυσή, γλυκειά και πραγματοποιήσιμη έλπιδα του ξεσκαβομού της φυλής που ντροπιάζεται κάτω απ' τους Φράγκους και τους παπικούς καλόγερους, καθώς φανερωθεί το οργανωμένο ξεσκήωμα, μ' ενωμένες τις ψυχές και τις θελήσεις και με το Ρήγμα 'Αλέξη σύμβολο της Βυζαντινής δόξας, άπομεινάρι της φωτεινής άνταύγειας της Αυτοκρατορίας που γλιστρούσε άγάλλ' άγάλλια, μα με σιγουράδα, στο χαμό.

Κατάφέρει ο Χρυσάνθης να μās παρουσιάσει ένα κομμάτι του άσταμάτητου άγώνα του Κυπριακού λαού για τη λευτεριά του, τόσο έντονα ζωγραφισμένου, που κρατάει την ψυχή μας σ' άγωνία. Βλέπει την άδικη μοίρα που συντρίβει ένα λαό ειρηνικό, δουλευτή, πολιτισμένο, και που σε κάθ' εύκαιρία, σαν ένας άλλος 'Ανταίος, ξαναπαίρνει δύναμη ύστερ' από λιγόχρονη άνάσα. 'Ο συγγραφέας, με την άπαράμυλλη τέχνη του z' έδω, το μεστό και ζουροστό λόγο του, συνθέτει μίαν άπ' τις ήρωϊκότερες και πιο ματωβαμένες σελίδες της τρισχιλιόχρονης και πλέον ζωής του Νησιού.

Καί, τώρα, θα περάσω στην τέταρτη νουβέλλα του «Π ε ξ ο υ Λ ό γ ο υ» του Κ. Χρυσάνθη, «Τ ό κ ύ π ε λ λ ο τ ο υ θ α ν ά τ ο υ». Δέν ύπάρχει σελίδα της, που να μñν άνατριχιάξει ο άναγνώστης από τη φοίξη της θανάσιμης πάλης άνάμεσα στ' άντιμαχόμενα στοιχεία της Αύλης της Λευκωσίας. Οί δολοπλοκίες, οί δολοφωνίες, οί μηχανοραφίες, οί συννομώσεις, πλέκουνε δίχτυα άόρατα, θανάσιμα, για τις άντίπαλες μερίδες και το οίμα τρέχει μ' άγριάδα και μεθυστική διάθεση χρόνια δάκρυα σπάταλα κι' άσυλλόγιστα. Τα γεγονότα είναι τοποθετημένα στα πλαίσια του άγώνα του έλληνικού (κυπριώτικου) πληθυσμού, μ' έπικεφαλής την άξια και δυναμική βασίλισσα 'Ελένη Παλαιολόγου, και του Φράγκου κατακτητή, μ' έπικεφαλής τον καθολικό 'Αρχιεπίσκοπο. 'Η δράση έντεχνα ξετυλιγμένη, δέν αφήνει τον άναγνώστη άδιάφορο μπροστά σε κείνα τα καταματωμένα χρόνια, που το νησί παλεύει έπενωσμένα να κρατήσει άναμένη την έλπιδα πως κάποτε θα ξεσκαβωθεί.

Καταπληκτική ή συνθετική ικανότητα του συγγραφέα, κόβει με την περιγραφική δύναμη του λόγου του την άναπνοή του άναγνώστη. 'Η ιστορία της Κύπρου είναι γιομάτη από τέτοια έπεισόδια, πλημμυρισμένα φοίξη κι' άγριότητα και πολλά κομμάτια της παίρνουν δραματικότητα Σαιξπηρικών τραγωδιών πολλές φορές. Ένας συγγραφέας με πλούσιο ταλέντο θα μπορούσε ν' άντλήσει εκατοντάδες θέματα μέσ' άπ' τα ιστορικά κείμενα και τα χρονικά για το νησί, άπ' τους πιο πλούσιους θρύλους των έποχών των διαφόρων κατακτητών του. Οί Κύπριοι λογοτέχνες, πλουτίζον κάθε μέρα τη νεοελληνική γραμματεία μας με βιβλία τους έμπνευσμένα άπ' την άρχαιοτάτη ιστορία ή μυθολογία της πατρίδας τους τη Φράγκικη ή την Τούρκικη κατάκτηση και την τελευταία—την 'Αγγλική Κατοχή.

Κ' είν' άτέλειωτες οί προσπάθειες γι' άποτίναξη του όποιουδήποτε ζυγού. Μία χούφτα άνθρωποι, αιώνες κ' αιώνες, μάχονται για το γλυκό στή ζωή τ' άνθρώπου—τη Λευτεριά του! —με το ίδιο πείσμα, την ίδια άποφασιστικότητα, την ίδιαν άχραντη όρμη. Καί, βλέπεις την Κυπριώτικη έλληνική ψυχή, βουτηγμένη στο αίμα της, να πέφτει, να σέρνεται, να ξαναστέκεται δλόρθη, να ξαναγονατίξει, μα να πορεύεται περήφανη κι' άλόγιστη στον ιστορικό της δρόμο, στο φοβερό πελωμένο, άγλιστρωμένη σε κείνη την τοσοδούτικη γωνίτσα της γής, στο φοβερό σταυροδρόμι που της έλαχε για πατρίδα της.

'Ο Κύπριος Χρυσάνθης μ' ένα λόγο άνερίκειο, ήρωϊκό—θάλαγα—που άλλοτε γίνεται σκληρός σαν άτσάλι κι' άλλοτε λυρικός, σαν άληθινό ποίημα, με σπάνια περιγραφική δεινότητα, κι' άλλοτε άπαλαίνει σα χάδι και σα μάγουλο κορασιού, μās άνασταίνει τις σκονισμένες τούτες ιστορίες, τις γιομάτες τρόμους, αίματα, έγκλήματα, άπανθρωπιά, άγριότητες, δόλους, προδοσίες, μίση, φοίξη, άτίμωση—μά, και μεγαλειό, λεβεντιά, καρτερικότητα. Πίστη στην άκατάβλητη δύναμη της Φυλής, που ποτέ της δέ λύγισε και που πλεκτήκανε στ' άνήλιαγα κι' άραχνιασμένα κάστρα, τα όποια σήμερα οί τουρίστες περιεργάζονται μ' άπορία ή άδιαφορία.

Μα πιο πολύ, μās δίνει άνάγλυφες τις άνθρώπινες ζωές, τις φυσιογνωμίες των πρωταγωνιστών έκείνων των θρυλικών καιρών, που σήμερα μόνο στα παραμύθια άνατριχιασι-

κὰ μπορούμε νὰ νοιώσουμε, μὲ τὴ δύναμη τῆς ὀργιαστικῆς του φαντασίας καὶ τῆς μυθοπλαστικῆς του δεινότητος. Γιατὶ σὲ πολλὰ μέρη, ἡ νουβέλλα του «Τὸ κ ὕ π ε λ λ ο τ ο ὕ θ α ν ἄ τ ο υ » κλείνει τόση φρόνη καὶ ὠμότητα, πού ξεπερνᾷ τὰ ὄρια τοῦ πιστευτοῦ, καὶ ἄς ξέρουμε ὅτι καὶ στίς μέρες μας ἀκόμα, οἱ φρικαλεότητες τῶν βασανιστηρίων τῶν ναζιστῶν στίς κατεχόμενες χώρες καὶ στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεων ξεπέρασαν κάθε ὄριο πού μπορεῖ ἡ ἀνθρώπινη φαντασία νὰ φτάσει, δίχως νὰ εἶναι φανατισμένη.

Γενικά, καὶ οἱ τέσσερες νουβέλλες τοῦ Κ. Χρυσάνθη στὸν «Π ε ζ ὀ Λ ὀ γ ο» του, εἶναι δοσμένες ἀπὸ μία πένα ἀληθινοῦ στυλίστα τοῦ λόγου, γιὰυτό, μὲ ἕνα λόγο πού ξεσηκώνει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη καὶ συμμετέχει στὴ δράση συνειδητὰ σχεδόν, τόσο, ὥστε νὰ μεταφέρεται σὲ κείνα τὰ μακρινὰ χρόνια, πού τ' ὁμορφοῦν ἡσὶ τῆς Ἀφροδίτης, στέναζε, κάτου ἀπ' τὰ πιὸ βάρβαρα δεσμά, καὶ ποτιζότανε καθεμέρα ἀπ' τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν του: Ἀλλὰ—θὰ μοῦ πῆτε—ποιά γωνιά τῆς Ἑλληνικῆς γῆς δὲν ἔχει ποτιστεῖ μὲ τὸ ἄφθοно, μαρτυρικό αἷμα τῆς.

Χάρηκα, ἀληθινά, πού, ὕστερ' ἀπ' τὸ λαμπρὸ ποιητὴ Κ. Χρυσάνθη, γνῶρισα πλατύτερα καὶ ἕναν ἐξίσου λαμπρὸ πεζογράφο Κ. Χρυσάνθη. Ἀναγνωρίζω ἀνεπιφύλακτα τὸ πλούσιο καὶ πολυεδρικό του ταλέντο καὶ τοῦ σφίγγω τὸ χέρι.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΛΕΣ

ΑΓΑΠΗ

Ἀγάπη,
 ὕστερ' ἀπ' τὸν Σοφοκλῆ
 ὄ, π α ἰ ἄ ν ποῦμε
 τὸ ξέρω πὼς θάναί λίγο καὶ φτωχό.
 Μὰ δὲν μπορῶ νὰ μὴ μιλήσω γιὰ σένα,
 Ἀγάπη, μὲ τὰ χίλια πρόσωπα.
 Ἀγάπη, μὲ τὸ πρόσωπο τῆς στοργῆς
 στὸ μητρικὸ χαμόγελο.
 Ἀγάπη, μὲ τὸ πρόσωπο τῆς τρυφερότητας
 στὰ παιδικὰ τὰ μάτια.
 Ἀγάπη μὲ τὴ σπῖθα τῆς πρωτοξυπνητῆς λα-
 χιάρας
 στοῦ ἔφηβου τὴν ἀνησυχία,
 Ἀγάπη μὲ τὸ πρόσωπο τῆς θυσίας,
 Ἀγάπη μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ πάθους,
 μὲ τὴ σκοτεινὴ φλόγα τῆς ζήλειας,
 μὲ τὴν ἄβυσσο τοῦ μίσους,

Ἀγάπη πού δίνεις ζωή,
 Ἀγάπη πού σκοτώνεις,
 Ἀγάπη πού ἀνυψώνεις στὴν πύ εὐγενική σφαῖ-
 ρα
 τὴν πλήνῃ μας ὕπαρξη,
 Ἀγάπη πού στριφογυρίζεις τὸ μαχαίρι τοῦ
 πόνου
 στὴ ματωμένη καρδιά,
 Ἀγάπη μὲ τὰ χίλια πρόσωπα,
 ποῖο τὸ ἀληθινὸ σου;
 «Πανώρια Κύπρη...
 θέλω ἡ ἀγάπη πού ξυπνῶ στοὺς ἄλλους μέτρια
 νὰ ἴναι,
 καὶ τῆς δικῆς μου τῆς καρδιάς
 οἱ πόθοι νὰ ἴναι ἄγνοι ζητῶ
 μερίδιο ἀπ' τὸν Ἔρωτα, μὰ τὸ περίσσιο ἄς
 λείπει».

ΚΙΚΑ ΟΛΤΜΠΙΟΥ

ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

Τώρα, πώς μιλάς στον Διευθυντή για αύξηση μισθοῦ; Δὲν θὰ ζητήση πολλά, ἀλλὰ ἐξαργτάται τι ἔννοει κανένας λέγοντας «πολλά». Κάθε ἄνθρωπος μετῶ διαφορετικά. Μὲ δικό του μέτρο, ἢ αὐξηση πού θὰ ζητοῦσε—πέντε λίρες τὸν μῆνα—δὲν ἦταν ὑπερβολικό ποσόν. Λογαριάζετε πόσο ἀκριβήνη ἢ ζωὴ τὰ τελευταία χρόνια: τὸ ἐστιατόριο, τὸ δωματιάκι του, τὸ εἰσιτήριο τοῦ λεωφορείου, μὴ προϋπολογισμένη ἔξοδος τὸ Σαββατόβραδο, τὸ συνοικιακὸ καφενεῖο γιὰ τὸ καθιερωμένο τάβλι—ἐφτά γρόσια γιὰ ἓνα καφέ, φίλε μου, ὀρίστε πού φτάσαμε. Πολυτέλεια κι' ὁ καφές.

Νέος ἀκόμα, ἄς ποῦμε. Τὸν περασμένο μῆ-ἐκλεισε τὰ τριαντάεξη ἄφησε καὶ μουστάκι, μὲ τὴν εὐκαιρία. Μιὰ ὑποψία μουστακιῦ γιὰ νὰ μὴ ἐνοχλεῖται ἢ διευθунση. Μικρὴ ἐπανάσταση ἐντελῶς προσωπική, λίγο καθυστερημένη βέβαια, ἀλλὰ ὄχι λιγώτερο σημαντική.

Ἔνοιωθε σπουδαῖος πίσω ἀπὸ τὸ μουστάκι του, ἔπαιρνε δυνάμεις. Κάτι τέτοιο θὰ νοιωθε κι' ὁ Σαμφὼν βλέποντας τὰ μαλλιά του νὰ μεγαλώνουν. Τώρα γίνονταν πὺ ἀποφαστικὸς. Ὅλο τὸ ἀπόθεμα δυναμισμοῦ πού χρόνια μέσα του ἔμενε ἀνεκμετάλλευτο, μαζεύτηκε μεμιάς, γίνθηκε σφαῖρα, πῆρε θέσι σὲ ὅπλο καὶ τὸν ἰκετεύε νὰ τραβήξῃ τὴ σκανδάλη. Μέσα σαυτὰ τὰ πλαῖσια ἔμπαινε καὶ ἡ ἀπόφασή του ἢ ζητήση αὐξηση μισθοῦ.

Κομμουνιστὴς δὲν ἦταν γιὰ νὰ τὸν ἀπαρχολῇ ἢ ἐκμετάλλευση τοῦ ὑπαλλήλου ἀπὸ τὸ ἐφάλαιο. Περιγαμνῆς του οἱ ἀνώνυμες γενεὲς προγόνων πού δούλευαν σκληρὰ καὶ σιωποῦσαν. Οὔτε κρυπτο-ἀναρχικὸς νὰ σχεδιάξῃ, μὲ τὴν αὐξηση πού θὰ ζητοῦσε, τὴν γενικότερη ἐξασθένηση τοῦ κεφαλαίου. Τὸ αἴτημα τὸν δὲν θεμελιωνόταν σὲ ὑπονοούμενα. Ἄπλη ἀριθμητική τρίτης Δημοτικῆς: τόσα τὸ φαί, τόσα τὸ δωμάτιο, τόσα τὸ λεωφορεῖο, τόσα ἢ ἔξοδος τοῦ Σαββάτου—δὲν φτάνουν. Ἄ, ναὶ κι' ὁ καφές. (Δὲν κάπνιζε κι' εὐτυχῶς, γιὰ τὴν τελευταία οἱ ἐφημερίδες γράφουν φοδερά πρᾶγματα γιὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ καπνοῦ στὴν ὑγεία. Ὅσο γιὰ τὴν τσέπη, ἀφήνεται νὰ ἐννοηθῇ πὺς ἢ τσέπη παραμένει ὑγιής). Δυὸ, τρεῖς καφέδες τὴν ἡμέρα, κύριε Διευθυντά, ἓνα μικρό, ἀνώδυνο ταξίδι μακαριότητος. Ἀχρωμη κατὰ τὰ

ἄλλα ἢ ζωὴ, πὺς νὰ στερηθῇ καὶ τοῦτο τὸ σύντομο ταξιδάκι!

Μὲ τὴ φαντασία μπορεῖς νὰ παίξῃς πολλά παιγνίδια. Νὰ γίνῃς ὀποιοσδήποτε, νὰ πᾶς ὀπουδήποτε, ν' ἀποκτήσης ὀτιδήποτε. Ὅτι περισσότερο πεθύμησες. Τὸ πὺ γλυκὸ κορίτσι τοῦ κόσμου, ἄς ποῦμε. Ἀκόμα καὶ τὴν αὐξηση πού θὰ ζητήσης, πρὶν ἀκόμα τὴν πάρης. Φυσικὰ ἂν τὴν πάρης, ὕστερα ἀπὸ τὸ σίγουρο ξύνισμα τοῦ Διευθυντῆ.

Μὲ τὸ στομάχι ὅμως πὺς νὰ παίξῃς; Κι' ὅταν τὸ στομάχι σοῦ πῆ «πεινώ» πιθανὸ νὰ τὸ ἐπαναλάβῃς ὑπακούοντας μηχανικὰ στὴ βιολογικὴ ἀνάγκη, χωρὶς πρόθεση νὰ ἐξαρθρώσῃς τὴν ὀικονομικὴ δομὴ τῆς κοινωνίας. Παρ' ὅλο που, ἔτσι κι' ἀλοῖως, θ' ἀρχίσουν νὰ σὲ θεωροῦν ὑποπτο.

Πρέπει νὰ ἐτοιμάσῃς τι θὰ πῆ, πὺς θὰ τὸ πῆ. Μιὰ καλὴ ἀρχὴ εἶναι «τὸ ἤμισυ τοῦ παντός»—ἄλλοι τὸ εἶπαν πολὺ σοφότεροι του. Νὰ ἐτοιμαστῇ καὶ γιὰ ἀντεπίθεση ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο αἰφνιδιασμό. Γιατὶ δὲν βάζει κανένας τὸ χέρι στὴν τσέπη, μὲ τὴν πρῶτη, νὰ πετάξῃ πέντε λίρες. Τὸ ἤξερε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Μόνο πού ἂν αὐτὸς πετοῦσε τὶς πέντε λίρες (ἄς υποθέσουμε πὺς τὶς εἶχε) τι θὰ τοῦ ἔμεναν;

Δαγκώνει μηχανικὰ τὸ μουστάκι προσπαθώντας νὰ βάλῃ σὲ τάξη τὶς σκέψεις του. Ὅπου νᾶναι θὰ παραγγεῖλῃ δεῦτερο καφέ γιὰ ἐπικουρία. Ἡ περίσταση τὸ ἔχει νὰ τὸ ὀίξῃ λίγο ἔξω.

Τὸν τελευταῖο καιρὸ κάτι δὲν πάει καλὰ στὸ γραφεῖο. Ὅλο νεῦρα ὁ κύριος Διευθυντῆς, φωνάζει μὲ τὸ παραμικρὸ. Δυὸ φορὲς τὸν ἄκουσε νὰ ἀπειλῇ τὸν κλητῆρα πὺς θὰ τὸν διώξῃ. (Δεκαεφτά χρόνια ὑπηρεσία καὶ ἔξη παιδιὰ). Γιὰ ἀσήμαντη ἀφορμὴ, συμφωνοῦν ὅλοι οἱ συνάδελφοι, διαφωνοῦντος τοῦ Διευθυντῆ πού ἔχει τὸν ἀποφασιστικὸ λόγιο. Κάθε ἄνθρωπος μετῶ διαφορετικά.

Ὅταν λοιπὸν θὰ ξεκινᾷ γιὰ τὴν μεγάλη ἐκστρατεία θὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅλες τὶς πιθανότητες, θὰ ἔχη μελετήσῃ τὴν πρόγνωση τοῦ καιροῦ. Ἄν ὁ Ναπολέων ἔδινε περισσότερη σημασία στὸν καιρὸ δὲν θὰ τὴν πάθαινε στὴ Ρωσία. Τὸ Βατερλώ ἦταν ἀπλῶς ἢ χαριστικὴ βολή. Γιὰ νὰ ἀποδειχτῇ πὺς ἢ Ἱστορία εἶναι τὸ

πὸ μεγάλο σχολεῖο τῆς ζωῆς. (αὐτὴ τῆ φορὰ φαίνεται δικό του τὸ ἀπόφθεγμα).

Ἐξῆ ἡ ὥρα. Ἐπλεσε ὁ ἥλιος καὶ μαζὺ ἄρχισε νὰ δροσίξη. Βιάζεται νὰ πῆ τὸν καφέ του. Θὰ πάη νὰ δουλέψῃ λίγο ἀπόψε, ὡς δυὸ ὥρες ἔκτακτη δουλειὰ πὸν πρέπει νὰ βγῆ χωρὶς καθυστέρηση. Παραλαβὲς πὸν μαζεύτηκαν ἐξ αἰτίας τῆς τελευταίας ἀπεργίας ναυτεργατῶν στὸ Λονδίνο. Ζητοῦσαν αὔξηση τῶν ἀπολαβῶν τους καὶ τὴν κέρδιαν. Αἰώνιο τὸ πρόβλημα. Τοῦ δίνει θάρρος—κι' ἄς τοῦ στοιχίξει ἡ ἀπεργία τους ἔκτακτη, βραδυνὴ δουλειὰ χωρὶς ἀμοιβή. Θῶναι ἡ ἀγώνυμη προσφορά του στὸν καιρὸ σκοπὸ.

Σηκώνεται νὰ πάη ἀπέναντι. Ἐχει μὴν ἐξωπραγματικὴ ὑπόσταση αὐτὴ ἡ ὥρα πὸν χωρίζει τὴν μέρα ἀπὸ τὴν νύκτα. Ἀνάμεσα στὸ φῶς πὸν ὑποχωρεῖ καὶ στὸ σκοτάδι πὸν ἔρχεται, κοντοστέκεται μὴν στιγμὴ διστακτικὸς κι' ὕστερα διασχίζει τὸν δρόμο.

Θὰ μποροῦσε νὰ συμβῆ κι' ἔτσι. Καθὼς προχωρεῖ στὸν δρόμο, χαμένος στὶς σκέψεις κι' ἀδιάφορος γὰ τὴν κίνηση γύρω, ἕνα αὐτοκίνητο ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἀνωνυμία τοῦ πλήθους καὶ ὁρμᾷ ἐπάνω του ἐπιτείνοντας τὴ γεωμετρικὴ ἀταξία τοῦ χώρου. Ὁδηγημένῳ, ἴσως, ἀπὸ ἀδελφὴ ψυχὴ πὸν ἀφέθηκε μὴν στιγμὴ στὰ δικὰ της προβλήματα. Συνάντηση βίαιη, χαρακτηριστικὴ τῶν περισσοτέρων συναντήσεων τοῦ καιροῦ μας. Τὸ δευτερόλεπτο μεγεθύνεται, γίνεται μὴν τεράστια καλειδοσκοπικὴ μπάλα πὸν στριφογυρίζει μανιασμένα. Ὅστερα τίποτε.

Ὅταν ἔρχεται στὸν ἑαυτὸ του βλέπει πὼς βρίσκεται σ' ἕνα χώρο ὅπου κυριαρχεῖ τὸ ἄσπρο χρώμα. Ἐχει τὴν ψευδαίσθηση πὼς βρίσκεται κάπου στοὺς προθαλάμους τῶν οὐρανῶν. Μόνον πὸν ὅσοι κυκλοφοροῦν γύρω του δὲν ἔχουν φτερά.

Κάπου ἐκεῖ σὲ μὴν γωνιά, διακρίνει ἀμυδρὰ τὸν Διευθυντὴ του. Κουβεντιάξει χαμηλόφωνα μ' ἕνα ψηλὸ, ἀσπροντυμένῳ μεσήλικα.

—Τὸ καημένο τὸ παιδί. Ἦταν ὁ καλύτερος μου ὑπάλληλος.

Ὁ καλὸς λόγος ἔρχεται ὅταν ἐκεῖνος πὸν θὰ τὸν δεχτῆ εἶναι ἄχρηστος καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Ὅπως τὸ παράσημο πὸν δίνεται μεταθανάτια. Αὐτὸς ὅμως θὰ ζήσει. Κι' ὁ λόγος πὸν ἀκούστηκε, θὰ ξανακλειδωθῆ σ' ἕνα συρτάρι στὸ γραφεῖο τοῦ κυρίου Διευθυντῆ περιμένοντας μὴν ἄλλη, κατάλληλη εὐκαιρία—ἴσως τὴν ἡμέρα πὸν θὰ ἀφυπηρετήσῃ «λόγω ὀρίου ἡλικίας».

—Ὅχι κύριε Διευθυντά, δὲν τὸ δέχομαι.

Σχεδὸν τὸ φώναξε. Ἐνας, δυὸ περαστικοὶ γύρισαν καὶ τὸν κύταξαν ἐρευνητικά.

—Τὸν καημένο!

Βιάστηκε νὰ διασχίσῃ τὸν δρόμο καὶ σὲ λίγο χάθηκε στὴν πρώτη πολυκατοικία.

Δυὸ ὥρες πὸν ὕστερα θὰ τὸν βρῆτε, κουρασμένο, νὰ πολεμᾷ στὸ γραφεῖο μ' ἕνα σωρὸ χαρτιά καὶ μὲ τὶς ἀμφιβολίες του. Ποιὸς ξέρει, αἴριο πρωὶ μπορεῖ νὰ ξυρίσῃ καὶ τὸ μουστάκι.

ΦΟΙΒΟΣ ΣΤΑΤΡΙΔΗΣ

ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

LUIS DE CANOES

Σ' ΕΝΑ ΣΥΝΝΑΥΤΗ, ΤΟΝ ΡΕΡΟ ΜΟΝΙΖ,
ΠΟΥ ΠΕΘΑΝΕ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Λίγος χρόνος πού ξησησά στη γή, πολὺς γιά μένα,
ἀπό πίκρες ταλαιπωρίες καὶ δυσκολίες γεμάτος:
τὸ φῶς τῆς μέρας μου βυθίζεται ἐνωρίς στὸν πόντο:
πέντε πεντάχρονα ἀπ' τῆ γέννησή μου κι' ἀναπαύτηκα.
Σὲ χώρες μακρινὲς καὶ θάλασσες γυροῦσα ὡς πλάνητας
πού τὸ βοτάνι καὶ θεράπιο τῆς ζωῆς ζητοῦσε
κι' ὅμως ἡ Τύχη δὲν τὸν ἀγαποῦσε σὰ γυναίκα
γιὰ τοῦτο μάταια πάλαψε σὲ κόπους καὶ κινδύνους.
Μὲ ἀνάστησε στὸ πράσινο ἡ Πορτογαλλία μου κάποτε
ἡ ἀγαπημένη μου 'Αλανγκέρ, κι' ὅμως ὁ μολυσμένος
κι' ὑγρὸς ἀγέρας μὲς τὰ βάλτα ἐκεῖ μὲ γέμισε ὄμιση
καὶ μ' ἔκανε τροφὴ ψαριῶν ἐδῶ στὶς θορυβώδεις
τὶς ἄγριες θάλασσες τῶν κόλπων τῆς 'Αβυσσηνίας
ἀπ' τὴν ἀγαπημένη μου πατρίδα μακρῶς.

JOSE REGIO

ΝΑΙ, ΤΡΑΓΟΥΔΩ

Ναί, τραγουδῶ,
ἡ μοίρα μου,
μὰ τραγουδῶ σὰν τὸ παιδί πού οὐρλιάζει
σφιχτοκρατῶντας τὸ μπαλκόνι
ἐνὸς κτιρίου πού καίει το ἡ πυρκαγιὰ
κι' ἀποξεχάστηκε τὸ δόλιο ἀπ' ὄλους....
Κάτω ἡ πλατεία παντέμος.
'Απάνω ὁ οὐρανὸς κρυμένος.
Μεσοῦρανα εἶναι τὸ μπαλκόνι
οἱ σκάλες πέσανε στὶς σκόνες καὶ στὶς τέφρες
διπλώνονται οἱ ὀροφὲς τρελές.
Τῆς ἀγωνίας τὸ οὐρλιαχτὸ μονάχο
σκορπίζεται σὲ μὴν ἀπόμακρη ἠχώ....
Κανεῖς δὲν ἔρχεται γιά νὰ τὸ σώσει.
Καὶ ξέρω κανεῖς δὲ θᾶρθη
κανεῖς.
'Ἡ ἐρμιά, γι' αὐτὴ πεθαίνω,
χέρι γιά βοήθεια μοῦ δανεῖζει
καὶ μιὰ ματιὰ ἀγαθὴ μοῦ ρίχνει
πού σώζει με ἀπ' τὸν πανικό....
Μὰ πόσο τὸ καλύτερο γνωρίζω
καὶ πόσο μὲ θεοσέβεια ἐγὼ πιστεύω
σὲ κείνη τὴν ἠχώ πού ἤχει μακρῶς....

Γιὰ τοῦτο τραγουδῶ πὸ δυνατὰ καὶ πὸ καλῶ

PACO D' ARCOS

ΦΟΒΟΣ

Φόβος δὲν εἶναι ὁ τρόμος ἀπ' τοὺς πειρατὲς τοῦ ποταμοῦ
 μήτε ἀπ' τοὺς τυφῶνες τοῦ πελάγου.
 Δὲν εἶναι ὁ τρόμος ἀπ' τὴν πυρκαγιά μέσα στὴ νύχτα
 στὸν ποταμὸ πλημμυρισμένο προδοσία καὶ βάρκες.
 Δὲν εἶναι ὁ τρόμος ἀπὸ κρεμασμένους ἄντρες
 ποὺ τοὺς κοιτᾷ μὲς τ' ἄσπρο σεληνόφως
 πέρα στὰ δάση τῶν μαγγῶν στὴ Μελανὴ Ἴαμμο.
 Φόβος δὲν εἶναι ὁ τρόμος ἀπ' τὴν πείνα, τὸ λιμὸ ἢ τὸν πόλεμο
 μήτε ἀπ' τὰ λέπια τῶν λεπρῶν στὶς Νήσους τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη.
 Δὲν εἶναι μήτε ἡ ὑποψία
 ὅτι συνέχεια μᾶς παραμονεύει ὁ θάνατος
 ποὺ στὰ στερνὰ μᾶς παίρνει μακριά.

Μήτε ἡ μετάδοση τῆς λύπης
 ὅταν τὸ θράδυ κατεβαίνει
 κ' ἡ δύση τοῦ ἥλιου βάφει μ' αἵματα
 τὴ λασπωμένη παραλία,
 τοὺς τόπους καὶ τὸν οὐρανό,
 ὡς ὅτου ἐκεῖνα τὰ νησιά ρουφήξῃ ὁ ἴσκιος
 καὶ τίς κορφάδες τὸ σκοτάδι
 καὶ τίποτα δὲ μένει ἐξὸν ἀπὸ ἴσκιους καὶ φωνές
 νὰ διαπερνοῦν τὴ νύχτα
 νὰ φτάνουν ἀπὸ ποῦ
 καὶ νὰ πηγαίνουν ποῦ, δὲν ξέρω.

Φόβος δὲν εἶναι ὁ τρόμος ἀπ' τὰ ξίφη
 ἢ τίς παγίδες
 ἢ τὰ ἐρυθρὰ φιλιὰ ποὺ φθείρουν
 καὶ πίνουν τὴ ζωὴ μας...

Φόβος γιὰ μένα ὁ τρόμος μήπως φύγῃς
 κ' ἐδῶ μὲ ἀφήσεις μοναχό.

(ἀπὸ ἀγγλικά)

Μετ. ΚΤΙΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ

ΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ

Θά συναντιόντουσαν, σὲ ἓνα μέγαρο. Σὲ μιά οὐδέτερη χώρα. Ἦταν ἀντιπρόσωποι. Οἱ ἀντιπρόσωποι δύο χωρῶν, ποὺ ἀλληλοτραγόντουσαν. Ἐξω ἀπὸ τὸ μέγαρο, εἶχε μαζευτεῖ ἓνα σωρὸ κόσμος. Ἀστυφύλακες, Γορίλλες, Δημοσιογράφοι. Φωτορεπόρτες. Κινηματογραφιστές. Περιμένανε ὄλοι μὲ ἀγωνία. Ἐκανε κρύο. Πολὺ κρύο. Ἦτανε χειμῶνας. Περιμένανε πόσες ὥρες. Ἀπὸ τὰ ἄγρια μεσάνυχτα. Δὲν εἶχανε δάλει μπουκιά στὸ στόμα τους. Περιμένανε τοὺς ἀντιπρόσωπους. Ὅλοι κοιτάζανε στὸ ἄνοιγμα τῆς λεωφόρου. Ἐκεῖ ποὺ θά ἐρχόντουσαν τὰ αὐτοκίνητα. Τὰ αὐτοκίνητα μὲ τοὺς ἀντιπρόσωπους. Εἶχε μεγάλη σημασία αὐτὴ ἡ συνάντηση. Ὅλος ὁ κόσμος ἐνδιαφερότανε νὰ δεῖ. Νὰ ἀκούσει. Νὰ μάθει τί θά λέγανε οἱ ἀντιπρόσωποι. Οἱ χῶρες τους, ἀλληλοτραγόντουσαν. Ἀπὸ τὸ πρῶι ὡς τὸ βράδυ, τὰ ἀεροπλάνα τῆς μῆς χώρας, βομβαρδίζανε τὴν ἄλλη. Οἱ πολιτείες τους, εἶχανε καταστραφεῖ. Τὰ Μουσεῖα τους. Τὰ ἀγάλματά τους. Ἡ ἱστορία τους. Οἱ νέοι, σκοτωνόντουσαν. Οἱ μανάδες κλαίγανε. Τὰ γυναικόπαιδα, πεινούσανε. Κρυότανε. Πεθαίνανε στὴ μέση τοῦ δρόμου, ἀπὸ τὴν πείνα. Ἀπὸ τὸ κρύο. Εἶχανε πέσει ἀρρώστειες σ' αὐτὲς τὶς δύο χῶρες. Ἀρρώστειες μεταδοτικῆς. Χολέρα, Πανοῦκλα. Τὰ ποντίκια, εἶχανε πλημμυρίσει τὰ σπίτια. Τοὺς δρόμους.

Ἡ κατάσταση σ' αὐτὲς τὶς δύο χῶρες ἦτανε τραγικὴ. Τί τραγικὴ. Ἦτανε ἀπελπιστικὴ. Ὅλοι πεδιμένανε τοὺς ἀντιπρόσωπους. Τί θά λέγανε. Τί θά συζητούσανε. Κανονικὰ, θά ἔπρεπε νὰ πιαστοῦνε στὸ ξύλο. Στὶς μπουνιές. Ἐπρεπε νὰ φορᾶνε πένθος στὸ μανίκι τους. Στὸ πέτο τους. Ἐπρεπε τὰ μάτια τους νὰ εἶναι κατακόκκινα. Κατακόκκινα ἀπὸ τὸ κλάμα. Ὅλοι ἔτσι περιμένανε. Θά γινότανε μεγάλο κακό. Πολὺ μεγάλο κακό σ' αὐτὴν τὴν συνάντηση. Ὅταν θά βλέπανε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο οἱ ἀντιπρόσωποι, θά θυμόντουσαν τὶς ἀλλομένες χῶρες τους. Τὰ κατεστραμμένα Μουσεῖα τους. Τὰ γυναικόπαιδά τους ποὺ πεθαίνανε στοὺς δρόμους ἀπὸ τὴν πείνα. Ἀπὸ τὸ κρύο. Τὰ παλληκάρια τους. Τοὺς φοιτητῆς τους ποὺ εἶχανε ἀφήσει τὰ πανεπι-

στήμια καὶ σκοτωνόντουσαν στὰ μέτωπα. Δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ ἄλλοιῶς. Θά νοιώθανε οἱ ἀντιπρόσωποι ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλο μίσος. Πολὺ μεγάλο μίσος. Βέβαια θά συναντιόντουσαν γιὰ νὰ συζητήσουνε. Γιὰ νὰ βροῦνε κάποια λύση. Ἐπρεπε νὰ κάνουνε τὸ πᾶν, νὰ βροῦνε μιὰ λύση. Τί θά γινότανε. Ποῦ θά πήγαινε. Δὲν ἦτανε δυνατὸν νὰ νυνεχιστῇ αὐτὸ τὸ κακό. Τόσα χρόνια. Ὅλα, εἶχανε ἐρημώσει σ' αὐτὲς τὶς δύο χῶρες. Ὅλα εἶχανε μείνει πίσω. Οἱ λαοὶ τους, εἶχανε ὑποχρεωθεῖ νὰ νὰ παρατήσουνε ὅλα. Καὶ τὰ σπίτια τους. Καὶ τὰ χωράφια τους. Τὰ σχολεῖα. Τὰ πανεπιστήμια εἶχανε γκρεμιστεῖ. Μόρφωση μηδέν. Παραγωγή μηδέν. Ἀνοικοδόμηση μηδέν. Κακό, μεγάλο κακό δηλαδή. Πάρα πολὺ μεγάλο κακό. Αὐτὸ ποὺ ἐνδιέφερε καὶ τὶς δύο χῶρες, ἦτανε ὁ πόλεμος. Πῶς θά ἔκανε ζημιὰ, ἢ μιὰ χώρα στὴν ἄλλη. Ποιὰ ἀπὸ τὶς δύο θά γκρέμιζε τὰ περισσότερα σπίτια. Ποιὰ θά σκότωνε τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους. Ποιὰ θά κατέστρεφε τὰ περισσότερα Μουσεῖα. Τὰ περισσότερα ἀγάλματα. Ποιὰ ἀπὸ τὶς δύο, θά ἔκανε τὰ γυναικόπαιδα τῆς ἄλλης, νὰ σέρονται, στοὺς δρόμους. Νὰ πεθαίνουνε στοὺς δρόμους, ἀπὸ τὴν πείνα. Ἀπὸ τὸ κρύο. Κανονικὰ οἱ δύο ἀντιπρόσωποι, ἔπρεπε νὰ κρατηθοῦνε. Ὅσο κι' ἂν πονάγανε τὶς χῶρες τους, δὲν ἔπρεπε νὰ πιαστοῦνε στὰ χέρια. Χρειαζόταν ψυχραιμία. Μεγάλη ψυχραιμία. Ἐπρεπε νὰ βάλουνε κάτω τὰ πράγματα. Νὰ βροῦνε μιὰ λύση. Ἐνα ἀποτέλεσμα. Τὰ γυναικόπαιδα πεθαίνανε. Πρὸ πάντων γιὰ τὰ γυναικόπαιδα ἔπρεπε νὰ βροῦνε μιὰ λύση. Μιὰ ἄμεση λύση. Τὰ γυναικόπαιδα, δὲν τοὺς φταίγανε τίποτα. Καὶ γιὰ τοὺς νέους. Καὶ οἱ νέοι δὲν φταίγανε τίποτα. Εἶχανε ἀφήσει τὰ βιβλία τους. Τὶς κοπέλλες τους. Σκοτώνανε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Τί θά πεῖ αὐτὸ δηλαδή. Καὶ γιὰ τὶς πολιτείες. Γιὰ τὰ Μουσεῖα. Γιὰ τὰ ἀγάλματα. Γιατὰ; Μήπως δὲν ἔπρεπε καὶ γιατὰ νὰ βρεθεῖ μιὰ λύση; Δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς συνέφερε νὰ συνεχιστεῖ αὐτὸ τὸ κακό. Οὔτε τὸν ἓνα. Οὔτε τὸν ἄλλο. Ψυχῆς ἦτανε αὐτὲς ποὺ χανόντουσαν. Μουσεῖα. Ἀγάλματα. Πρόοδος. Ἐτσι εἶναι. Τὸ ζήτημα ἦτανε νὰ μπορούσανε οἱ ἀντιπρόσωποι νὰ συγκαταθήσουνε τὰ νεῦρα τους. Τὴν

στεναχώρια τους. Τό μίσος τους. Ήτανε πολιτισμένοι άνθρωποι. Άντιπρόσωποι ήτανε αυτοί. Θα ξέρανε να συγκρατηθούνε. Βέβαια δέν αρνήτε κανέναν. Στο μυαλό τους θα ερχόντουσαν τὰ πεινασμένα γυναικόπαιδα. Οί συμπαριασμένες πολιτείες τους. Μπορεί να χάνανε τὸν ἔλεγχό τους. Τὴν αὐτοκρατορία τους ἄς ποῦμε. Άνθρωποι ήτανε. Κάποια ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς χῶρες πρέπει νὰ ἔφταιγε. Μπορεῖ νὰ ἔφταιγε ἢ μιὰ ἀπὸ τὶς δύο. Μπορεῖ νὰ φταίγανε καὶ οἱ δύο. Μπορεῖ νὰ μὴν ἔφταιγε καμμιά ἀπὸ τὶς δύο. Δὲν ήτανε ἀπίθανο νὰ μὴν ἔφταιγε καμμιά ἀπὸ τὶς δύο. Τότε ποὺς μπορεῖ νὰ ἔφταιγε; Ποιὸς ξέρει. Κάποιος. Άπ' αὐτὰ ποὺ λέγανε, καὶ οἱ δύο αὐτὲς χῶρες, ἔτσι σοῦ ερχότανε νὰ πιστέψεις πὺς δὲν ἔφταιγε καμιά. Καὶ οἱ δύο τους, τὰ ἴδια λέγανε. "Όταν τὶς ἄκουγες, ἔτσι σοιχοτότανε νὰ βάλεις τὰ κλάμματα: Άκουγες τὴν μιὰ χῶρα. "Ελεγες, ἔχει δίκιο. Άκουγες τὴν ἄλλη. "Ελεγες, δίκιο ἔχει κ' αὐτὴ. "Όστερα καθόσουνα καὶ ἔσπαγες τὸ κεφάλι σου νὰ βρεῖς ἀφοῦ δὲν ἔφταιγε καμμιά τους, τότε ποὺς ἔφταιγε.

Αὐτοὶ ποὺ περιμένανε ἔξω ἀπὸ τὸ μέγαρο, παρακαλόγανε νὰ μὴν ἐπιτεθεῖ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο. Τὰ γυναικόπαιδα. Αὐτὴ ἢ εἰκόνα θὰ τοὺς ἄφνευε ἄραγε νὰ συζητήσουνε μὲ ψυχραιμία; Βέβαια δὲν εἶχε κανένας τὴν ἀπαίτηση νὰ συμπεριφεροῦνε σὰν ἀνάισθητοι. Πάνω σὲ κάποια λογικὴ ὅμως. Πάνω σὲ κάποια λογικὴ. Τῶρα, καὶ νὰ ερχόντουσαν στὰ χέρια ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, ποὺς θὰ τοὺς παρεξηγοῦσε. Λίγο πράγμα ήτανε αὐτό; "Όλη ἐκεῖνη ἢ καταστροφή. "Όλα ἐκεῖνα τὰ παλληκάρια ποὺ σκοτωνόντουσαν, θὰ τοὺς εἶχανε θολώσει τὸ μυαλό. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἔπρεπε νὰ ἔχουνε γίνει ῥακος. Νὰ ἔχουνε χάσει καὶ τὸ τελευταῖο ἴχνος τῆς ψυχραιμίας. Τὰ παιδάκια τῆς χῶρας τους. Τὰ Μουσεῖα τους. "Όλοι περιμένανε τοὺς ἀντιπροσώπους μὲ ἀγωνία. "Έκανε κρῦο. "Έκανε φόφο. Ήτανε χειμῶνας. "Εριχνε χιονόνερο. Τοὺς τρύπαγε τὰ κόκκαλα. Εἶχανε μελανιάσει. Εἶχανε χρυσταλιάσει. Πεινάγανε. Περιμένανε ἔξω ἀπὸ τὸ μέγαρο ἀπὸ τὰ ἄγρια μεσάνυχτα. Δὲν εἶχανε πιεῖ οὔτε καφέ. Δὲν εἶχανε βάλει μπουκιὰ στὸ στόμα τους. Κανέναν δὲν τὰ σκεφτότανε αὐτά. "Άν κινῶνανε αὐτοὶ, οἱ δημοσιογράφοι, οἱ φωτορεπόρτες, οἱ κινηματογραφιστὲς, τότε τί θὰ πρέπει, τί ἔπρεπε νὰ ποῦνε τὰ γυναικόπαιδα τῶν ἀντιπροσώπων,

"Όλοι περιμένανε μὲ ἀγωνία. Θέλανε νὰ ἀκούσουνε. Νὰ μάθουνε ἐπιτέλους. Νὰ μεταδώσουνε αὐτοὶ, πρῶτοι τὸ μῦθημα. Τὴν συμφωνία. Τὸ τέλος. Σὲ λίγο φάνηκε ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς λεωφόρου μιὰ λιμουζίνα. Μιὰ ῥολὴ ῥοῖς. Κάτι τέτοιο. Νόμισες πὺς ήτανε φτιαγμένη ἀπὸ γυαλί. Άπὸ κρῦσταλο. Οἱ φωτογραφικὲς μηχανές, σηκώθηκαν ψηλά. Οἱ δημοσιογράφοι, ἀρχίσανε νὰ στριμώχνονται. Οἱ κινηματογραφιστὲς ἀνεβήκανε στὶς σκάλες τους. Τὸ αυτοκίνητο ἔφτασε ἔξω ἀπὸ τὸ μέγαρο. Σταμάτησε. Άμέσως τρέξανε κοντὰ ἀστυνομικοὶ. Οἱ γοργίλες. Κρατήσανε τὸν κόσμο σὲ ἀπόσταση. Αὐτοὶ φωνάζανε. Πρὶν ἀκόμα κατέβει ὁ ἀντιπρόσωπος, φωνάζανε. Τραβόγανε φωτογραφίες. Ρωτάγανε τί ἔγινε. Τί θὰ γινότανε ἐπὶ τέλος. "Άν θὰ τέλειωνε αὐτὸ τὸ κακό. Αὐτὸς ὁ πόλεμος. Αὐτὴ ἢ καταστροφή. Ἡ πόρτα ἄνοιξε. Τὴν ἄνοιξε ἕνας λακές. Στάθηκε προσοχὴ. "Όστερα ἔσκυψε. "Έκανε ἕναν τεμενά. "Ό ἀντιπρόσωπος ἔβγαλε τὸ ἕνα τοῦ πόδι. "Όστερα ἔβγαλε καὶ τὸ ἄλλο. Στὴν ἀρχὴ κανένας δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβει ἂν ήτανε αὐτὸς ὁ ἀντιπρόσωπος. Αὐτὸς, δὲν φόραγε πένθος. Οὔτε στὸ μανίκι. Οὔτε στὸ πέτο. Τὰ μάτια του ήτανε πεντακάθαρα. Καθόλου κόκκινα ἀπὸ τὸ κλάμα. Οὔτε ἀδύνατος ήτανε. "Ἰσα ἴσα. Ήτανε ἀφράτος. "Φόραγε ἕνα κασμίρι ποὺ ἔκανε μπάμ. Κατέβηκε ἀπὸ τὸ αυτοκίνητο γλαστός. Φαινότανε ἀριστοκράτης. Άπὸ τζάκι. Άπὸ σοῖ. Στὸ χέρι του φόραγε δύο τρία δακτυλίδια. Τὰ σκαρπίνια του, ἀστράφτανε. Μερικοὶ ρωτήσανε ἂν ήτανε αὐτὸς ὁ ἀντιπρόσωπος. "Άν αὐτὸς ήτανε ὁ ἀντιπρόσωπος μιᾶς χῶρας ποὺ τὰ γυναικόπαιδα θὰ πεθαίνανε στοὺς δρόμους ἀπὸ τὴν πείνα. Οἱ δημοσιογράφοι φωνάζανε. Ρωτούσανε τί θὰ γινότανε ἐπὶ τέλος. Τί θὰ συζητάγανε μὲ τὸν ἄλλο ἀντιπρόσωπο. Θὰ δίνανε ἕνα τέλος σ' αὐτὴν τὴν ἱστορία; "Ό ἀντιπρόσωπος συμπεριφερότανε σὰν νάτανε κομφοῦς. Γελοῦσε. Μόνο γελοῦσε. Δηλαδή δὲν γελοῦσε. Μειδιοῦσε. Στράβωνε τὰ χεῖλια του τὴν μιὰ ἀπὸ δεξιὰ. Τὴν ἄλλη ἀπὸ ἀριστερά. Πρόσεχε τὶς κινήσεις του. Τὶς ἐκφράσεις του. Προχώραγε πρὸς τὴν πόρτα τοῦ μεγάρου, κουνιστός καὶ λυγιστός. Άνεβήκε τὰ σκαλοπάτια. Γύρισε. Στάθηκε γιὰ λίγο στὴν εἴσοδο. Τοὺς χαϊρέτησε ὄλους. "Όστερα χάθηκε στὸν διάδρομο τοῦ μεγάρου. Οἱ δημοσιογράφοι, διαμαρτυρόντουσαν. Ξαφνικὰ γυρίσανε πάλι στὸ ἄνοιγμα τῆς λεω-

φόρου. Ἐρχότανε μιὰ ἄλλη λιμουζίνα. Πιὸ ἀστραφτερή. Πιὸ κρυστάλλινη. Μερικοὶ κάνανε γρήγορο ὑπολογισμό, πόσο μπορεῖ νὰ ἔκανε αὐτὴ ἡ λιμουζίνα. Ὅταν πλησίασε ξανά οἱ ἀστυνομικοὶ. Οἱ γορίλλες. Ξανά τὸ σπρώξιμο τῶν δημοσιογράφων. Οἱ ἐρωτήσεις τους. Ξανά ὁ λακῆς. Οἱ ὑποκλίσεις. Οἱ τεμενάδες. Καὶ ἔστερα ὁ ἀντιπρόσωπος. Αὐτὸς, φαινότανε πιὸ ἀριστοκρατικὸς ἀπὸ τὸν ἄλλο. Εἶχε πιὸ ἄσπρο δέγμα. Ἦτανε πιὸ ἀφράτος. Τὸ κουστόμι του ἦτανε ραμένο σὲ καλῦτερο μαῖτρο. Κατέβηκε ἀργὰ ἀργὰ. Σήκωσε τὰ μάτια του. Χαμογέλασε. Μειδίασε. Ὅλοι οἱ ἀντιπρόσωποι μειδιοῦν. Προσέχουν τὴν ἔκφρασή τους. Τις κινήσεις τους. Τὸ ντύμιό τους. Τὴν χωρίστρα τους. Οἱ ἀντιπρόσωποι, εἶναι σὰν τὰ φιγουρίνα. Ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους, μπορεῖ νὰ βγῆ μιὰ καινούργια μόδα. Οἱ δημοσιογράφοι, ρωτοῦσαν γιὰ τὰ γυναικόπαιδα. Τί θὰ γινότανε ἐπιτέλους μ' αὐτὰ τὰ ἔρμα γυναικόπαιδα. Αὐτὸς ἀνεβοκατέβαζε τὸ κεφάλι του. Μειδιοῦσε. Περιπατοῦσε ἀνάλαφρα. Πεταχτά. Ὅταν ἔφτασε στὴν

πόρτα τοῦ μεγάρου, γύρισε. Στάθηκε. Τοὺς χαιρέτησε ὅλους. Ὅστερα χάθηκε κ' αὐτὸς στὸν διάδρομο. Οἱ δημοσιογράφοι, εἶχανε τσαντιστεῖ. Ρωτάγανε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο τί διάολο θὰ λέγανε στὸν κόσμο. Ἐπρεπε. Πρὶν ἀπὸ τὴν συνομιλία τους κάτι νὰ ποῦν. Κάτι τέλος πάντων, πού θὰ ἔδινε ἐλπίδες στὸν κόσμο. Στὸν κόσμο πού περιμένε μὲ ἀγωνία νὰ μάθει τί θὰ γινότανε μὲ τὸ γυναικόπαιδα πού πεθαίνανε στοὺς δρόμους ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὸ κρύο. Μὰ τί εἶχανε ἔρθει νὰ κάνονε τέλος πάντων αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι. Νὰ κοιτάξουνε νὰ σώσουνε τίς χῶρες τους ἢ νὰ δείξουνε τὰ κουστόμια τους. Τί πηγαίνανε νὰ κάνονε ἄραγε μέσα στὸ μέγαρο; Ὅλοι αὐτὸ ρωτάγανε. Ὅστερα σωπάσανε. Καθίγανε στὸ πεζοδρόμιο. Περιμένανε. Βγάλανε ἀπὸ τίς τσέπες τους τὰ σάντουιτς, τὰ θέρμος καὶ περιμένανε. Στὸ βάθος, ξέρανε τί κάνανε οἱ ἀντιπρόσωποι μέσα σ' αὐτὸ τὸ μέγαρο. Περιμένανε ὅμως. Περιμένανε.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Χ. ΚΡΑΝΗΣ

ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

Σπάζω,	θιάζεται
ὕφαινω	τὸ
στίχους.	πάθος
Ἐπιθελισμός.	γιὰ
Μὴ	ὀλοκλήρωση
θιάζεται	στὸν
ἢ	ἔρωτα.
μήτρα	Γιὰ
γιὰ	τὸ
ὄρμα	μετάξυ
φροῦτα'	ὕψιστανται
μὴ	μεταμορφώσεις.

ΧΡΙΣΤΟΤΑΛΛΑ ΠΑΓΚΟΤΑΛΛΗ

ΑΝΑΦΟΡΑ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥ

Ἄρχισε νὰ φωνάζει, νὰ φωνάζει:

—ΟΧΙ. ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ. ΕΙΝΑΙ ΨΕΜΜΑΤΑ.

Στὴν ἀρχὴ ἡ φωνὴ του, νὰ αὐτὸς ὁ παραξένος ἦχος—μὲ τὴν τόσο διαφορετικὴ ἀπελπισία—ἔσπασε τὴν συμμετοχὴ τοῦ πένθους, τοὺς ξάφνιασε. Ὅστερα ἐνῶ αὐτὸς συνέχιζε νὰ διαμαρτύρεται στὰ δικὰ του μέτρα, μερικοὶ—ἴσως ἦταν οἱ συγγενεὶς τρίτου βαθμοῦ—φαίνε-
ται νὰ βρῆκαν τὴν ψυχραιμίαν αὐτοῦ.

—ΟΧΙ. ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΤΕΤΟΙΟΣ. ΕΚΑΝΕ ΑΥΤΟ. ΕΚΑΝΕ ΕΚΕΙΝΟ... ΗΤΑΝ ΑΔΙΚ·. Ἡ λέξη πρόλαβε μωὴ νὰ δώσει τὸν ἀνάλογο ἦχο. Ἡ ἄλλη χωνεύτηκε μὲ τὰ αἵματα ποὺ γέμισαν ὅπως ἔπρεπε τὸ στόμα του. Τὸν ἄρπαξαν, τὸν χτύπησαν πολλὰ χέρια. Τὸν ἔσφιγγαν στὸ λαιμὸ. Προσπάθησαν νὰ τὸν βγάλουν ἀθόρυβα ἔξω ἀπὸ τὸν χώρο. Ἀντιστάθηκε. Τὸν χτύπησαν πάλι, λίγο βαρεῖα, πὸ σίγουροι γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆ τῆ φορᾶ. Ἐχασε τὴν σκέψη, ἦρθε ἓνα πολὺ προσωπικὸ σκοτάδι. Αποθύμισε.

Εἶχε πεθάνει ὁ Δ/ντῆς στὴν ὑπηρεσία Χ. Κάνεις δὲν τὸ περίμενε νὰ ἔχει αὐτὸ τὸ τέλος. Ὁ κ. Δ/ντῆς ἦταν μέχρι τώρα μία πολὺ ἐπιτυχημένη σταδιοδρομία γιὰ τὰ χρόνια μας. Ἄρχισε ἀπὸ τοὺς μικροὺς βαθμούς, μ' ἐκεῖνα τὰ τυπικὰ προσόντα ποὺ σημειώνονται μ' ἀκριβείαν στοὺς ἀτομικοὺς ψακέλλους. Ἐπειτα σπούδασε, ξεχώρισε. Ἀφῆσε τοὺς ἄλλους κατὰ μέρος, τοὺς ξεπέρασε. Ἀπέκτησε γνωριμίες μπῆκε σὲ κύκλους, ἔγινε ἓνας κοινωνικὸς παράγων—ὅπως λένε—μὲ ἰσχυροὺς προστάτες.

Ἔγινε διευθυντῆς....

—ΟΧΙ ΗΤΑΝ ΑΔΙΚΟΣ. ΟΧΙ. ΗΤΑΝ ΑΤΙΜΟΣ. ΔΕΝ ΑΞΙΖΕ.

Ὁ ὑπάλληλος Μ. Π.; Ναι, αὐτὸς ἔκανε ὅλη αὐτὴ τὴν φασαρία. Ἦταν μαζί στὶς ἀρχὲς μὲ τὸν ἀξιότιμο—ἔγγραφαν στὶς προσκλήσεις—κ. Δ/ντῆ. Ἀκόμα ἦταν καὶ φίλοι. Ὅμως ὁ ἓνας εἶχε τὴν σκέψη ἐλεύθερη. Μίλαγε, εἶχε θάρρος νὰ κρίνει. Ὁ κ. Δ/ντῆς κρατοῦσε στὰ ἀντίθετα μέτρα. Ἀκριβῶς τ' ἀντίθετα. Στὴν ἀρχὴ ὅταν ἔκαναν παρέα, οἱ ἄλλοι ἔβρισκαν τὸν ὑπάλληλο Μ.Π. πολὺ ἀνθρώπινο.

—Λοιπὸν; Λιποθύμησε.

Ὅταν συνῆλθε, βρέθηκε κλεισμένος μέσα σὲ τέσσερες λείους τοίχους καὶ πάνω σ' ἓνα ξύλινο ἀπλὸ κρεβάτι. ΟΧΙ δὲν ἔκανε κρῶθ. Ἐνα μικρὸ παράθυρο μὲ σίδερα ἦταν ἐκεῖνες τὶς ὥρες ἢ ὑπόσχεση σὲ κάτι ἄγνωστο....

Τοὺς εἶπαν μὲ μία πονηρὴ διαταγὴ γιὰ τὴν κηδεῖα. Ὁρα 5 μ.μ. Ἐπρεπε νὰ πάνε ὅλοι. Ἡ ὑπηρεσία χρειάζεται ἐντυπώσεις καὶ πάντα ὁ μεγάλος ἀριθμὸς μὲ ὑπαλλήλους σὲ κάθε συγκέντρωση εἶναι ἓνα στοιχεῖο γιὰ προβολή, ἀρχετὰ ὑπολογισμοῦ. Ὁρισαν ὀμιλητὴ καὶ πένθος. Κάποιοι ἐπρότειναν μάλιστα καὶ μαῦρο περιθραχίονιο ἀλλὰ οἱ ἀρμόδιοι τὸ ἔκριναν περιττὸ ἢ καὶ πολὺ ἐντυπωσιακὸ. Μόλις ἀνακοινώθηκε ὁ θάνατος—ἦταν 9 τὸ πρωὶ—τοὺς ἔπιασε ὅλους μία παραξένη ἀντίδραση. Πειθαρχοῦσαν σὲ μία σοβαροφάνεια, σὲ μιὰ σιωπὴ ὑπαλληλικῆς ἱεραρχίας. Ὅμως ἤθελαν νὰ χαροῦν, νὰ χοροπηθῶσιν....

Ὅστος οἱ πολὺ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ προσωπάρχης, ἄρχισαν νὰ ἀνεβοκατεβαίνουν τὰ πατώματα, νὰ πηγαινοέρχονται στὰ γραφεῖα. Ἡ ὑπηρεσία εἶναι πάντα ἀπρόσωπη. Ὅμως ἐνεργεῖ σωστά. Γνωρίζει μὲ πὸ τρόπο ἀντιμετωπίζεται ἓνα γεγονὸς ποὺ συνδέεται μὲ τὴν χαρὰ καὶ τὴν λύπη τῶν ἀνθρώπων τῆς. Ἀκόμα εἶναι σὲ θέση νὰ ἐκμεταλεῦται τὶς ἀντιθέσεις γι' αὐτὴν καὶ νὰ κατορθώνει—γιατὶ ὄχι—ἐπιδέξια νὰ τις χρησιμοποιοῖ γιὰ δικῆς τῆς ὠφέλειες. Οἱ κ.κ. Ἀνώτεροι ἔγιναν πὸ μαλακοί, ἀνθρωπινώτεροι. Ἄρχισαν νὰ ρωτῶνε τοὺς ὑπαλλήλους γιὰ τὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς, γιὰ τὸ δέσιμο τῆς οἰκογένειας, γιὰ τὶς ἄλλες ἀσχολίες αὐτοῦ. Γιὰ τὰ ἀτομικὰ παράπονα σχετικὰ μὲ τὴν ὑπηρεσία. Ἐφευγαν μὲ τὶς εἰδικῆς συμβουλὲς ποὺ λένε πάντα οἱ ἀνώτεροι.

—Θὰ δοῦμε τί θὰ γίνῃ καὶ μ' ἐσένα. Ὅμως κάνε καὶ μὴ ἀναφορὰ γιὰ περισσότερη ἐγγύηση στὸ αἷμα σου.

Ἀργότερα πλησίαζε τὸ μεσημέρι πρόσθεσαν στὶς συζητήσεις καὶ δυὸ-τρεις λέξεις γιὰ τὸν ἀξιότιμο κτλ. κ. Δ/ντῆ πὸν ἔπεσε θῆμα τοῦ καθήκοντος, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φροντίδας γιὰ τὴν ὑπηρεσία καὶ γι' αὐτοὺς τοὺς ἱδίους.

—Πρέπει ὅμως νὰ ἔρθετε ὅλοι στὴ κηδεῖα. Θὰ εἶναι πολὺ φρόνιμο αὐτό....

Ἐνας λόγος μαλακὸς, ὑπουλος. Ἐνας ἦχος ἀπὸ εὐγένεια, ὄμιος μ' ἓνα σκεπασμένον ἀπειλητικὸ ἐπιφώνημα, ὄμιος μὲ κάτι ποὺ ἐρ-
χεται πὸ προστά, μὲ κάτι ποὺ εἶναι εἰσαγωγή σὲ μιὰ γνωστὴ βασανιστικὴ μέθοδο. Μιὰ συμβουλή μὲ ὑπόμνηση γιὰ ἐπιβαλλόμενη συμπεριφορά. Ἐπήγανε. Ὅλοι—Ὁρα 5 μ.μ. ΕΠΗ

Γ Α Ν Ε...

‘Ο χῶρος ὁ τύπος εἶχαν δεχθεῖ ἀπὸ τὶς τέσσερες τοὺς πρώτους συναδέλφους· ‘Ο Μ.Π.; Τὸ μεσημέρι ὄταν τελείωσε τὸ γραφεῖο δὲν ἀκολούθησε τὸ συνηθισμένο δρομολόγιο· Γραφεῖο — Σπίτι κ.τ.λ. Τώρα πῆγε κατ’ εὐθείαν στὸ κῆπο. Βρῆκε μία ἡσυχὴ γωνία· Κάθησε. Σκέφθηκε ξανά τὴν ὑπόθεσή του. Μέτρηση τὰ θετικὰ στοιχεῖα. Βρῆκε πάλι τ’ ἀρνητικά. ‘Ἐξέτασε τὸ πρόβλημα ἀπ’ ὅλες τὶς πλευρές.

—‘Ο Μ.Π. Ποιὸς ἦταν;

—‘Ενας ὑπάλληλος τοῦ καιροῦ του.

‘Αν τὸν ἐρωτοῦσαν καμιά φορὰ—αὐτὴ ἢ ἐρώτηση γίνεται πολὺ τακτικά—ν’ ἀπαντήσει συγκεκριμένα γιὰ τὸ ἐπάγγελμά του, ἀπαντοῦσε στερεότυπα. ‘Ενας ὑπάλληλος τοῦ καιροῦ του.

—Δηλαδή κ. Μ.Π. ἐπιτρέπονται ὅλα σ’ αὐτὴν τὴν χρονικὴ τοποθέτησιν τῆς παρουσίας σας;

Μία ἀπόλυτη ψυχραμία, ἓνα σκληρὸ—ποτὲ θαμπωμένο—βλέμμα, κάτι ποὺ ἔμοιαζε μὲ ἀντιπερισπασμὸ στὴ σκέψη ἔτσι ἀπάντησε.

—‘Ομως εἶμαι μία τυποποιημένη ἱστορία μικρῆ. Μικρὰ κ’ ἀσήμαντη... μέσα, προχώρησε λίγο δεξιά. Βρῆκαν τὴν ταξινόμηση—βαθμὸς, τμήμα—στάθηκε. Οἱ ἀρμόδιοι, εἶχαν κ’ ἐδῶ φροντίσει νὰ ὑπάρχει ἡ διάκριση τῆς ἱεραρχίας. ‘Αρχισαν τὰ γνωστά. Πέρασε λίγη ὥρα, οἱ ψαλμοδίεες τοῦ θύμισαν κάτι δικές του ἱστορίες, πῆγε νὰ συγκινηθεῖ.

—Στὴν ἴδια σειρά μὲ τοὺς ἀνθρώπους του; Αὐτὸν ἐδῶ; Πού. Μὰ αὐτὸ εἶναι ἀτιμία....

Φάνηκε ὁ ὄμιλητής. Μὲ σεβασμὸ, μὲ εὐλάβεια, μ’ ἐκεῖνο τὸ δέος τοῦ θανάτου ποὺ γίνεται ἐπίκαιρα πιστευτὸ σ’ αὐτὴν τὴν στιγμή, μπῆκε στὸ θέμα. ‘Ομως ἡ φωνὴ του ἦταν ἀκόμα μία πρόσθετη ὑποκρισία, ναί, ἓνα ψέμα ποὺ ἀπευθυνόταν ἀδιάντροπα σὲ φοβισμένους ἀνθρώπους, σὲ συναδέλφους μὲ τὶς γνωστὲς συνέπειες ἀπὸ τὶς ὑπηρεσιακὲς γνωματεύσεις τοῦ ἀξιώτιμου κ. Δ/ντοῦ... ‘Ενοιωσε ναυτία.... Τὴν ἀπαραιτήτη ναυτία ποὺ πιάνει καὶ ζαλίζει τὸν καθένα ὅταν μπορεῖ, ὅταν ἔχει τὴν δύναμη νὰ βλέπη καθαρά.

—Δηλαδή τί θὰ πῆ Ο ΑΠΟΘΑΝΩΝ
ΔΕΔΙΚΑΙΩΤΕ;

Σκέφθηκε τὰ δικαστήρια ποὺ ζητᾶνε, ποὺ δίνουν τόση σημασία στὸ ποινικὸ μητρώο κ’ ὕστερα βγάζουν τὴν ἀνάλογη ἀπόφαση. Κάτι τὸ παρόμοιο, ἀπίθανο ἴσως γιὰ τὸν χαρακτήρα του.... Ναί, κάτι ἄμοιο μὲ μία βαρειά κ’ ἀσήκωτη σκέψη ἦρθε σ’ αὐτὸν καὶ τὸν ἀπομόνωσε

ἀπ’ τὸν ψεύτικο θοῖνον.

—‘Ολοι αὐτοὶ ποῦ μιλοῦνε, ποῦ ρητορεύουνε γιὰτὶ ψάχνουν πὸ μέσα; Γιατί;

—Τί κέρδισε αὐτὸς ὁ τρόπος;

‘Ἦθελε νὰ φωνάξει, νὰ διαμαρτυρηθεῖ γιὰ τὴν ἄδικη αὐτὴ μεταχείριση, γιὰ τὴν καθιερωμένη αὐτὴ διάκριση. ‘Επιθυμοῦσε λοιπὸν νὰ φωνάξει ὁ ὑπάλληλος μὲ καριέρα καὶ μὲ τὸση πείρα κ. Μ. Π. Καὶ φώναξε, καὶ οὐρλιαξε. Σκύλος ἄγριος ἢ καὶ φύλακας ἄγγελος ποὺ προστατεύουν καὶ οἱ δύο, τὰ πολλὰ ἄθωα πρόσωπα μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἄμνους τῆς σφαγῆς.

—Ο ΧΙ. ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΨΕΜΜΑΤΑ.

‘Ἡ φωνὴ του, μία ἀκαθόριστη βοὴ στὸν ἦχο—τρέλλα, ἀπελπισία, κατάρα—ἦταν ἡ διαμαρτυρία τοῦ Μ.Π.

‘Ἐσπασε σὲ πολλὰ, μὰ πάρα πολλὰ, μικρὰ κομμάτια τὴν ὀμιλία τοῦ ρήτορα καὶ ἐξαφάνισε στὸν κούφιο ἀντίλαλο χωρὶς πιά καμμιά συγκίνηση.

‘Ἡ φωνὴ του ἠθροῖνε καὶ φαντασία. Χρόνια ἤθελε νὰ διαμαρτυρηθεῖ, νὰ ξεσπάσει. Νὰ δώσει κάποιο ἄλλο νόημα σ’ αὐτὴν τὴν τυπικὴ σκηνή. ‘Ὡστόσο τώρα εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δεχθεῖ τὶς συνέπειες. ‘Ἐφταυξε, ἔφερε ταραχὴ, ἔκανε φασαρία. ‘Ακόμα δὲν σεβάστηκε τοὺς ἄλλους. Δηλαδή τοὺς συγγενεῖς, ἐκείνους ποὺ θρηνοῦσαν. ‘Ομως εἶχε δίκαιο. Κάποιος πρέπει νὰ πάει μπροστά. ‘Ενοιωθε ὅτι αὐτὴ ἡ σκέψη ἔχει τιμότητα. Δίνει μηνύματα..

Συνῆλθε; Ναί καὶ ὄχι.

Κάπου εἶναι κλεισμένος. Ναί. Δὲν σεβάστηκε τὸν χῶρο, τὸν νεκρὸ, τὰ ἱερά λόγια. Κάπου τὸν ἔχουν κλεισμένο.

—Κάνε μιὰ ἀναφορά. Θὰ εἶναι μεγαλύτερη ἐγγύηση γιὰ νὰ προσέξουν τὸ αἶτημά σου. ‘Τηρησιακὴ συμβουλή, ἡ πρώτη ποὺ μαθαίνει ὁ νέος ὑπάλληλος. ‘Ἐχει πείρα, σοφία. Καὶ τὸ κυριώτερο προστατεύει τὸ αἶτημα σ’ ὅλη τὴ διαδικασία μέσα στὴ προσωπικὴ καὶ ἀδυσώπητη διεκπεραίωση...

Τὸ μικρὸ παράθυρο, ψηλά, δεξιά, καθάρισε στὰ χρώματα. Πρώτ. ‘Ανοῖξε ἡ πόρτα. Μ.Π.; Τὸν φώναξαν. Τὸν ζήτησαν. ‘Απλᾶ, ἀνεπίσημα. Κάπως συνηθισμένα γιὰ τὸν ἄλλον. ‘Ομως αὐτὸς ἐτοιμάστηκε. ‘Ἐπίσημα. Θὰ ἔδινε, θὰ διαβίβαζε τὴν ἀναφορά του. Μ’ ὅποιον τρόπο εὕρισκε. ‘Ἦταν καιρὸς πιά. Τὸν βρῆκε ἢ εὐκαιρία..

ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΣΙΑΚΙΔΗΣ

Ἄδικουμε τὸν ἑαυτό μας ἀποσιωπώντας καὶ ἀποκρύπτοντας τὴ λίγη ἢ πολὺ συμβολὴ μας στὸν ὀπιονόηποτε τομέα. Ἀλλὰ ἀδικουμε καὶ τὸν τόπο μας μὲ τὴν ἀποσίωψη καὶ ἀπόκρυψή μας. Ἐνας τοπος ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀμυχο καὶ ἐμψυχο ὕλικό. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ εἶναι βασικά τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο. Ὅποιος εὐσυνείδητα ὑπηρετεῖ τὸν τόπο τοῦ προσφέρει στὸ ἄθροισμα τοῦ ἐμψυχου ὕλικου, στοὺς συναθρώπους τοῦ. Ἀσφαλῶς μιά προσφορά δὲν ἀυξάνει σὲ σημασία μὲ τὶς τυμπανοκρουσίες. Ὅπως δὴποτε χάνει κάτι, συχνὰ σὲ μεγάλου βαθμοῦ, ἂν παρασιωπηθῇ. Τὸ ἀποτέλεσμά της δὲν ἀλλοιώνεται. Δὲ γίνεται ὅμως παράδειγμα. Καὶ τὸ παράδειμα ἀποτελεῖ ἕνα πρότυπο πρὸς μίμηση, ποὺ κινεῖ ἰδιαιτέρως τοὺς νέους, αὐτοὺς ποὺ ξεκινοῦν μὲ ὄνειρα τῆ ζωῆ τους. Ἔτσι ἀδικούμε καὶ τὸν τόπο μας ἂν ἀποκρύψουμε τὴ δράση μας.

Ἀνακοινώνοντας μὲ προσοχὴ θέβαια καὶ στὴν κατάλληλη ὥρα, μπροστὰ σὲ σοβαροὺς καὶ συνεπεῖς συναθρώπους σου τὴ δράση σου δὲν πηλώνεις τὴ μεγάλη ἔννοια τῆς μετριοφροσύνης. Δὲν εἶναι μετριοφροσύνη ἢ σιωπὴ. Μετριοφροσύνη σημαίνει ἢ μὴ ὑπέρβαση τοῦ πραγματικοῦ μὲ τὶς μεγαλοποιήσεις γιὰ προσωπικὸ ὄφελος, χωρὶς ἀντικειμενικὸ στόχο τὴν ὠφέλεια τοῦ ἄλλου. Οὐτε μπορεῖς νὰ ὀνομάσης μὲ τὴν κακόηχη λέξη «κολακεία», ὅταν ἕνα δεύτερο πρόσωπο ἀποκαλύπτει τὴ δράση ἐνὸς συναθρώπου. Ἀπεναντίας, εἶναι ὑποχρέωσή σου ἂν γνωρίζης μὴν ἄξια δράση ἢ πράξη κι' ὕστερα ἀπὸ ἔλεγχο πεισθῆς πὼς δὲν ὑπερβάλλεις τὰ γεγονότα, τότε ὀφείλεις νὰ τὴν ἀνακοινώσεις. Ἀνακοινώνοντάς την δὲν ἐξμνηστεύεις μόνο τὴν δικαιοσύνη, ἀλλὰ προβάλλεις πρότυπα πρὸς παραδειγματισμό.

Ὁμολογῶ πὼς δύσκολα κατανίκησα τὴν μετριοφροσύνη τοῦ Θεμιστοκλῆ Σιακίδη. Ἦθελα συμπληρωματικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν δράση του στὸν ἐπιστημονικὸ τομέα. Τοῦ ὑπόδειξα τὴν ὑποχρέωσή του ἐναντι τοῦ τόπου τοῦ καὶ τῶν μὴ πληροφορημένων. Ἐξάλλου, ἢ ἡλικία του δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ σκεφτοῦμε τὶς προσωπικὲς προβολές. Κέρδος δὲν ἔχει ἂν μάθουμε τὴ σταδιοδρομία τοῦ. Τὸ κέρδος εἶναι μὲ τὸ μέρος μας, ἔστω καὶ σὺν ἀπληρῆ πληροφορία. Ἀλλὰ μᾶς δίνεται ταυτοχρόνως καὶ ἢ εὐκαιρία γιὰ δικαιοσύνη.

Εἶμαι στὴν εὐχάριστη θέση νὰ σὰς ἐκθέσω τὸ βίο καὶ τὴν πολιτεία τοῦ Θεμιστοκλῆ Σιακίδη στὸν ἐπιστημονικὸ τομέα, τώρα ποὺ ἔκλεισε τὴν ἐνεργὸ σταδιοδρομία τοῦ κι' ἀπλῶς συμπληρώνει μερικὰ κενὰ τῶν προσωπικῶν του φιλοδοξιῶν μὲ σθένος ἀκμαῖο, βοηθώντας ταυτοχρόνως τοὺς νεώτερούς του. Τυπικῶς καὶ κατὰ συνήθεια πληροφορῶ γιὰ τὶς σπουδές του: Ἀπεφοίτησε ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Σχο-

λεῖο Λατῆου τοῦ 1918, ἀπὸ τὸ Σχολαρχεῖο τοῦ 1920 καὶ ἀπὸ τὴν Γεωργικὴ Σχολὴ τοῦ 1923 καὶ μετεκπαίδευσθη στὸ Ἴνστιτοῦτον Ἐρευνῶν (Burnley) Αὐστραλίας. Στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπαγγελματικῆς τοῦ καριέρας τοποθετήθηκε ὡς γεωπόνος στοῦ Μόρφου. Ἀπὸ τὸ 1925, ὅμως, ποὺ ἰδρύθηκε ὁ Ἐντομολογικὸς Κλάδος τοῦ Τμήματος Γεωργίας μετατέθηκε σ' αὐτὸν καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ζυμώθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τὰ προβλήματα καὶ τὶς δυσκολίες μίᾶς ὑπηρεσίας ἐν τῷ γεννάσθαι ποὺ εἶχε βασικὸ καὶ πρακτικὸ σκοπὸ τὴ διάγνωση καὶ καταπολέμηση τῶν διαφόρων ἐχθρῶν τῆς γεωργίας. Παράλληλα μὲ τὰ τυπικὰ ἐπαγγελματικὰ καθήκοντά τοῦ ὁ Σιακίδης ἔδειξε προσωπικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ συλλογὴ, μελέτη, κατάταξη καὶ συντήρηση τῶν ἐντόμων, ποὺ ἀπαντοῦν στὴν Κύπρο. Δημιούργησε τὴν πλούσια ἀτομικὴ του συλλογὴ, ἀλλὰ κυρίως τὴ συστηματικὴ ἐντομολογικὴ συλλογὴ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας (τὰ 80% τῶν εὐρημάτων της εἶναι δικὰ του), ποὺ σήμερα πολλοὶ ξένοι τὴν συμβουλεύονται. Πέρα πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐντομὰ τῆς συλλογῆς αὐτῆς ἦταν νέα καὶ ἄγνωστα σύμφωνα μὲ τὸ Μουσεῖο Φυσικῆς Ἱστορίας τοῦ Λονδίνου, ὅπου ἀποστέλλονταν πρὸς καθορισμό, καὶ γιὰ πρώτη φορὰ εἶχαν συλλεγῆ ἀπὸ τὸν Σιακίδη. Τιμητικῶς μάλιστα σ' ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ πολλὰ δόθηκε τὸ ὄνομα *Ergonia Shakidii*. Τοῦτο εἶναι ἐνα κοκκιοειδὲς ἔντομο — δὲ δημοσιεύθηκε ἀκόμα, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ ἀδιαμφισβήτητες πληροφορίες εἶναι κατατεθειμένο στὸ Μουσεῖο Φυσικῆς Ἱστορίας τοῦ Λονδίνου. Ἀλλὰ ἂν φυλλομετρήσωμε τὸ περιοδικὸ "Annals and Magazine of the Natural History of the British Museum, π.χ. τὸ τόμο IV pt 16, ποὺ ἔχω στὴ διάθεσή μου, σελ. 491-492 θρίσκω συνέχεια ἀναφορὰ στὸ ὄνομα Th. S. (Th. Shakidis). Ἐπίσης στοὺς τόμους I καὶ II τοῦ βιβλίου On the insect of Cyprus, τοῦ Haekan Lindberg (1948) ὑπάρχουν διαρκῶς παραπομπές στὸ Th.S.

Τώρα ὁ Θεμιστοκλῆς Σιακίδης μελετᾷ καὶ τακτοποιᾷ τὴν καταπληκτικὴ ἐντομολογικὴ συλλογὴ τοῦ Μαυρομυστάκη καὶ ταυτοχρόνως ετοιμάζει μιά δική του ἐκδόση γύρω ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῶν φυτῶν τῆς Κύπρου καὶ τοὺς ξενιστοὺς τω, ὅπως καὶ γιὰ τὰ ὠφέλιμα στὰ φυτὰ ἔντομα: τοῦτο τὸ θέμα ἐξάλλου ὑπῆρξε τὸ πάθος τῆς ζωῆς τοῦ. Νὰ εὐχηθῶμε στὴν ὑλοποίησιν καὶ κωδικοποίησιν τοῦ σὲ βιβλίο, ὅχι γιὰ νὰ κατασιγάσῃ τὸ βρευνητικὸ πάθος, ποὺ δὲν κατασιγάσει, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοθῇ στὸν διεθνή κύκλο τῶν ἐντομολόγων καὶ τῶν συγγενικῶν κλάδων μιά ἐργασία βασικὴ γιὰ τὸ νησί μας μὲ πρακτικὸ εὐεργητικὸ ἀντίκτυπο στὴν γεωργικὴ μας οἰκονομία.

Ἡ Κύπρος δυὸ-τρεῖς ἐντομολόγους ἔχει νὰ ἐπιβεβαιώσῃ καὶ μάλιστα μὲ διεθνή φήμη, τὸν Μαυρομυστάκη καὶ τὸν Θεμιστοκλῆ Σιακίδη. Δὲν εἶναι μικρὸ, ἕνα τόσο δὲν ἴσχυράκι νὰ μπορῆ νὰ συμβάλῃ στὴν διεθνή ἐπιστήμη—κι' ὅταν ἐφέτος κλείουν 50 χρόνια ἐπαγγελματικῆς κι' ἐπιστημονικῆς ζωῆς τοῦ Σιακί-

δη και τὸν θρίσκειν νὰ πολεμᾷ μὲ τὸν κόσμον τῶν ἐντόμων, τὸ μέτωπο ἐμείς κρατᾷμε ψηλά γιὰ ἓνα ἀβεβλῶ—ἐκείνος δὲν ἔχει ἀνάγκη γιὰ τὴν ἀπλῶς τὸ θεωρῆ φυσικὴ κατάσταση καὶ πού προσωπικᾶ.

Παρασκευᾶ νὰ θεωρηθῆ τὸ κείμενό μου αὐτὸ σὰ μιά ἀπλῆ προσπάθεια γι' ἀπονομὴ δικαιοσύνης σ' ἓνα ἄνθρωπο πού δὲν τὸ ζήτησε καὶ πού προσωπικᾶ τὸν στενωχῶρησα πολὺ, ζητώντας συνεχῶς πληροφορίες. Νοιώθω ὡς ὑποχρέωση ἐπιτακτικὴ ν' ἀνακοινώσω ὅ,τι θεωρῶ ἀξιο. Αἰσθάνομαι πῶς ἐξυπηρετῶ τὸν τόπο δίνοντας στὴ δημοσιότητα πράξεις ἀγαθῆς πρὸς παραδειγματισμό. Θεωρῶ αἰσχρὴ ποταπότητα τὸν παραμέρισμό καὶ τὴν ἀπόκρυψη. Ἡ ἱκανοποίησή μου ἀπὸ τὴ χειρονομία μου αὐτὴ θὰ εἶναι μεγάλη ἂν ἔπεισα καὶ ἄλλους γιὰ ὅ,τι θεωρῶ δικαιο καὶ ἀξιο.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ρ ή ν α ς Κ α τ σ ε λ λ ή, Κερύνεια. Ἱστορική, λαογραφικὴ ἔρευνα. Ἐκδόση Ἐκθέσεως Ἀνθῶν Κερύνειας, 1973, σ. 160.

Ἄν ἓνα βιβλίο μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ὡς ἔργο ἀγάπης καὶ μόχθου, τοῦτο πραγματικᾶ εἶναι τὸ ἔργο τῆς κ. Ρήνας Κατσελλῆ, «Ἐνας Τόπος κ' ἓνας Ἀνθρωπος», πού τὸ πρῶτο του μέρος κυκλοφόρησε τελευταῖα μὲ τὸν ἀπλό τίτλο «Κερύνεια». Τὸ πρῶτο αὐτὸ μέρος εἶναι μιά «ἱστορικὴ, λαογραφικὴ ἔρευνα» τῆς πόλης τῆς Κερύνειας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὡς τὸ 1940, κί' ἀποτελεῖ κάτι παραπάνω ἀπὸ μιά γενικὴ εἰσαγωγὴ στὸ κύριο ἔργο πού θ' ἀκολουθήσει. Ἀρχίζει μὲ μιά σύντομη γεωλογικὴ καὶ μορφολογικὴ ἐξέταση τῆς Κερύνειας, ἀλλὰ τὸν ὄγκο τοῦ ἔργου τὸν ἀποτελεῖ ἡ ζωντανὴ παρουσίαση τῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ χρόνια μέχρι σήμερα. Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ τόπου, οἱ Ἑλληνες ἄποικοι τῆς Κερύνειας, ἡ ἱστορία τῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, κατὰ τὰ θυζαντινὰ χρόνια καὶ τὴ Φραγκοκρατία, τὴν Τουρκοκρατία καὶ Ἀγγλοκρατία, εἶναι τὸ κύριο θέμα τῶν 140 σελίδων πού ἀκολουθοῦν. Στὴ χρονολογικὴ αὐτὴ ἀφήγηση τὰ παλαιότερα χρόνια καλύπτονται συνοπτικᾶ, κί' ὅσο προχωροῦμε πρὸς τὸ παρὸν ἢ ἐξέταση, ἡ περιγραφή καὶ ἡ ἀφήγηση γίνονται λεπτομερέστερες καὶ ἀναλυτικότερες, ἰδιαίτερος μὲ τὴν παρουσίαση ἰσχυρῶν προσωπικοτήτων πού ἔζησαν κ' ἔδρασαν στὴν Κερύνεια. Ὁ ἀναγνώστης νοιώθει τὴν Κερύνεια νὰ πάλαι ἀπὸ ζωὴ σπαρταριστὴ ἢ νὰ ἀγοκινεῖται νοητευτικᾶ μέσα στὸ μοναδικὸ φυσικὸ της πεοιβάλλον τῆς θάλασσας, τοῦ κάμπου καὶ τοῦ βουνοῦ. Οἱ ἄνθρωποι τῆς διαγράφονται σὰν χαρακτηριστὴς δραματικοὶ κάποτε, συχνὰ μέσα ἀπὸ τὰ ἴδια τους τὰ λόγια καὶ τὶς πράξεις τους πού περιέλασαν διάφορα ντοκουμέντα καὶ ἄλλες ἱστορικὲς πηγές. Τὸ ἔργο προχωρεῖ ἄλλοτε σὲ κύκλους συνκεντρικοὺς (γύρω ἀπὸ τὸ Κάστρο τῆς Κερύνειας π.χ., ἢ γύρω ἀπὸ μιά ἰσχυρὴ ποσοικότητα: τὸν Πατὰ Χοσάλαμπο Οἰκανόμο, τὸν Χατζῆ Γληρόση, τὸν Χοσποτον, κλπ.) κί' ἄλλοτε ἀποκεντρώνεται καὶ προχωρεῖ ἀχτινωτᾶ πρὸς τὶς διάφορες κατευθύνσεις πού ἡ ἱστο-

ρικὴ ζωὴ τοῦ τόπου καὶ τῶν ἀνθρώπων του ἀπαιτεῖ.

Γι' αὐτὸ καὶ τὸ βιβλίο αὐτό, (εἰμα βέβαιος, καὶ τὰ τρία ἄλλα μέρη τῆς «τετραλογίας» πού θ' ἀκολουθήσουν,) εἶναι δύσκολο νὰ ταξινομηθῆ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα λογοτεχνικὰ «εἶδη». Εἶναι «sui generis», μὲ τὴν καλύτερη ἔννοια τοῦ ὄρου. Εἶναι ἱστορία ἀλλὰ καὶ «ρομάντζο», τοπογραφία ἀλλὰ καὶ σειρά προσωπωγραφιῶν, παρουσίαση ζωῆς καὶ πίστες, ἰδεῶν καὶ ἰδανικῶν γιὰ τέσσερες χιλιάδες χρόνια. Σίγουρα ἡ κ. Ρ ή ν α Κ α τ σ ε λ λ ή μόχθησε πολὺ γιὰ νὰ μαζέψει τὸ ὕλικό της, νὰ τὸ κοσκινήσει, καὶ νὰ τὸ συναρτῆσει σὲ μιά σειρά ζωντανῶν καὶ πειστικῶν εἰκόνων. Ἄλλα κυρίως εἶναι ἡ ἀγάπη της στὸν εὐλογημένο αὐτὸ χωρὸ τῆς Κερύνειας καὶ στοὺς ἀνθρώπους της πού διαλάμπει μέσ' ἀπὸ τὸ ἔργο της. Ἡ ἀγάπη της αὐτὴ ἔκανε τὸ μόχθο της ἀνάλαφρο κί' ἄρατῶ, ἔκανε τὸ λόγο της καθαρό, δυνατὸ καὶ συγκινημένο, σὰν τραγοῦδι κάποτε.

Τὸ βιβλίο τὸ στολίζουν καὶ τὸ πλουτίζουν 117 σχεδιογράμματα καὶ χαρακτηριστικὲς φωτογραφίες τῆς Κερύνειας καὶ τῶν ἀνθρώπων της. Μιά ἀναγραφὴ γραπτῶν καὶ προφορικῶν πηγῶν καθῶς καὶ μιά βασικὴ βιβλιογραφία συμπληρώνουν τὸ βιβλίο.

Γενικᾶ ἡ «Κερύνεια» τῆς κ. Ρ ή ν α Κ α τ σ ε λ λ ή ἔχει τὴ θερμὴ τοῦ ζωντανοῦ λόγου ἀλλὰ καὶ τὴ δεισιδυτικὴ ματιὰ τοῦ ἀντικειμενικοῦ παρατηρητῆ. Ὅσοι ἔχουν ἀγαπήσει τὴ χαριτωμένη πόλη τῆς Κερύνειας, θὰ τὸ χαροῦν τὸ βιβλίο αὐτὸ σὰν μιά πετυχημένη ἔκφραση τῶν δικῶν τους ἐντυπώσεων καὶ αἰσθημάτων γιὰ τὴν Κερύνεια καὶ τοὺς ἀνθρώπους της. Ὅσοι διαβάσουν τὸ βιβλίο αὐτό, θὰ θέλουν νὰ γνωρίσουν τὴν Κερύνεια ἀπὸ κοντά, καὶ σίγουρα θὰ τὴν ἀγαπήσουν πὸ ἐνσυνείδητα. Τὶ ἄλλο περὶσσότερο μπορεῖ νὰ ζητήσῃ ἓνας συγγραφέας;...

Τὰ ἀνεπιφύλακτα εὐνοϊκὰ αὐτὰ λόγια δὲν σημαίνουν πῶς τὸ βιβλίο εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ λάθη. Ἐχει λάθη, ὅμως αὐτὰ εἶναι παραδεύτερες σημασίας καὶ δὲν ἀμαυρώνουν τὴν ἀξία του. Τὴν ἐξαιρετικὴ του ἀξία ἀσφαλῶς θὰ τὴν νοιώσουν καλύτερα καὶ θὰ τὴ διαπιστώσουν περὶσσότερο οἱ ἐρχόμενες γενεές, γιὰτὶ θὰ θροῦν μέσα σ' αὐτὸ ἀνεξάντλητους θησαυροὺς τῆς ψυχῆς, τῆς ζωῆς τῆς Κερύνειας. Μακάρι οἱ ἄλλες Κυπριακὲς πόλεις νὰ θροῦν ἀνάλογους ἔρασατες, ἀφοσιωμένους ἱστορικοὺς τῆς ζωῆς των, ὅπως ἡ Κερύνεια θρῆκε στὸ πρόσωπο τῆς κ. Ρ ή ν α ς Κ α τ σ ε λ λ ή.

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΠΡΟΥΣΗΣ

Σ ο φ ί α ς Μ α υ ρ ε ἰ δ ῆ Π α π α δ ᾶ κ η : «Ἄλκηστι, ἡ βασίλισσα πού νίκησε τὸν Θάνατο» (Μυθιστόρημα γιὰ παιδιὰ καὶ γιὰ νέους) ἐκδόσεις «Ἀλκαίος», Ἀθήνα).

Ἡ ποιήτρια Κ α Σ ο φ ί α Μ α υ ρ ο ε ἰ δ ῆ — Π α π α δ ᾶ κ η δὲν εἶναι ἀγνωστὴ στὸν παιδοκόμο τῆς χώρας. Πέρα ἀπὸ τὸ πολυχρόνο διδακτικὸ της ἔργο σὲ σχολεῖα τῆς Μέσης Παιδείας, ἔχει προσφέρει στὰ ἑλληνόπουλα καὶ σειρά βλόκληρη ἀπὸ ἔργα τῆς λεγομένης «παιδικῆς» λογοτεχνίας (διηγήματα, μυθιστορήματα, βιογραφικὲς μυθιστορίες καὶ θεάτρο).

Συνεχίζοντας την πολυτιμή αυτή προσφορά της, που κατά θάθος δέν είναι παρά μιὰ εὐτυχιμένη προέκταση τῆς ποιητικῆς καὶ τῆς παιδαγωγικῆς παρουσίας της, ἡ Κα Παπαδάκη προσθέτει σήμερὰ τὰ παιδιά καὶ τοὺς νέους τῆς χώρας μὲ ἕνα καινούργιο βιβλίο, ποὺ κακῶς ἔχουμε συνηθίσει νὰ τὸ χαρακτηρίζουμε ὡς «παιδικὸν» λογοτέχνημα: τὴν «Ἀλκιστή, τὴ βασίλισσα ποὺ νίκησε τὸν Θάνατον».

Χωρὶς νὰ ξεμακραίνει ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸ λαϊκὸ μῦθο, ἔτσι καθὼς τὸν διέσωσε, πέρα ἀπὸ τὴ μυθολογία μας, καὶ ὁ Εὐριπίδης στὴν δμῶνυμῃ τραγωδία του, ἡ Κα Παπαδάκη προσθέτει ὡστόσο καὶ τὴν προσωπικὴ συμβολὴ της, συνθετικὰ θέλω νὰ πῶ στοιχεῖα διότιμα δικά της—καὶ πάνω ἀπ' ὅλα τὸ συγγραφικὸ ἦ θ ο ς καὶ τὸ ὕφος της, ποιητικὸ, διαυγὲς καὶ στέρεο μέσα στὸ ὅλο κλίμα τῆς κρουστῆς πάντοτε πεζογραφίας τ ς. Γιατί, περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, ἡ «Ἀλκιστή» εἶναι ἕνα πολὺ καλογραμμένον βιβλίο. Μπορεῖ ἴσως ἡ «Ἀταλάντη» της (1957) νὰ διέθετε πῶ ποικίλη, πῶ «χαρούμενη», πῶ «ἠρωϊκὴ» καὶ πύορογῆ δράση, νὰ ἦταν, θέλω νὰ πῶ, περισσότερο προσωποποιημένη στὴν παιδικὴ ἀναγνωστικὴ ἔφεση. Ἡ «Ἀλκιστή» ὡστόσο εἶναι πῶ σταθερὰ οικοδομημὴ—καὶ ἐξόφθαλμη προβάλλεται μὲς ἀπὸ τὴς σελίδες της—ἡ πολὺ πῶ ἔντονη παρουσία καὶ δράση τῆς ποιήτριας, πῶ, ἀνανεούμενη συνέχεια, ὠρίμασε πῶ καὶ ἐτοιμάσθηκε νὰ προσφέρει καὶ ἀριστὴ πεζογραφία. (Ἐχὼ ἐξηγήσει ἄλλοῦ πῶς λίγοι εἶναι οἱ ποιητὲς μας, πῶ μποροῦν νὰ δράσουν μὲ τὴν ἴδιαν ἐπιτυχία καὶ στὸν πεζὸ λόγο). Τὰ 15 χρόνια, πῶ μεσολάθησαν ἀπὸ τὴν «Ἀταλάντη» ἕως τὴν «Ἀλκιστή», θρῖσκονται καλὰ ἀποτυπωμένα στίς καινούργιες τοῦτες σελίδες τῆς Κα Παπαδάκη.

Ὁ μῦθος τῆς Ἀλκιστῆς εἶναι γνωστός, σὲ ὅσους τουλάχιστον ἔχουν μὴν ἐπαφή μὲ τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸ κόσμο. Γιὰ νὰ σωθῆ ὁ βασιλὸς ἀρρωστος σύζυγός της, ὁ βασιλιάς τῶν ἀρχαίων Φερῶν τῆς Θεσσαλίας Ἀδμητος, πρέπει νὰ «ερεθῆ κάποιος φίλος ἢ συγγενής, νὰ προσφέρει γιὰ ἀνταλλάγμα τὴ ζωὴ του» (σελ. 82). «Ἦταν ἐκεῖ, γράφει ἡ Κα Παπαδάκη, οἱ καλύτεροι φίλοι, οἱ πῶ στενοὶ συγγενεῖς οἱ γονεῖς του, ἡ μάνα του ἡ Κλυμένη κι' ὁ Φέρης, ὁ γέρο-πατέρας, πῶ τρικλίζε ἀπ' τὸ θάρος τῶν χρόνων κι' ἔτρεμαν τὰ μέλη του, σάν νὰ τὸν συνέπαρνε ρίγος. Ἦταν ἐκεῖ τοῦ σπιτιοῦ του οἱ δοῦλοι καὶ οἱ κάτοικοι τῶν Φερῶν, οἱ ὑπήκοοι πῶ τὸν λάτρευαν, ὅπως ἔλεγαν, ἴδιο θεοῦ τους. Μὰ δὲν ἀκούστηκε οὔτε ἕνας λόγος, οὔτε ἕνας ψίθυρος. Ἡ ἀμελικτὴ Ἀτροπος δὲ γελᾶσθηκε στίς προβλέψεις της: «Κανένας δὲν εἶναι τόσο τρελός, πῶ νὰ δώσει τὸ μόνο του ἀγαθό, τὴ ζωὴ του, γιὰ νὰ σωθῆ ἕνας ἄλλος, κι' ἄς εἶναι ὁ πῶ ἀκριβὸς στὴν καρδιά του».

Κανένας; Κανένας, θέθαια, ἐξὸν ἀπ' τὴν Ἀλκιστή! «Βγήκε κι' ἡ Ἀλκιστή πίσω ἀπ' ὅλους, καὶ πῆγε καὶ πρόσπεσε στὸν θεμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ δεήθηκε μὲρος του μὲ λυγμούς: —Σ' εὐχαριστῶ, Διογένητε γιὰ τὴς Λητῆς, γιὰ τὸ ἀτασο μῆνυμά σου... Γιὰ τὸν χρημὸ, πῶ χαρίζει στὸν Ἀδμητο τὴ ζωὴ καὶ τὴ σωτηρία. Κάμε τὸν ν' ἀληθεῖται μὲ τὴ μικρὴ μου, τὴν ταπεινὴ προσφορὰ. Ἄν εἶχα σαράντα ζωές, θὰ τὶς ἔδινα ὅλες μὲ χαρὰ, γιὰ νὰ

ζῆσει ὁ ἀντρας μου... Μιὰ ζωὴ εἶναι λίγη γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ νιώθω. Ὡστόσο, δεχθῆτε τὴν, Μοῖρες!» (σελ. 83).

Παραθέσαμε σκόπιμα μερικὰ (αὐτούσια) ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίο, γιὰ νὰ γευτεῖ ἔτσι καὶ ὁ ἀναγνώστης μας τὸ συγγραφικὸ ἦθος καὶ ὕφος τῆς συγγραφῆς, τὸ ποιητικὸ π ἄ θ ο ς, καλύτερα, τῆς διήγησῆς της, ὅπως θὰ μπορούσαμε, ἀσφαλῶς, νὰ παραθέσουμε καὶ ἄλλα, πῶ προσματηροῦν καὶ τὶς ἐξαισιες περιγραφῆς τοῦ βιβλίου (τὶς σελίδες 54-55 λ.χ., πῶ ἀποθεῶνουν κυριολεκτικὰ τὴν παρουσία τῆς Ἀρτεμῆς). Βιαζόμαστε ὅμως νὰ τονίσουμε πῶς ἡ Κα Παπαδάκη, σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς σελίδες τῆς «Ἀλκιστῆς», ἔχει παρουσιάσει τὸν Ἀδμητο ἄξιο σύζυγο, λαμπρὸν ἀνθρωπο καὶ φίλο, καὶ συνετὸ θασιλιά. Δὲν παρασύρθηκε, θέλω νὰ πῶ, ἀπὸ ὅσα τοῦ σέρνει ὁ πατέρας του στὴν εὐριπίδεια τραγωδία (στ. 614 κ.έ.). Ὁ Ἀδμητος τῆς Κα Παπαδάκη, «ὄχι, ὄχι! Ποτὲ δὲ θὰ τὸ δεχόταν» νὰ προσφέρει ἡ Ἀλκιστὴ τὴ ζωὴ της γιὰ νὰ τὸν σώσει (σελ. 84 καὶ 96). Ἔτσι, δικῶν ἢ συγγραφῆς καὶ ἐξυμῶν ἢ ἠθικὰ τὴ θυσία τῆς Ἀλκιστῆς, ἀφοῦ ἂν ἦταν ἄ λ λ ο ς ὁ Ἀδμητος, δὲν θ' ἄξιζε τὴ θυσία τῆς «καλύτερης ἀπὸ ὅλες τὶς γυναῖκες». Ἐνῶ τώρα, μ' αὐτὸν ἴσα-ἴσα τὸν Ἀδμητο, «ἡ ἀγάπη της» μπορεῖ ἄνετα νὰ σταθεῖ «πῶ δυνατὴ κι' ἀπ' τὸν θάνατον» (σελ. 88).

Ἡ Ἀλκιστὴ νικεῖ τὸν θάνατον μὲ τὴν ἀγάπη της. Στὴν κυριακὴ παραλλαγὴ τοῦ ἀκριτικοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Διγενῆ, ὁ ἦρωας νικεῖ τὸν θάνατον μὲ τὴν παλικαριά του. Ὑπάρχει λοιπὸν πάντοτε τρόπος νὰ νικηθεῖ ὁ Θάνατος. «Μονάχα ὅσο ὑποκοποῦν στὴν ἔντα τοῦ Θανάτου πεθαίνουν», ἔχει γράψει ὁ Ἀμερικανὸς Ἔρνεστ Χεμινγουάι. Μὰ οὔτε ἡ Ἀλκιστὴ οὔτε ὁ Διγενῆς μας ὑπέκυψαν. Καὶ ἔτσι, νίκησαν τὸν Θάνατον. Πῶς περιφάνεια περιγράφει ὁ Κύπριος λαϊκὸς μας τραγουδοστῆς τὴ νίκη τοῦ Διγενῆ στὸν «πρῶτο γύρο» τῆς μάχης του μὲ τὸν Θάνατον, ὑπερβάλλοντας στὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ τὸν ἑλλαδικὸ μας τραγουδοστῆ καὶ τὶς παραλλαγῆς τοῦ ἀκριτικοῦ «ἔπους».

Ὑποψία ἐξᾶλλου δικαίωσης τοῦ γέρο πατέρα τοῦ Ἀδμητου φανερώνεται στίς σελίδες 88 μὲ 89 τοῦ βιβλίου: «Ἐμεῖς οἱ γέροι, λέει κάποιος, πῶ νιώθουμε νὰ στραγγίζει στὸ χέρι μας τῆς ζωῆς τὸ ποτήρι, πιανόμαστε ἀπ' τὸ τελευταῖο κουρέλι πῶ κρατᾶμε σπασμαδικὰ μέσα στὰ μαραμένα μας δάκτυλα. Οὔτε πῶ θὰ τὸ σκέφτεται ὁ Φέρης νὰ προσφερθεῖ, γιὰ νὰ σώσει τὸν μόνο του γιὸ ἀπ' τὰ νύχια τοῦ Χάρου. Κάθε ἀνθρωπος, γέρος ἢ νέος, ἔχει δικαίωμα νὰ χαρῆ τὴ ζωὴ ποὺ τοῦ μένει, ὅποια καὶ νὰ ναι. Κι' ὁ μισερὸς, κι' ὁ κουλός, κι' ὁ τυφλὸς τῆ ρουφᾶ στὴν στερνὴ της τῆ γλῶσσα: Νιώθει στὴν πλάτη του τὴ γλυκιά θαλαπῆρ τῶ ἴλιου; χαίρεται τὴ βροσιὰ πῶ χαίρει τὸ πρόσωπό του, τὴ νοστιμιὰ τοῦ ψωμοῦ στὰ χεῖλη... Μιὰ καὶ μονάκριβη εἶν' ἡ ζωὴ, κι' ἂν τὴν χάσουμε, τὶ μᾶς μένει;». Μὲ τούτῃ τὴν ἀπόφραση τῆς Ζωῆς, πολὺ εὐστοχα ἡ Κα Παπαδάκη δὲν ποθεῖ μόνον τὸ «δικίον» τοῦ Γέρο, οὔτε τῆς Ἀλκιστῆς μονάχα τὴν ὕψιστη τὴ θυσία. Ὑποβάλλει, νομίζω ἔστω καὶ ἔμμεσα, ἔστω καὶ ὑπανηθικτικὰ, τὰ πρῶτα σπέρματα τῶν ἠθικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Εὐριπίδου γιὰ

τὴν «ἐνοια» τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρικῆς θεότητας: ὁ χορὸς δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει τὸν θάνατο τῆς «ἀρίστης τῶν γυναικῶν», οὔτε ἐγκρίνει τὴ φοβερὴ ἐκείνη δόκιμα ποῦ διέπραξαν οἱ Θεοὶ («Α λ κ η σ τ ι ες Εὐριπ., στ. 438-475). Ἐξαισία ἐπίσης ἐμφανίζει ἡ Κα Παπαδάκη τὸ «ἀφάνταστα τραγικὸ σύμπλεγμα» τοῦ Ἄδημου καὶ τῆς μελλοθάνατης Ἄλκηστης (σελ. 94): «Ἡ βασίλισσα ἀκουμποῦσε στὸν ἄντρα τῆς κι' ἦταν κάτωρη, σάν ἀπὸ φίλντισι, κι' ἦταν διάφανη, σάν ἀγέρας». Ἔτσι, ἀρχίζει ἡ μεταφυσικὴ πορεία τῆς ἡρώιδας. «Ποῖος πήγε στὸν Ἄδη καὶ γύρισε πίσω» ἀναρωτιέται ἡ ἴδια ἢ Ἄλκηστη «μὲ θασιὰ συντριβὴ» (σελ. 76). Νά θυμὸς ποῦ ἡ καλὴ τῆς ἡ Μοῖρα καὶ ὁ ἀρχαῖος ὁ Μύθος—καὶ ὁ πρόσχαρος ἐδῶ Ἡρακλῆς—τὴν προορίζουν νὰ καταλύσει, αὐτὴ πρώτη, δίπλα στὴν Περσεφόνη καὶ δίπλα στὴν Εὐρυδίκη, τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ἐξηγήσαμε παραπάνω γιατί. Καὶ θρίσκουμε ποὺ ταιριαστὴ πρὸς τὴν ἄλην ὕψη τοῦ ἔργου τὴ «νεκρανάσταση» τοῦτη ἀπὸ τὴν ὀλότελα διαφορετικὴν ἐπεξεργασίαν ποῦ ἔχουν κάμει στὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸ μῦθο μερικὸι μεταγενέστεροι συγγραφεῖς. Ὁ λιμπρεττογράφος λ.χ. τῆς περιφημῆς «Ἄλκηστης» τοῦ Γκλουκ Bailli du Rouillet ἐμφανίζει τὸν ἴδιο τὸν Ἀπόλλωνα—ὡς ἀπὸ «μηχανῆς Θεοῦ»— νὰ ἐξαγγέλλει πὸς ξαναφέρειν στὴν ζωὴ τὴν Ἄλκηστη καὶ τὴν ξαναδίνει στὸν σύζυγο καὶ στὰ παιδιὰ τῆς. «Ἡ λύση αὐτὴ, ἔχει σημεῖώσει κάποιος μελετητῆς, δὲν εἶναι θέβια ἢ πιὸ ἱκανοποιητικὴ: σ' αὐτὸ συνέτεινε καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς (1767) ποῦ ἀπαίτουσε νὰ δίνεται εὐχάριστη λύση καὶ στὰ τραγικότερα δράματα, δικαιολογώντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ τὴν ἐμφάνισή τοῦ μπαλέτου, χωρὶς τὸ ὅποιο δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ὑπάρξῃ μουσικὸ ἔργο στοῦ θεάτρου. Ἔτσι, θλίψουμε νὰ παραμορφώνονται οἱ μῦθοι καὶ οἱ παραδόσεις, τὴν Ἰφιγένειαν νὰ παντρεύεται τὸν Ἀχιλλέα, τὸν Ὀρφέα νὰ νυμφεύεται τὴν Εὐρυδίκη... καὶ τὴν Ἄλκηστη νὰ ἐπανέρχεται εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπολύτρωσή τῆς γιὰ νὰ πάρει ἐνεργὸ μέρος στὴν ἔορτή ἐπὶ τῆ διασώσει τῆς». Ἡ Κα Παπαδάκη, ποῦ ἔχει ἐξονυχιστικὰ ἐντυφίσει στὸν ἀρχαιοελληνικὸ μυθικὸ χῶρο καὶ ποῦ ἰδιαιτέρως τὸ βιβλίον τῆς τοῦτο τὸ ἔχει ἐμπλουτίσει μὲ ἀρκετὸ τμῆμα ἀπὸ τὴν ἀρχαία μας μυθολογία (Ἄργοναυτικὴ ἐκστρατεία, Ὀρφέας καὶ Εὐρυδίκη κ. ἄ.) σεβάστικη ἀπόλυτα τὴν καθαρὰ ἱερατικὴ λύση, ποῦ ἀκολούθησε καὶ ὁ Εὐριπίδης στὴν ὁμώνυμη τραγωδία του: ἢ Ἄλκηστη, πρὶν ξαναπάρει τὴ θέσιν τῆς ἀνάμεσα στοὺς Ζωνανούς, ἀφίλει νὰ ἐξαγιστεῖ μὲ τὸ «καθαστῆριον ὕδωρ» (σελ. 140,141). Ἡ Κα Παπαδάκη, ὄχι μονάχα δὲν ἐπρόδωσε τὴν ἀρχαίαν αἴσθησιν τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Θανάτου, μὰ τὴν ἐπλόυωσε κιόλας μὲ δ,τι οὐσιαστικὰ πλαστικὸ καὶ μὲ δ,τι πηγαία ποιητικὸ διαθέτει.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΙΑΚΟΣ

Ὁ ρέστη Λάσκου: «Ἀγριόχηνες» — Δ η μ. Σ τ α μ έ λ ο υ: «Κατσαντώνης» — «Νεοελληνικὸς Λόγος».

Μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον παρατηρήθηκε ἓνα κύμα κοσμοπολιτισμοῦ, ποῦ ἐπηρέασε ἔν

μέρει καὶ τὴν Ἑλλάδα. Στὸν πεζὸ λόγο κύριος ἐκπρόσωπος τῆς κίνησος αὐτῆς ὑπῆρξε ὁ Ἄγγελος Δόξας. Στὴν ποίησιν εἶχαμε περισσότερους ἐκπρόσωπους. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ Ὁρέστης Λάσκος, ποῦ δὲν ἀσχολήθηκε μόνον μὲ τὴν ποίησιν ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν κινήθησεγράφο. Τελευταίως κάτω ἀπὸ τὴ νέα συνθήκη γιὰ ἔκδοσιν ἀπάντων, κυκλοφόρησε τὸ σύνολο τῶν ποιημάτων του μὲ τὸν τίτλο «Ἀγριόχηνες». Τὸ βιβλίον εἶναι μιὰ πολυτελεῆς ἔκδοσιν μὲ σχέδια τοῦ ζωγράφου Μούγιου. Περιλαμβάνει τὴν παραγωγή μιᾶς εικοσιπενταετίας ἀπὸ τὸ 1927-1952.

Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Νινὸν, ποῦ περιέχει μουσικότερα ποιήματα καὶ θέματα χαρακτηριστικὰ τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ. Ἀκολουθοῦν θαυμάσια ἐπιγράμματα πάνω στοῦ στῆλ τῶν ἐπιγραμμάτων τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου. Σ' αὐτὰ ξεχωρίζουν τὰ ἐπιτάφια ἐπιγράμματα ἀρχαίων ἑταίρων. Προχωρεῖ στὶς ἐμπειρίες ἀπὸ τὰ ταξίδια του στὴ Μαύρη Ἠπειρὸν μὲ τίτλο «Ἀφρική», ποῦ ἀποτελοῦν τὴν πραγματικὴ συμβολὴ του στὴ νεοελληνικὴ ποίησιν. Σὲ κάθε συλλογὴ προτάσσεται συμβολικὸ σκίτσο. Γενικὰ ἡ ποίησιν τοῦ Λάσκου χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐξαιρετικὴ μουσικότητα μὲ τὶς πετυχημένους ὁμοιοκαταληξίες, σαφῆ θέματα ἰδίως ἀπὸ τὸ μπεζικό βίον καὶ τὶς περιδιαβάσεις στὴν Ἀφρική. Σ' ἓνα ποιήμα του, ποῦ περιγράφει τὸ Μπάγκειο ὄπου μαζεύονταν οἱ μπεζέ ποιητῆς ἀναφέρει καὶ τὸν Τεῦκρον Ἀνθία, μὲ τὸν ὅποιο ἔχει ποιητικὲς συγγένειες, τουλάχιστον στὶς πρώτες περιόδους.

★

Ὁ Κατσαντώνης, τοῦ Δημ. Σταμέλου εἶναι μιὰ ἱστορικὴ μονογραφία γραμμὴν μὲ λογισμὸ καὶ μ' ὄνειρο. Ὁ Σταμέλος ἔχει ἓνα τρόπο γραφῆς, ποῦ πλησιάζει πολὺ τὸ ὕφος τῶν δοκιμῶν. Μὲ μερικὲς ἐκφράσεις σοῦ συμπικνώνει σὲ τύπο ἀφορισμοῦ τὶς ἀπόψεις του, ἔτσι ποῦ σοῦ ἐμπναιώνονται. Γι' αὐτὸν ὁ Κατσαντώνης εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς ἦρωας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ. Παίρνει λοιπὸν τὴ φυσιογνωμίαν αὐτῆ τῆ διαχωρίζεται ἀπὸ τὸ θρόλον ποῦ δημιουργεῖ ἡ λαϊκὴ παράδοση, καὶ σχηματίζει τὴν ἱστορικὴ διάστασιν τοῦ κλέφτη αὐτοῦ. Στήριζεται πάνω στὶς ἐρνασιῆς δικῶν μας καὶ ξένων, ποῦ ἐρευνήσανε τὸ θέμα, κυρίως τὸν περασμένον αἰῶνα. Παρακολουθεῖ τὸ ἐπιστημονικὸν τρόπο τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κατσαντώνη, τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς του διαπιστώνοντας τόσο τὴν παλληκαριά ὅσο καὶ τὴν εὐφυΐαν τοῦ. Γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ συμπέρασμα πὸς ὁ θρόλος δὲν μεναλοποιήσε τὴν πραγματικότηταν. Τὸ βιβλίον ἔχει πλούσιαν εἰδικὴ βιβλιογραφίαν (σὲ σημειώσεις) καὶ κοσμεῖται μὲ σκεπτικὰ φωτογραφικὰ ὄπως π.χ. τοῦ Κατσαντώνη τοῦ Θεοφίλου, τοῦ λαϊκοῦ ζωγράφου.

★

Ὁ «Νεοελληνικὸς Λόγος» κάποτε κυκλοφοροῦσε σάν διημερῆ περιοδικὸ. Τῶσα κυκλοφορεῖ ὡς ἐπισημὰ ἔκδοσιν. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ, κωδικοποιεῖ ἐρνασιῆς, ποῦ ὑπὸ ἄλλας συνθήκας θάποτε νὰ παρουσιαστοῦν σὲ συνέχειας, πρῶγμα ποῦ θὰ διασποῦσε τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐπὶ πλέον μὲ τοὺς ἀπολογισμοὺς στοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς τέχνης δίνεται πανο-

ραματικά ή κίνηση και μπορεί να σχηματίσει μία πιο συγκεκριμένη εικόνα. Στη φεικτική αυτή έκθεση, την ετήσια, περιλαμβάνεται ποικιλία από όλες τις περιοχές του πνεύματος, ξεχωρίζει ή μετάφραση μιας ολόκληρης συλλογής του "Ερζα Πάουντ" όπου υπάρχουν δείγματα επιγραμματών με επίδραση από την ελληνική επιγραμματική, τη λατινική και την κινέζικη. Στην έκδοση συνεργάζονται και Κύπριοι. "Ένα σχετικό άρθρο για την Κύπρο είναι η "Ιστορία του Λογοτεχνικού Περιοδικού Τύπου της Κύπρου".

K. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Δ η μ. Γ. Τ σ ά κ ω ν α: Εισαγωγή εις τὸν Νέον Ἑλληνισμόν.

Πολλές φορές στάθηκα συλλογισμένος καθώς διάβαζα την «Εἰσαγωγή εἰς τὸν νέον Ἑλληνισμόν» τοῦ Καθηγητῆ Δημ. Τσάκωνα. "Αραγε, καταφέραμε να δημιουργήσουμε ἕνα κνέον Ἑλληνισμόν» πραγματικά ἢ μόνον στις καρδιές και τὰ μυαλά τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων; Δημιουργήσαμε ἕνα κνέον Ἑλληνισμό» πού μπορεί ν' ἀχτινοβολεῖ ἀπό μοναχός του και νὰ θαυμάζεται, ἢ εἴμαστε οἱ θλιβεροὶ οδραγοὶ σπὸν πίνακα τοῦ Πολιτισμοῦ, λίγο πὸ πάνω ἀπ' τὴν Ἀλβανική ὀπισθοφυλακή, δανεισμένοι διάφορα στοιχεία ἀπ' τὴν Εὐρωπαϊκή κουλτοῦρα κ' ἀντιγράφοντας ἀσχημα τοὺς ξένους λαούς; Γιατί πολὺ λίγο ἐνθαρρυντικά εἶναι τ' ἀποτελέσματα μέσα στὰ 150 χρόνια τῆς λευτεριάς μας γιὰ νὰ μιλάμε γιὰ κνέον Ἑλληνισμόν». Τουλᾶχιστον ἔτσι φαίνεται στὰ δικά μου τὰ μάτια. Βέβαια, μέσα μας, βαθιά μας, υπάρχουν οἱ καταβολάδες πού δὲ κάθε περίσταση ξεπετάει καινούργια φύτρα, πὸ δειχνοὺς σ' ἄλλον τὸν κόσμο τὴν ὑπέροχη Φυλὴ. Ὡστόσο, αὐτὲς οἱ λιγούσιγμες ἀναστάσεις κ' ἀναστάσεις» δικαιολογοῦν τὸν ὄρο κνέος Ἑλληνισμός».

Στὸν πρόλογο τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου ὁ ἐκλεκτός Καθηγητῆς θίγει ἕνα μεγάλο μυστικὸ τῆς καθοδομιονίας μας: «ἐνῶ τὸ ἔθνος εἶναι ἀξίον ἀσυγκρίτως ὑψηλοτέρου στοχασμοῦ, ἢ παντοειδῆς ἡγεσίας του δὲν εἶναι ἀντάξια τῶν ἀγωνισμῶν του». Ἀποδῶ, ἀρχίζει τὸ δράμα τοῦ νεοελληνικοῦ ἔθνος. "Ὅσο κυβέρνησαν τοῦτο τὸ Κράτος, δὲ στάθηκαν ἀντάξιοι τοῦ ὑπέροχου λαοῦ του. "Ἔτσι, πού ἀμέσως ὕστερ' ἀπ' τὴν Ἐπανάσταση κτὶ τὴν ἱδρυση τοῦ νεοελληνικοῦ Κράτους, ὁ λαὸς χωρίζεται σὲ μερίδες κ' ἀρχίζει τὸ ἀλλοφύλωμα. Δὲ θρέθηκε μὴτ' ἕνας ἡγέτης πού νὰ πεῖ: κάποι σήμερα εἴμιστ' ἕνας λαός!» "Ὅλοι, ἀγκάλιαζαν τοὺς μισοὺς και τοὺς ἄλλους μισοὺς τοὺς θεωροῦσαν ἐχθροὺς και γιόμισαν τις φυλακές και τὰ ἐξορησία. Μὲ τις φαγομάζες μας, ὅμως, δὲ θρέθηκε καιρός γιὰ νὰ δημιουργήσουμε κνέον Ἑλληνισμό». Μείναμε μὲ τὰ παλιά στις ἀποσκευές μας, περῆσανοι γιὰ τοὺς προγόνους κ' ἀδιάφοροι γιὰ καινούργιες δημιουργίες;

Ἄδιάφοροι; Ἐνας τρόπος τοῦ λέγειν. Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι κάμαε πάντοτε τὸ χρέος τους —ἀλλ' οἱ ἄλλες ἡγεσίες, τοὺς θγάζανε τις γλώσσες και τοὺς θεωροῦσαν ἐπικίνδυνους. Ἡ καλύτερη περίπτωση εἴτανε νὰ τοὺς προσεταιρίζονται, και γλι-

τώναν ἔτσι τις διώξεις κ' ἀπ' τις δυὸ ἢ τρεῖς μερίδες. Οἱ πὸ ἱκανοὶ πνευματικοὶ ἡγέτες, ἀνακαθάρκαν σ' ἀγόνες προσπάθειες, ἀσθητοὶ, δίχως νὰ καταφέρουν νὰ δημιουργήσουν τὸν κνέον Ἑλληνισμόν», πού θέλει και πιστεῖει ὁ Δ. Τσάκωνας, κινημένος ἀπ' τὴ μεγάλη λαχίρα του γιαιαὺν τόσο, πού τότε θλάπει κίλας θεμελιωμένον και πυρωμένον.

Πολὺ πλημμυρισμένος ἀπὸ Ἑλλάδα εἶν' ὁ συγγραφέας. Λίγα δονίζονται τόσο ἀπ' τὸ ἑλληνικὸ μεγαλεῖο και τὴ δόξα του. Στὰ ἔξη κεφάλαια πού χωρίζεται τὸ βιβλίον, ὁ ἀναγνώστης θαυμάζει τὴν ἐπιφθία και τὴν κριτικὴ ματιά του. Ἀρχίζει ἀπ' τοὺς «ἑλληνίζοντες» και τοὺς «ὀρθόδοξους» ὕστερ' ἀπ' τὴν πώση τοῦ Βυζαντίου—τοὺς δυὸ κόσμους πού χωρίζεται ὁ ἑλληνισμός μετὰ τὸ 1453. Οἱ «ἑλληνίζοντες» μπορεί νὰ χανε πολλές ἐπιτυχίες ἀναχαίτησης τοῦ ἰσλαμισμοῦ ὀλάκαρης τῆς Βαλκανικῆς, ἀν δὲν ὀρθωνότανε σὴ μέση ὁ «ὀρθόδοξος» στοχασμός τῶν καλοήγρων τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν ξέρω πόσο ἀφέλησε ἢ ἔβλαψε τὸν Ἑλληνισμό τὸ καλογερίστικο πνεῦμα, ἀλλ' εἶμαι σίγουρος ὅτι τὸ Βυζαντίον πνίγηκε ἀπ' τις δηλητηριασμένες ἀναθυμιάσεις του. Ἀκόμα κ' ὅτι περίεσσε, ἔφτασε σχεδὸν ἀφελλητισμένο ἴσαμε μᾶς. Ὁ Χριστιανισμός κατασάρθρωσε τὸν Ἑλληνισμό». Ἡ κοινοβιακὴ ζωὴ πού δημιούργησε στάθηκε τὸ ἰδεῶδες του, ἀλλὰ τόσο ἀντίθετον πρὸς τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα.

Ὁ τέλειος ἐξευτελισμός τοῦ κοινοβιακοῦ ἀπ' τὸ μεταφυσικὸ, στέκεται τὸ ἰδεῶδες τοῦ στοχασμοῦ τῶν καλογέρων τῆς Ἀνατολῆς. Ἔτσι, γι' ἀνθηση πιά ἑνός «ἑλληνισμοῦ», ἔ τὸ μεγαλεῖο πού τὸ ἔραμα δὲ μπορούμε νὰ μιλήσουμε. Στὴ σκιά τοῦ ῥάσου δὲ μπορεί νὰ φυτρώση τίποτα τὸ γελαστό, τὸ χαρούμενο, τὸ φωτεινὸ, τ' ὄμορφο—πού ναι τὰ κύρια χαρακτηριστικά τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τέλεια ἐναρμωμένο σ' ἕνα τόσο χαρούμενο, φωτεινὸ και καταγάλανο περιβάλλον—ἔπως τίποτα δὲ μπορεί νὰ φυτρώσει κάτω ἀπ' τὴ σκιά τοῦ πείους. Ὡστόσο, ὑπογραμμίζει ὁ Καθηγητῆς σάν χαρακτηριστικά τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ: τὸ Μυθικόν, τὴ Λεβεντιά και τὸ Κοινοβιακόν. Κ' ἔχει ἀπόλυτο δίκιο εἰς τὴν ὑπογράμισή τους. Εἶναι, ὅμως, ὁ νεοελληνικός πολιτισμός αὐτός, ἕνας κνέος ἑλληνισμός; Ἐδῶ εἶναι πού ἔχω ἀμφιβολίες—γιατί κάνα διαχωρισμὸ τοῦ κνέοελληνικοῦ πολιτισμοῦ» και τοῦ κνέου ἑλληνισμοῦ». Δὲν ἐννοῶ ταυτόσημες ἔνοιες.

Μὲ πολλὴ ἐνδελεία θὰ μᾶς μιλήσει σὸ ἐπόμενον κεφάλαιο γιὰ τις κατευθύνσεις τοῦ νεοελληνικοῦ πνεύματος. Στὸ τελευταῖον κεφάλαιο θὰ συμψηφίσω ὅτι ἢ χρεοκοπία τῶν κομμάτων ἐξάρθρωσε τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος στὰ λίγα τελευταία χρόνια και πῶς μᾶς ἀληθινὴ Ἐπανάσταση θὰ τὸ σώσει ἀπ' τὴν καταστροφή! Ὅμως, μᾶς ἐπανάσταση πού θ' ἀγκάλιαση ὄλους τοὺς Ἑλληνες, ὄλων τῶν παρατάξεων πού προῦπήρξαν, πού θὰ διαγράφει τὸ παρελθόν και δὲ θὰ δημιουργήση τοὺς μισοὺς Ἑλληνες «ἡμέτερους» και τρὸς ἄλλους μισοὺς «ἡ νομιμόφρονες», πού θὰ ζητήση νὰ τοὺς ἐξοντώσει. Ἀλλοῶς, κανένα κέρδος δὲ θάγουμε ἀπ' τὴν ἀλλαγὴ. Θὰ ναι μᾶς δοκιμασία τῆς ταλαίφωρης φυλῆς μας παραπάνου.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Δ η μ. Κ ό κ κ ο υ: «Ο Καπετάν Γιακουμή», ΘΟΚ, σκηνοθ. Βλαδ. Καυκαριδίη, Σκηνογρ.—Κοστούμα Α. Παρτζίλη, μουσ. Στ. Ἀργύρη.

Είναι άναμφισβήτητο ότι τὸ καμειδύλλιο σάν ἑλληνικό θεατρικό εἶδος (δὲν ἔχει σημασία ὁ πρόγονός του) μὲ θέμα ἀπὸ τὴν ἑλληνική πραγματικότητα καὶ μὲ τύπους ὀλότελα ἑλληνικούς μᾶς συγκινεῖ, ἔστω κι' ἂν πέρασαν χρόνια. Τὸ ἀνέβασμά του μάλιστα σὲ ἀνοικτὸ χῶρο, καλοκαιρικά, ταιριάζει πολὺ, γιατί τὸ καλοκαίρι ζητᾶ κάτι πὸ ξεκούραστο, περισσότερο ψυχαγωγικό. (Τὸ θέμα τραγωδία καὶ φεστιβάλ ἀνήκει σὲ ἄλλο τομέα — τὸ ἐπιβάλλουν τουριστικοὶ λόγοι καὶ τὸ ἀπατεῖ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶδος, τὸ ἀρχαῖο θέατρο).

Βρίσκω πολὺ ἐπιτυχή τὴν ἐκλογή τοῦ «Καπετάν Γιακουμή» τοῦ Κόκκου, μὲ τὸ ὅποιο ἀνοίξε τὴ θρινιὴ του περιόδου ὁ ΘΟΚ. Ὁ «Καπετάν Γιακουμή» σάν σάτιρα θουλευτῶν — κι' ἔχουμε πιά τὸ εἶδος αὐτὸ καὶ στὴν Κύπρο — μὲ τὸ λίγο ρωμαντισμὸ του, ἀλλὰ καὶ τὸ τραγοῦδι του μὲ τὰ χορευτικά του, δημιουργεῖ εὐχάριστη νότα. Τὸ λαϊκὸ χρῶμα τραβᾷ καὶ ξεκουράζει. Ἄν προσέξουν τὸ εἶδος αὐτὸ οἱ κῦπριοι ἐπιθεωρησιογράφοι μπορούν νὰ μᾶς παρουσιάσουν ἐκπλήξεις καὶ νὰ ἀνανεώσουν τὴν προσφορά τους στὸ ἑλαφρὸ θέατρο.

Ἡ σκηνοθετικὴ γραμμὴ τοῦ Βλαδ. Καυκαριδίη, μὲ τὴν κίνηση συνεχῶς, τὴν πολυχρωμία, τίς διάφορες προφορὲς τῶν ἠθοποιῶν, τίς εἰκόνας ποὺ παρουσίαζε σὲ συνεχή ἀλλαγὴ στὰ διάφορα μέρη τοῦ χώρου, δημιούργησε μιὰ γοργὴ παράσταση ἔστω κι' ἂν ὑπῆρχαν μερικὰ ἀσυντόνια.

Λίγο ἀδύνατο ἦταν τὸ χορευτικὸ συγκρότημα, τοῦ ἔλειπε προπαντός ἡ σθειλιάδα (νεαρὲς ὑπέρτριες ἦταν)· νομίζω πὸς δὲν ἔγινε καλὴ ἐπιλογή πρόσωπων.

Ἡ σκηνογραφία τοῦ Ἄντη Παρτζίλη μὲ τίς πολλὲς ἀφαρέσεις τῆς ἦταν πολὺ θηλωτικὴ τοῦ αἰγαιοπελαγίτικου χώρου, θαρρῶ θὰ κέρδιζε περισσότερο μὲ ἐντονώτερο φωτισμὸ καὶ τοποθέτηση περισσότερων ναυτικῶν συνέργων, παρὰ τὰ διάφορα ἐπίπεδα τοῦ σανιδιοῦ, ποὺ δὲν ἔλεγαν τίποτα μὲ τὴ γυμνότητά τους. Τὰ τραγοῦδια στὸ δημοτικὸ κλίμα εὐχαριστοῦσαν.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Στὸ περιοδικὸ «Σ τ α θ μ ο ι» (ἀρ. 15) δημοσιεύονται μεταφράσεις τοῦ Κ. Χρυσάνθη μὲ τίτλο «Ἐξή ολοθέκκα ποιήματα». — Στὴν «Πειρὰ Ἰκὴν Πάτραϊκὴν» (ἀρ. 163) ὁ Τάκης Δόξας κρίνει τὴν «Ἀνθολογία Κυπριακῆς Πεζογραφίας» τῶν Κυπριανοῦ, Μαραθεύτη καὶ Σπανοῦ. — Στὴ «Νέα Ἑστία» (1 Ἰουλ. 1973) δημοσιεύονται ποιήματα τοῦ Νίκου Κρανιδιώτη — Στὰ «Αἰολικά Γράμματα» (ἀρ. 16) ὁ Κ. Χρυσάνθης δημοσιεύει ἄρθρο μὲ τίτλο «Ὁ Καβάφης στὰ Ἰσπανικά πέρα στὴ Χιλή» — Στὴ «Βραδύλη» (26 Ἰαν. 1973) ὁ Παῦλος Κριναῖος γράφει ἄρθρο μὲ τίτλο «Στὸν Ἑρωτικὸ Χῶρο. Κυπριακὴ Ποίηση». — Στὸ περιοδικὸ «Κασσάλια»

(ἀρ. 31) δημοσιεύονται μεταφράσεις τοῦ Κ. Χρυσάνθη ἀπὸ ἑξῆ Ἀμερικανίδες ποιήτριες — Στὰ «Κριτικά Φύλλα» (ἀρ. 10) ὁ Μ. Γαλιουράκης κρίνει τὴν «Ἀνθολογία Κυπριακῆς Πεζογραφίας» τῶν Κυπριανοῦ, Μαραθεύτη καὶ Σπανοῦ. Στὸ ἴδιο τεῦχος δημοσιεύεται σχόλιο τοῦ Παύλου Φλᾶρου γιὰ τὴν «Ἐπετηρίδα» τῆς «Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου» — Στὰ «Δωδεκανησιακὰ Χρονικά» (τομ. Α', 1972) δημοσιεύεται ἔργασιο τοῦ Κ. Χρυσάνθη μὲ τίτλο «Δυὸ ἐπιστολὲς τοῦ Σκεύου Ζερβοῦ».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ἰγεία (Λευκωσία) ἀρ. 16 — Ἐθνοφρουρὸς (Λευκωσία) ἀρ. 57 — Ἐφηβος (Πάφος) ἀρ. 11 — Σύνδεσμος Ἑλλ. Λογοτεχνῶν, πληροφοριακὸ δελτίο (Ἀθήνα) ἀρ. 7 — Σταθμοὶ (Ἀθήνα) ἀρ. 13 — Poesia de Venezuela (Caracas) ἀρ. 57 — Περιοδικὸ Ἑλληνίδων Βορείου Ἑλλάδος (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 118 — Σταθμοὶ (Ἀθήνα) ἀρ. 14 καὶ 15 — Σμύρνη (Νέα Σμύρνη) ἀρ. 57 καὶ 58 — Μακεδονικὴ Ζωὴ (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 85 — Συνεργατιστὴς (Λευκωσία) ἀρ. 133 — Νέα Ἐποχὴ (Λευκωσία) ἀρ. 100 — Ἐφηβος (Πάφος) ἀρ. 11 — Ὁ Ἐθνοφρουρὸς (Λευκωσία) ἀρ. 58 — Μαθητικὴ Φλόγα (Ἀμμόχωστος) ἀρ. 5 — Μαθητικὴ Φλόγα (Λεμεσὸς) ἀρ. 7 — Ἐστία (Ἀμμόχωστος) ἀρ. 13 — Παιδαγωγικὴ (Ἀθήνα) ἀρ. 18 — Ἑλληνικά Θέματα (Ἀθήνα) ἀρ. 208 — Νέα Σκέψη (Ἀθήνα) ἀρ. 124 — Κριτικά Φύλλα (Ἀθήνα) ἀρ. 10 — Κασσάλια (Ἀθήνα) ἀρ. 31 — Δωδεκανησιακὰ Χρονικά (Ρόδος) Τομ. Α' — Ἐπιθεώρησις Λόγου καὶ Τέχνης (Λευκωσία) ἀρ. 34/36.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Ν (κ ο υ Σ π ά ν ι α: Ποιήματα τῆς Τρίτης Λεωφόρου, ἀρ. 3, Ν. ὸρκη, 1971.

Ν (κ ο υ Β λ ά χ ο υ: Ψηλαφήσεις σὲ τρία ἐπίπεδα, Ἀθήνα, 1973.

Ἡ λ. Β ε ν έ ζ η: Περιηγήσεις, Ἐστία, Ἀθήνα, 1973.

Δ η μ. Σ ι α τ ό π ο υ λ ο υ: Τὸ Θέατρο τοῦ Εἰκοσιένα, Ἄλκατος, Ἀθήνα, 1972.

Α. Π ι λ λ ά: Λυρικά Γυμνάσματα, Λευκωσία, 1973.

Π α σ χ. Κ ι τ ρ ο μ η λ ι δ η: Συμβολὴ στὴ μελέτῃ τῆς Μικρασιατικῆς τραγωδίας, ἀν. Ἀθήνα, 1972.

Ν (κ ο υ Σ π ά ν ι α: Μεταφράσεις 1941—1971, Νέα ὸρκη, 1972.

Κ. Χ ρ υ σ ά ν θ η: Πεζὸς Λόγος Τομ. ΙΙΙ (Ἴστορίες ἀπὸ τὴν Κύπρο τὴν ἀγέρην, Πνευματικὴ Κῦπρος, Λευκωσία, 1973.

Κ. Π ι λ α θ ά κ η: Κυπριακὰ Τοπωνύμια, Λευκωσία, 1973.

ERRATA

Στὴ σελίδα 268 ὁ προτελευταῖος στίχος τοῦ ποιήματος τοῦ Thiele νὰ διαβασθῆ ὡς ἑξῆς: φώναξε τὴ χαρὰ του· περιγράψε τὴν κεφαλὴ του μέσα στὸν ἀγέρα...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΓ' ΤΟΜΟΥ

(Οκτώβρης 1972 — Σεπτέμβρης 1973)

ΠΟΙΗΣΗ

Ἄγγελίδου, Μ.: Φλόγα, σ. 199 — Ἀλιθέρονη, Γλ.: Στὴν πεντηαετηρίδα τοῦ Κωστή Παλαμά, σ. 226 — Ἀύστραλοι ποιητές (μετ. Κ. Χρυσάνθης): σ. 268—269 — Βαλδασερίδης, Π.: Εὐλογητὸς ὁ Θεός, σ. 181 — Βασιλείου, Κ.: Στοχασμοὶ στὸν Διονύσιο Σολωμό, σ. 65 — Γεωργιάδου — Πατσάλοσαθέη, Π.: Εὐαισθησία στὰ χρώματα τῆς Πάφου, σ. 88 — Γεωργουλλή, Χρ.: Ἄνησυχία, σ. 14, Ἄγωνία, σ. 40, Ἄνθος, σ. 199, Μεταμορφώσεις, σ. 279 — Cendrars (μετ. Σ. Μπακανάκη): Τὸ κοχύλι, σ. 199 — Δρουσιώτης, Π.: Requiem, σ. 181, Φιάσαμε στὴν Ἰθάκη, σ. 257 — Ζιτσαία Χρυσ.: Ἐπιγράμματα, σ. 258 — Θωμάς, Α.: Ὁ θρόλος τῆς Ροδαύνης, σ. 15 — Ἰακωβίδης, Μ.: Δυὸ ποιήματα, σ. 259 — Heissen buttel (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Συνδυασμός XI, Ἄπλῆς προτάσεις, σ. 19 — Κατσώνης, Κ.: Κύπρια ἔπι ἐν οσσηρίφ ἔπει, 1973, σ. 199 — Κλωντέλ, Π.: (μετ. Τ. Παπατσώνης): (Ἄπόσπασμα), σ. 154 — Κριναῖος, Π.: Δυὸ ποιήματα, σ. 1 — Κυριαζόπουλος Σπ.: Ἄναλόγως, σ. 6 — Λιπέρτης Δ.: Νὰ σιλογονίση, σ. 249 — Ὀλυμπίου, Κ.: Ἄναμνήσεις, σ. 51, Ἄγάπη, σ. 272 — Παλαμάς Κ.: Πατρὶς, σ. 210 Κύπρος (ἀποσπ.), σ. 225, Ἄπὸ τῆ «Φλογέρα τοῦ Βασιλῆα», σ. 227, Στὸν ποιητὴ Γλαῦκο Ἀλιθέρονη, σ. 228, Στὸ Σῆμο Μενάρδο, σ. 246 — Παναγιόπουλος Δ.: Ὠδὴ στὸ θάνατο τοῦ Γρηγόρη Αἰξεντίου, σ. 185 — Παπαδόπουλος, Γ.: Δυὸ ποιήματα, σ. 258, Νεκρὸς Θεός, σ. 259 — Παπατσώνης, Τ.: Ἀνθολογία ἀπὸ τὴν ποιήσ. του, σ. 142-152 — Pervert (μετ. Ἡθῆ Ἀκύλα): Νοσοκομεῖο Σιωπῆς, σ. 276 — Roy (μετ. Σ. Μπακανάκη): Δὲν θέλω πιά..., σ. 199 — Πυλιώτου, Μ.: Μνημόσυνο, σ. 277 — Παυλέας, Σ.: Φυσικὴ καὶ μεταφυσικὴ ἀρχιτεκτονικὴ, σ. 260 — Παυλίδης, Α.: Σάββας Χρήστος, σ. 175 — Πορτογαλικὴ Ποίηση (μετ. Κ. Χρυσάνθης): σ. 275—276 — Σκιαδάς, Σ.: Σμύρνη, σ. 133 — Στάμας, Α. (μετ. Α. Γεωργιάδης Κυπριλέων): Ὁ γυρισμός τῆς πεταλούδας, σ. 275 — Τουτουμτζάκης, Ν.: Μνήμη Ἰωάννη, σ. 97 — Χαμπουλίδης, Δ.: Πέντε ποιήματα, σ. 257 — Χατζηνικολάου, Ν.: Τρία ποιήματα, σ. 263 — Χριστοδούλου, Ν.: Προσαρμογὴ, σ. 50, Ἄναδρομή, σ. 184 — Χρυσάνθη, Κ.: Ὁ διθύραμβος τῆς πολιτισμένης ἀτμοσφαιρᾶς τοῦ σήμερα, σ. 33, (μετ. Μ. Ioannides) Christmas, σ. 76 (μετ. S. Walton) Memory, σ. 77.

ΔΙΓΗΜΜΑ

Ἄγγελίδου, Κλ. Ὁ δοκος, σ. 182 — Βαλέτας, Κ.: Γκλιέν, σ. 59, Ἀραβικὸς

ιστορὶες, σ. 264 — Κράνης, Δ.: Οἱ ἀντιπρόσωποι, σ. 277 — Μπακανάκη, Σοφία: Ἄνθ, σ. 73 — Παττίχη, Μ.: Τὸ τηλεγράφημα, σ. 260 — Παυλίδης, Α.: Αἴριο στὶς δέκα στὸ πάρκο, σ. 52 — Πουληρίου, Κ.: Ἡ μαριονέττα, σ. 269 — Πράτσικας, Μ.: Ἀναφορά ὑπαλλήλου, σ. 280 — Σταυρίδης, Φ.: Μία περίπτωση, σ. 273 — Χρυσάνθη, Κ.: Τὸν ἔφαμε δυὸ φορές, σ. 2.

ΜΕΛΕΤΗ, ΔΟΚΙΜΙΟ, ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΑ ΚΛΠ.

Γιάκος, Δ.: Πνευματικὴ δημιουργία Sub specie aeternitatis, σ. 12 — Δελώνης, Ἀντ.: Οἱ νέοι καὶ ἡ ποίηση, σ. 270 — Ζαδὲς, Δ.: Κ. Χρυσάνθης «Πεζὸς Λόγος», σ. 269 — Ηλιοφώτου, Α.: Μικρασιατικὲς μνήμες στὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία, σ. 110 — Καλομοίρης, Μ.: Μία παλαμικὴ πολιτεία, σ. 250 — Μιχαηλίδης, Κ.: Πιέρ' ἀπ' τὴν Ἐλευθερία καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ Σκίνερ, σ. 41 — Μουντέσ, Μ.: Ὁ Παπατσώνης, ἡ πίστη του, τὸ χρέος μας, σ. 155 — Νικολάου, Θ.: Βίος καὶ ἔργον, τὸ βιβλίο τοῦ ἕρος Κ. Χατζηνικολάου γιὰ τὴν Κύπρο, σ. 7 — Παπαδόπουλος, Θ.: Τὸ πρόγραμμα συγγραφῆς κυπριακῆς ἱστορίας, σ. 84 — Παττίχη Μαρτίνα: Μονοδιάστατος ἄνθρωπος τοῦ Μαρκοῦζε, σ. 20, Γιουρτινὲς μέρες στὴν Σικιάθω, σ. 69 — Pether, S. (μετ. Α. Μητροφάνης): Φονικὸ στὴν ἐκκλησία, σ. 188 — Σπανός, Ν.: Δημ. Ψαθὰ «ἡ τοῦ Πόνου», Χρονικὸ, σ. 125 — Χαραλαμπίδης, Κ.: Τ. Κ. Παπατσώνης: Ἡ πύλη καὶ τὰ κλειδιά, σ. 164 — Χατζηνικολάου — Γκιγκας, Ν.: Ὁ Παπατσώνης καὶ «τὸ τρίτο μάτι», σ. 153 — Χατζηκωστής, Γ.: Μνήμη τῆς Μικρασιατικῆς Ἑλλάδας, σ. 100, Οἱ παλαμικὲς γιορτὲς τῆς Πάφου, σ. 229 — Χρυσάνθη, Κ.: Κίνσεϋ «Ἡ σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνδρός, σ. 78, Μικρασιατικὴ Κατατροφή, σ. 98, Ἡ Σμυρναϊκὴ χρονικογραφία τοῦ Χρ. Σολομινίδη, σ. 117, Δυὸ θέματα ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Τ. Παπατσώνη, σ. 157, Πᾶς εἶδε ὁ Παλαμάς μὲ τὸ στίχο του τοὺς νεοελληνικοὺς ποιητὲς, σ. 214, Ἐπιστολὲς Ψυχᾶση, Περνὸ καὶ Δροσὴ πρὸς τὸν Στ. Μαρτζέκη, σ. 247.

ΣΧΟΛΙΑ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἀμαριώτου, Μ.: Εἰς μνήμη Μαρίας Π. Ἰωάννου, σ. 174 — Γιάκος, Δ.: Ἀριστοτέλειος ὀρισμὸς τῆς τραγωδίας, σ. 54, Ἀνθολογία Κυπριακῆς Πεζογραφίας, σ. 175 — Εὐαγγέλου, Ι.: Ψηφίδες, σ. 27 — Ζαδὲς, Δ.: Ἀνδρέας Ἰωάννου, σ. 60 — Κυριαζόπουλος, Γ.: Τὰ ρήματα σὲ ἴσκα, σ. 59 — Παπαδόπουλλος, Θ.: Ἰωάννης Τσικνόνουλος, σ. 62 — Πασιαρδῆς, Χρ.: Μιλιτιάδης Μαλακάσης, σ. 173 — Σταύρου, Π.: Ἡ

«Πατρὶς» τοῦ Κ. Παλαμᾶ, σ. 209 — Συμμεωνίδου, Λ.: Γιάγκος Μιχαηλίδης, σ. 61 — Χαραλάμπιδη, Κ. υρ.: Πνευματική καὶ καλλιτεχνική ζωὴ (ἀπολογισμοί), σ. 136 — Χρυσάνθη, Κ.: Τὸ περιοδικὸ μας καὶ ὁ Κ. Δημαρᾶς, σ. 28, Ἡ ἡμερησίαν «Ὁ κόσμος τοῦ βιβλίου», σ. 54, Σχόλια (Λαζανά «Γκαίτε», Γιαλλουράκη «Αἴγυπτος τῶν Ἑλλήνων», Κ. Σπυριδάκι «Μελέτες, διαλέξεις, λόγοι, ἄρθρα», Ν. Ἐγγονόπουλου «Ἑλληνικά σπιτίνα» Κραψίτη «Θεσπρωτικά», ἔκθεσι Ντύρερ, Τσοῦρκας) σ. 55, Ἡ «Φιλολογικὴ Κύπρος», σ. 89, (Σχόλια (Ζώτου «Ἀπαντα», Ἐθνοφρουρός, Μικρασιατικὴ Καταστροφή, Δευτέρα δεκαετία), σ. 90, Τὸ «Διεθνὲς Ἔτος Βιβλίου» καὶ τὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος», σ. 134, Σχόλια (τὰ θραβεῖα Ὑπουργείου Παιδείας τῆς Κύπρου), σ. 134, Στὴν ἡμερησίαν «Ὁ Ἀγὼν», τ. 135, Τάκης Παπασιώνης, σ. 141, Ἀνθολογία ἀπὸ τὴν ποίησι τοῦ Τ. Παπασιώνης, σ. 142, Ἀπολογία 150ου τεύχους, σ. 171, Τρία σχόλια (Δημ. Μαραγκός, Κυπριακὴ Γεωγραφικὴ Βιβλιογραφία, Ἀκροβατικὸ συγκρότημα Πεκίνου), σ. 200, Διαλέξεις γιὰ τοὺς ἐπιζῶντες Κυπρίους λογοτέχνες, σ. 251, Τὸ σονέτο τοῦ Παλαμᾶ γιὰ τὸν Γλαῦκο Ἀλιθέρση, σ. 254, Δέκα σύγχρονοι ἀστράλοι ποιητῆς, σ. 267, Τρία σχόλια (Κριτικὰ Φύλλα, Εὐθύνη, Νέα Σύνορα), σ. 278, Θ. Σιακίδης, σ. 282.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ (Θεᾶτρο, βιβλίου, ἐκθέσεων).

Γιάγκου, Δ.: Σοφία Μαυρουδῆ - Παπαδάκη, σ. 283. Διαμαντή, Α.: Γιὰ τὸν χαρακτὴ Τ. Κάνθο, σ. 172. — Ζαδές, Δ.: Παναγιωτάτου, σ.

93, Τόμπρου, σ. 204, Δ. Τσάκωνα, σ. 286 — Κρανῆς, Δ.: Ἀνθολογία Κυπριακῆς Πεζογραφίας, σ. 253 — Λαγάκος, Ε.: Ὁμιλία στὰ ἐγκαινία ἐκθέσεως τοῦ Τ. Κάνθο στὴν Ἀργώ, σ. 171, Ἐγκαινία ἐκθέσεως ἔργων Σπ. Βασιλείου, σ. 201 — Ὀλυμπίου, Κ.: Ζιτσαίας, σ. 59, Βιβλία προβληματισμοῦ, σ. 178 — Παναγιώτου, Ν.: Θωμᾶ, σ. 140 — Περνάρης, Α.: Παπαγεωργίου, σ. 139 — Προσης, Κ.: Μάργαρη, σ. 203, Παναγόπουλου, σ. 251, Ρ. Κασιελῆ, σ. 283 — Χρυσάνθη, Κ.: Κ. Βαλέτα, Ἰ. Εὐαγγέλου, Καραγιώργα, Χατζίνη, Λευκορείτη, Σιμόπουλου, σ. 28, Παναγιωτοῦνη, Μενάρδου, Χατζηκωστή, Π. Ἰωαννίδη, σ. 57, Ἐκκλησιαζοῦσαι, Τρισεύγενη, Γλᾶρος, σ. 91, Κουλούρης, Σταυρίδης, Κριναῖος, σ. 95, Οἱ Παλαιστῆς, Μία πόρτα πρέπει νὰ εἶναι ἀνοιχτὴ ἢ κλειστὴ;, Ἡ θαυμαστὴ μπαλλωματοῦ, σ. 202, Βενέζη, Κόκκινου, Κλάρα, σ. 205, Παναγιωτόπουλου, Ντελόπουλου, σ. 254, Πιερίδη, Κυπρολέοντα, σ. 289, Ὁρ. Λάσκου, Δημ. Σταμέλου, Νεοελληνικός Λόγος, σ. 285, Δημ. Κόκκου, σ. 287

ΓΕΝΙΚΑ: σ. 32, 62, 96, 178, 207, 254, 279, 287.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ: σ. 63, 96, 179, 207, 255, 279, 287.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ: σ. 32, 63, 96, 179, 207, 255, 280, 288.

ERRATA: σ. 179, 288.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: σ. 172, 173, 201, 209.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

Ἀπὸ τὶς «Ἐκδόσεις Γ. Παπακωνσταντίνου» (Ἐμμ. Μπενάκη 28, Ἀθήνα) ἐκυκλοφόρησε τὸ πρωτότυπο ἔργο «Βιβλιογραφικὸν Λεξικὸν καὶ Παγκόσμιος Ἀνθολογία, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερα». Τὸ ἔργο ἔχει συνταχθῆ ἀπὸ Ἐπιτροπὴ φιλολόγων, λογοτεχνῶν καὶ ἐιδικῶν ἐπιστημόνων, μὲ διευθυντὴ Συντάξεως τὸν συνεργάτη μας κ. Δημήτρη Γιάκο, καὶ περιλαμβάνει βιογραφίες καὶ κείμενα 207 ποιητῶν, πεζογράφων, δραματουργῶν, φιλοσόφων, μουσουργῶν, ζωγράφων, ἐφευρετῶν, θαλασσοπόρων καὶ ἐξερευνητῶν, Ἑλλήνων καὶ ξένων. Ἡ Κύπρος ἀντιπροσωπεύεται μὲ εἰκόνα, Βιογραφικὸ σημεῖωμα καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν «9η Ἰουλίου 1821» τοῦ Βασιλῆ Μιχαηλίδη.

Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας κ. Μαραθεύτη τὸ βιβλίον «Θέματα Ἐφηβείας», εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζονται ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν συγχρόνων δεδομένων τῆς ψυχολογίας καὶ κοινωνιολογίας προβλήματα τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Τὸ βιβλίον εἶναι ἰδιαίτερος χρήσιμον τόσο δι' ἐκπαιδευτικούς καὶ γονεῖς ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἰδίους τοὺς ἐφήβους.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΛΥΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

(Κρατικὸ Βραβεῖον Ἑλλάδος καὶ Βραβεῖον Ὑπουργείου Παιδείας)

σελ. 474, τιμὴ £3.

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ I

(...τῆς γλυκείας χώρας Κύπρου)

σελ. 274, τιμὴ £2,500 μίλς.

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ II

(Ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο ἑνὸς γιατροῦ)

σελ. 110, τιμὴ £1,500 μίλς.

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ III

(Ἱστορίες ἀπὸ τὴν Κύπρο τὴν ἀγέρηνη)

σελ. 224, τιμὴ £2,250 μίλς.

Πωλοῦνται στὰ κυριώτερα βιβλιοπωλεῖα

καὶ στὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος»

Ἄνδροκλέους 2, Λευκωσία (110)

ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ: ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Λεωφόρος Δ. Σεβέρη 15Α, Λευκωσία

ΜΕΓΑΡΟΝ ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΚΗΣ

Ταχ. Κιβ. 1352 — Τηλεγρ. "PANCYPRIAN"

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ:

ΛΕΜΕΣΟΣ	: 'Ακίνητα Σπ. Παυλίδη (1ος όροφος) 'Οδός 'Αγίου 'Ανδρέου,	Τηλ. 4000
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ	: Γωνία Σταδίου & 'Ελευθερίας,	Τηλ. 63292
ΛΑΡΝΑΞ	: Ζήνωνος Κιτιέως 111,	Τηλ. 3148

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ:

ΜΟΡΦΟΥ	: 'Αγίου Γεωργίου 2.	Τηλ. 42003
ΠΑΦΟΣ	: Λεωφόρος Μακαρίου Γ' 127Α,	Τηλ. 2580

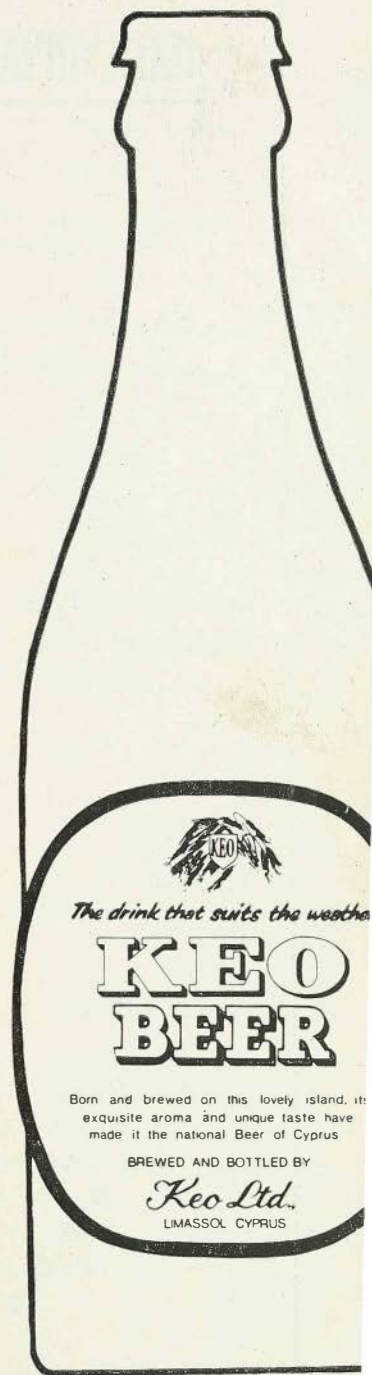
ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ:—

- ΖΩΗΣ
- ΠΥΡΟΣ
- ΘΑΛΑΣΣΗΣ
- ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
- ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ
- ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
- ΚΛΟΠΗΣ
- ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
- ΘΡΑΥΣΕΩΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΩΝ κ.λ.π.

ELLA PLAN — ΜΑΘΗΤΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ

Η ΜΠΥΡΑ
ΣΑΣ

The drink that suits the weather

**KEO
BEER**

Born and brewed on this lovely island, its
exquisite aroma and unique taste have
made it the national Beer of Cyprus

BREWED AND BOTTLED BY

Keo Ltd.
LIMASSOL CYPRUS